

MEĐUNARODNI MONETARNI FOND

REPUBLIKA HRVATSKA

Odabrana pitanja i statistički dodatak

Pripremili: Rachel van Elkan, Riccardo Maggi (oboje iz Direkcije za Europu I, engl. *European I Department-a*), Åke Lönnberg (Direkcija za monetarna i tečajna pitanja, engl. *Monetary and Exchange Affairs Department*) i Joël Toujas-Bernaté (Direkcija za razvoj i provedbu mjera ekonomske politike, engl. *Policy Development and Review Department*)

Odobrio: *European I Department*

21. prosinca 1999.

Sadržaj

	Stranica
Osnovni pokazatelji	5
I. Trendovi u hrvatskom državnom sektoru: Prikaz	6
A. Veličina državnog sektora	6
B. Sastav rashoda	7
C. Struktura opće države	12
D. Usporedba poreznih stopa	13
E. Dug javnog sektora	14
F. Zaključak	16
II. Novija zbivanja u hrvatskom financijskom sektoru	23
A. Uvod	23
B. Bankarski sektor u Hrvatskoj	23
C. Ostala financijska tržišta	31
D. Zaključak	35
III. Analiza vanjske osjetljivosti	38
A. Uvod	38
B. Pokazatelji vanjske osjetljivosti	38
C. Vanjska osjetljivost Hrvatske	39
D. Percepcija financijskih tržišta	44
E. Zaključak i perspektiva	46

IV.	Odabrani aspekti izvoza, konkurentnosti i trgovinske politike	49
A.	Uvod	49
B.	Nedavni rezultati izvoza	49
C.	Vanjska konkurentnost	51
D.	Liberalizacija trgovine od neovisnosti	56
E.	Preferencijalni trgovinski odnosi i priključenje Svjetskoj trgovinskoj organizaciji	57
F.	Sažetak i zaključak	60

Umeci

1.	Zaposlenost i plaće u državnoj službi	8
2.	Trendovi u rashodima za mirovine	11

Slike

1.	Rashodi i neto posudbe opće države u odabranim zemljama srednje i istočne Europe i zemljama EU-a, 1994-1998.	7
2.	Rashodi proračuna konsolidirane središnje države prema funkcionalnoj klasifikaciji, 1994-1999.	10
3.	Struktura duga javnog sektora u rujnu 1999.	16
4.	Vlasnička struktura poslovnih banaka, 1991-1998.	25
5.	Pet najvećih banaka	29
6.	Kamatne stope, 1995-1999.	30
7.	Stope na tržištu novca i eskontna stopa, 1995-1999.	32
8.	Crobex indeks, 1997-1999.	34
9.	Pokazatelji vanjske osjetljivosti zemalja u regiji	41
10.	Pokazatelji financijskih tržišta, 1997-1999.	45
11.	Tržišni udjel izvoza, 1995-1999.	50
12.	Pokazatelji realnog tečaja, 1994-1999.	52
13.	Jedinični troškovi rada u Hrvatskoj i u njezinim glavnim trgovinskim partnerima, 1995-1999.	53
14.	Srednja i istočna Europa: Kretanja realnog tečaja, 1994-1999.	54

Tablice

1.	Saldo proračuna opće države, rashodi i neto posudbe u zemljama srednje i istočne Europe i Europske unije, 1994-1998.	17
2.	Subvencije i transferi opće države, 1994-1999.	18
3.	Rashodi proračuna konsolidirane središnje države prema funkcionalnoj klasifikaciji, 1994-1999.	18
4.	Javna potrošnja sektora države u zemljama srednje i istočne Europe, 1997-1998.	19
5.	Broj korisnika i mirovine isplaćene od strane Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, 1993-2000.	19
6.	Prihodi i rashodi proračuna konsolidirane opće države prema razinama državne vlasti, 1994-1999.	20
7.	Usporedba prihoda opće države u odabranim zemljama istočne i srednje Europe, 1998.	20
8.	Odabrane porezne stope u zemljama srednje i istočne Europe u 1999.	21
9.	Doprinosi iz plaća u odabranim zemljama srednje i istočne Europe u 1999.	22
10.	Ukupni dug konsolidirane središnje države u odabranim zemljama	

	srednje i istočne Europe, 1994-1998.	22
11.	Bankovni sustav prema vlasničkoj strukturi, 1996-1999.	36
12.	Aktiva i pasiva bankovnog sektora, 1994-1999.	37
13.	Kvaliteta kreditnog portfelja banaka, 1994-1998.	37
14.	Odabrani pokazatelji vanjske osjetljivosti, 1995-1998.	48
15.	Zemlje srednje i istočne Europe: Pokazatelji uspješnosti izvoza	63
16.	Srednje i istočna Europa: Sažeti prikaz tarifa i rejting ograničenosti trgovanja	64
17.	Srednje i istočna Europa: Trgovinski sporazumi	65

Dodaci

I.	Sažetak deviznog i trgovinskog sustava u Hrvatskoj	66
II.	Sažetak poreznog sustava u Hrvatskoj	69

Statistički dodaci

18.	Tromjesečni BDP, stalne cijene, 1997.=100, 1991-1999.	75
19.	Bruto dodana vrijednost i bruto domaći proizvod, tekuće cijene, 1995-1998.	76
20.	Bruto domaći proizvod, stalne cijene, 1996-1998.	77
21.	Kretanja u industrijskoj proizvodnji, 1992-1999.	78
22.	Poljoprivredna proizvodnja, 1991-1998.	79
23.	Turizam – noćenja, 1989-1999.	80
24.	Noćenja turista po vrstama ugostiteljskih objekata, 1992-1998.	81
25.	Noćenja turista po zemlji porijekla, 1992-1998.	82
26.	Struktura zaposlenosti, 1996-1998.	82
27.	Kretanja zaposlenosti i nezaposlenosti, 1990-1998.	83
28.	Kretanja troškova radne snage, 1998-1999.	84
29.	Kretanja prosječnih mjesečnih neto plaća, 1994-1999.	85
30.	Prosječna mjesečna bruto plaća po zaposleniku, 1996-1999.	86
31.	Indeksi nominalne neto plaće po zaposleniku, 1996-1999.	86
32.	Indeksi realne neto plaće po zaposleniku, 1996-1998.	87
33.	Kretanje cijena, 1993-1999.	88
34.	Stope inflacije, 1992-1999.	89
35.	Zaposleni u javnim poduzećima, 1992-1998.	90
36.	Broj poduzeća u privrednom sektoru i broj pravnih osoba nad kojima je pokrenut stečajni postupak, 1993-1998.	91
37.	Prihodi proračuna središnje države, 1991-1999.	92
38.	Rashodi i neto posudbe proračuna središnje države, 1992-1999.	93
39.	Rashodi proračuna središnje države prema funkcionalnoj klasifikaciji, 1991-1999.	94
40.	Fiskalni računi konsolidirane središnje države, 1991-1999.	95
41.	Stanje unutarnjeg duga proračuna središnje države, 1991-1999.	96
42.	Zaposlenost u sektoru država, 1992-1997.	97
43.	Zdravstveno osiguranje, 1992-1998.	98
44.	Invalidsko i mirovinsko osiguranje, 1992-1998.	99
45.	Računi Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje, 1994-1999.	100
46.	Računi Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, 1991-1999.	101
47.	Ključni pokazatelji mirovinskog sustava, 1991-1998.	102
48.	Proračun konsolidirane opće države, 1994-1998.	103
49.	Bilanca monetarnih institucija, 1994-1999.	104
50.	Bilanca Hrvatske narodne banke, 1994-1999.	105
51.	Konsolidirana bilanca poslovnih banaka, 1994-1999.	106

52.	Pasivne kamatne stope Hrvatske narodne banke, 1994-1999.	107
53.	Krediti Hrvatske narodne banke (zaključno sa studenim 1999)	108
54.	Aktivne kamatne stope Hrvatske narodne banke, 1994-1999.	109
55.	Pasivne kamatne stope poslovnih banaka, 1994-1999.	110
56.	Aktivne kamatne stope poslovnih banaka, 1994-1999.	111
57.	Platna bilanca, 1993-1999.	112
58.	Uvoz i izvoz robe, 1997-1999.	113
59.	Struktura izvoza (SMTK), 1993-1998.	114
60.	Struktura uvoza (SMTK), 1993-1998.	115
61.	Izvoz po zemljama namjene, 1993-1998.	116
62.	Uvoz po zemljama podrijetla, 1993-1998.	117
63.	Tečaj i međunarodne pričuve HNB-a, 1996-1999.	118
64.	Vanjski dug, 1993-1998.	119

HRVATSKA: OSNOVNI EKONOMSKI POKAZATELJI, 1994-1999.

	1994.	1995.	1996.	1997.	1998.	1999. Proc. MMF-a
Realni sektor						
Realni BDP (promjena u postocima)	5,9	6,8	6,0	6,5	2,5	-2,1
Stopa nezaposlenosti (prosječna, postotak radne snage) 1/	14,5	14,5	16,4	17,5	17,2	20,1 4/
Nominalne bruto plaće (promjena u postocima, prosjek razdol	...	34,0	12,3	13,1	12,6	10,4 5/
Cijene na malo (promjena u postocima, na kraju razdoblja)	-3,0	3,7	3,4	3,8	5,4	5,0
Bruto nacionalna štednja (postotak BDP-a)	23,1	9,9	16,3	16,6	16,1	18,3
Bruto domaće investicije (postotak BDP-a)	17,4	17,6	22,1	28,2	23,2	24,8
Državni proračun (postotak BDP-a)						
Proračun središnje države (naplaćena realizacija)	0,6	-0,7	-0,1	-0,9	0,9	-0,1
Bez prihoda od privatizacije	0,2	-1,3	-1,2	-1,3	-0,4	-4,3
Proračun konsolidirane središnje države (naplaćena realizacija)	1,6	-0,9	-0,4	-1,3	0,6	-0,7
Bez prihoda od privatizacije	1,2	-1,7	-1,6	-2,5	-1,0	-4,9
Novac i krediti (na kraju razdoblja, promjena u postocima)						
Ukupna likvidna sredstva	74,5	40,2	49,3	38,4	13,0	-3,7
Kreditni proračunu konsolidirane središnje države	-18,1	-3,0	-3,5	-49,9	-2,7	19,7
Ostali krediti	36,3	18,6	3,1	44,4	22,4	-2,8
Prosječna stopa na kredite (na kraju razdoblja, postotak)	15,4	22,3	18,5	14,1	16,1	14,0 6/
Platna bilanca						
Vanjskotrgovinska bilanca (postotak BDP-a)	-8,0	-17,4	-18,6	-26,0	-19,1	-17,6
Tekući račun platne bilance (postotak BDP-a)	5,7	-7,7	-5,8	-11,6	-7,1	-6,5
Ukupni vanjski dug (postotak BDP-a, na kraju razdoblja)	22,5	20,8	23,2	31,9	37,1	39,0
Međunarodne pričuve (u mil. USD, na kraju razdoblja)	1.405	1.895	2.314	2.539	2.816	2.783
Međunarodne pričuve (u mjesecima uvoza robe i usluga)	2,5	2,4	2,8	2,7	3,2	3,4
Kratkoročni dug kao postotak raspol. međ. pričuva 3/	35,2	31,6	40,7	45,6	51,4	88,1
Tečaj						
Nominalni efektivni tečaj (1995.=100, na kraju razdoblja)	96,8	99,1	101,0	102,8	98,0	99,8 6/
Realni efektivni tečaj (1995.=100, na kraju razdoblja)	97,6	98,6	99,8	101,6	100,0	102,7 6/
Geografski, socijalni i demografski pokazatelji						
BDP po stanovniku (prema tržišnom tečaju)					\$4,663	
Površina (km ²)					56.538	
Broj stanovnika					4.501.000	
Gustoća stanovništva (broj stanovnika po km ²)					79,6	
Rast stanovništva (u postocima)					-1,5	
Očekivane godine života (u godinama)				72		
Muški				68		
Ženski				77		
Stopa mortaliteta dojenčadi (na 1.000 živorođenih)				8,2		
Stopa umrlih nasilnom smrću (na 1.000 stanovnika)					12,0	

Izvori: Nadležne institucije Republike Hrvatske, Sustav informacija MMF-a i procjene MMF-a

1/ Registrirana prosječna stopa nezaposlenosti. Prema Anketi o nezaposlenosti (utemeljenoj na ILO standardima), stopa nezaposlenosti je bila 10,0 posto u studenom 1996. i 12,6 posto u prvoj polovici 1999.

2/ Uključujući izvanproračunske fondove.

3/ Na osnovi preostalog dospijeca, a odnosi se na kreditna zaduženja registrirana kod HNB-a.

4/ U listopadu 1999.

5/ U razdoblju siječanj-kolovoz 1999.

6/ U rujnu 1999.

I. TRENDVI U HRVATSKOM DRŽAVNOM SEKTORU: PRIKAZ¹

A. Veličina državnog sektora

1. Rashodi i neto posudbe konsolidirane opće države, na osnovi naplaćene realizacije, stalno rastu od sredine 1990-ih te u 1998. dostižu 52 posto bruto domaćeg proizvoda, djelomično odražavajući trošak poslijeratne obnove i kompenzacije te demografski induciranih promjena koje se odnose na udio radne snage.² U razdobljima velikih pritisaka na proračun, rashodi su bili financirani negotovinskim metodama, uključujući fakturiranu a nenaplaćenu realizaciju, te izdavanjem dionica za poduzeća u državnom vlasništvu. To znači da naplaćena realizacija prikazuje rashode u tim razdobljima manjima od njihove stvarne razine.³

2. Ukupni prihod konsolidirane opće države uglavnom je uspijevao držati korak s rashodima i, u prosjeku, prihodi su osiguravali potpuno pokriće proračunskih gotovinskih rashoda.⁴ Međutim, ako se isključe primici od privatizacije, konsolidirana opća država zabilježila je prosječni manjak naplaćene realizacije veći od 1 posto BDP-a tijekom razdoblja od 1994. do 1998., dok je preliminarna bilanca (koja isključuje otplate kamate), u prosjeku iznosila 1,4 posto BDP-a. U usporedbi s ostalim državama srednje i istočne Europe, kao i Europske unije, to su povoljni podaci (vidi Tablicu 1.).

3. Što se tiče BDP-a, rashodi opće države veliki su u odnosu prema rashodima država Europske unije i država srednje i istočne Europe. Isto tako, očekivalo bi se smanjenje fiskalnog sektora tijekom tranzicijskog procesa s obzirom na smanjenje državnih potpora poduzećima i potrošačima i smanjenje broja usluga koje pruža država. Takva je tendencija evidentna u većini ostalih tranzicijskih zemalja, no ona nije primijećena u Hrvatskoj, gdje je država povećala svoju ulogu u gospodarstvu u većini funkcionalnih i gospodarskih kategorija (vidi dalje u tekstu i Sliku 1.).

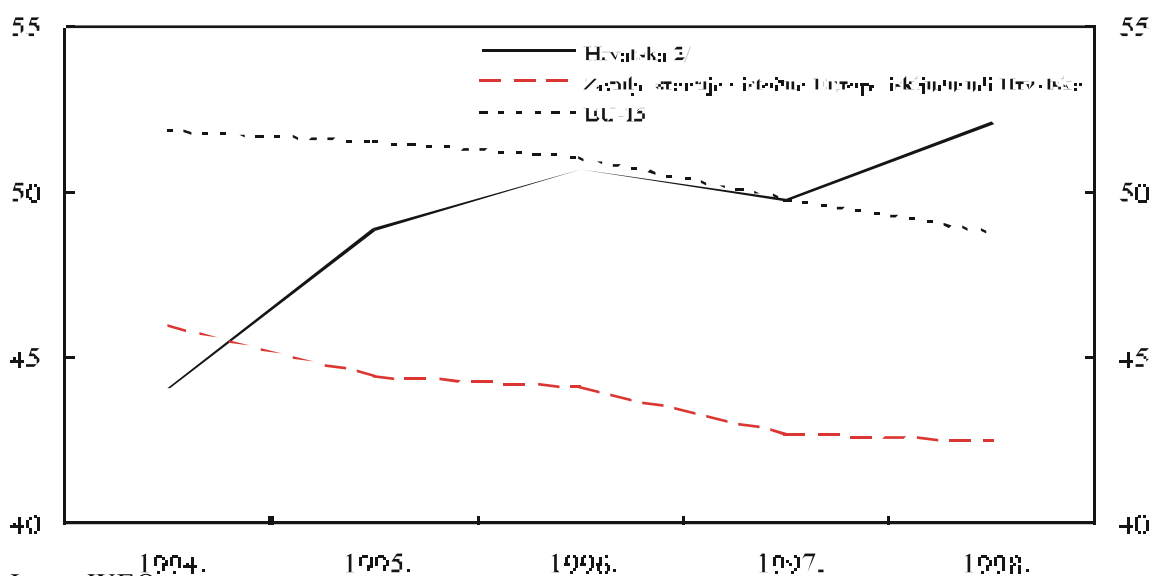
¹ Pripremila Rachel van Elkan.

² Opću državu čine: središnja država, pet izvanproračunskih fondova i lokalna država (421 općina, 122 grada i 21 županija).

³ Kad se otplate dospjelih a nenaplaćenih potraživanja knjiži u prihodne stavke u državnom proračunu (kao što je bio slučaj 1999), korištenje dospjelih a nenaplaćenih potraživanja ne utječe na ukupnu razinu gotovinske potrošnje, već odgađa knjiženje rashoda.

⁴ Ukupni manjci od ½ do 1¼ posto BDP-a zabilježeni u razdoblju od 1995. do 1997. prebijeni su odgovarajućim višcima ostvarenim u 1994. i 1998.

Slika 1. Rashodi i neto posudbe opće države u odabranim zemljama srednje i istočne Europe i zemljama EU-a, 1994-1998. 1/ (postotak BDP-a)

Izvor: WEO

1/ Zemlje srednje i istočne Europe obuhvaćaju: Bugarsku, Češku, Mađarsku, Poljsku, Rumunjsku, Slovačku i Sloveniju.

2/ Na načelu naplaćene realizacije.

B. Sastav rashoda

Gospodarska klasifikacija

4. Glavne rashodne stavke proračuna konsolidirane opće države u 1998. činili su transferi stanovništvu, neprofitnim institucijama i transferi u inozemstvo (15,7 posto od BDP-a), roba i usluge (12,7 posto od BDP-a), plaće (11,8 posto od BDP-a) i kapitalni izdaci (6,9 posto od BDP-a). Te su kategorije bile i četiri najznačajnije u 1994., no rangirane su kako slijedi: roba i usluge (15,6 posto od BDP-a), transferi (11,2 posto od BDP-a), plaće (10,4 posto od BDP-a) te kapitalni rashodi (3,1 posto od BDP-a). Imajući na umu relativno nisku razinu duga javnog sektora (vidi dalje u tekstu), otplata kamate činila je od 1994. u prosjeku samo oko 1,5 posto BDP-a. Pomak s domaćeg zaduživanja na jeftinije vanjsko zaduživanje pridonijelo je daljem smanjenju kamatnih troškova tijekom toga razdoblja.

5. Ukupna količina potpora i tekućih i kapitalnih transfera (koji se definiraju kao sva nepovratna državna gotovinska plaćanja) ukazuje na redistributivnu prirodu proračunske potrošnje. Ta je stavka povećana s 13,8 posto BDP-a u 1994. na 20,8 posto BDP-a u 1998., kad je činila gotovo dvije petine ukupnih rashoda i neto posudba opće države (vidi Tablicu 2.).⁵ Potrošnja u toj kategoriji uključuje potporu industriji, raznim segmentima domaćeg stanovništva i stranim vladama i državljanima. Potpora javnim i privatnim poduzećima preko ovih kanala iznosila je 1998. 2,8 posto BDP-a, dok je 1996. ona iznosila 2,2 posto BDP-a.⁶ Glavni korisnici u razdoblju od 1994. do 1998. bile su Hrvatske željeznice u državnom vlasništvu (u prosjeku 1,2 posto BDP-a), poljoprivredni sektor (u prosjeku 0,6

⁵ Štoviše, proračunom za 1999. predviđen je dalji rast te stavke na 23,3 posto BDP-a. Pod proračunom 1999. misli se na revidirani proračun.

⁶ Dodatna proračunska potpora industriji osigurava se putem plaćanja kamata i glavnice na zajamčene kredite i, u 1999., putem poništavanja duga (prvenstveno brodogradilišta) mirovinskom i zdravstvenom fondu za neplaćene doprinose. U prvih devet mjeseci 1999. otplate zajamčenih kredita financirane iz tekućeg proračuna iznosile su gotovo 470 milijuna kuna (0,3 posto BDP-a), no smatra se da su ukupne otplate u tu svrhu - koje se financiraju iz prošlih proračunskih doprinosa garancijskom pričuvnom fondu - mnogo značajnije.

posto BDP-a), pomorstvo (u prosjeku 0,2 posto BDP-a) i, od nedavno, turistički sektor. Potpore i transferi za pomoć u restrukturiranju i sanaciji poduzeća, na koje je negativno utjecao proces tranzicije i rat, iznosile su 0,5 posto BDP-a u 1997. i 1998.

Umetak 1. Zaposlenost i plaće u državnoj službi

Tijekom razdoblja od 1994. do 1998. ukupna masa plaća zaposlenika u općoj državi povećana je za 80 posto, dok se procjenjuje da je zaposlenost pala (isključujući policiju i vojsku) za 3½ posto.¹

Iako podaci za prethodne godine nisu dostupni, smatra se da je zaposlenost u Ministarstvu obrane i u policiji znatno iznad brojke od 72 600 prijavljenih u 1998. To znači da su prosječne plaće u javnom sektoru narasle za najmanje 84 posto tijekom razdoblja od 1994. do 1998. Bez obzira na pad razine zaposlenosti u državnoj službi (isključujući policiju i vojsku), njezin udio u ukupnoj zaposlenosti lagano je povećan: od 20 posto u 1994. na 21½ posto u 1998., odražavajući veći pad zaposlenosti u ukupnom gospodarstvu tijekom toga razdoblja. Uključujući snage sigurnosti, zaposlenost u općoj državi činila je 26 posto ukupne zaposlenosti u 1998.

Zaposlenost u organima državne uprave središnje države, izvanproračunskim fondovima i lokalnoj upravi činili su 16 posto ukupne zaposlenosti u državnoj službi u 1998., dok je zaposlenost u policiji i oružanim snagama, zdravstvu i socijalnim službama te obrazovanju, svaka činila nešto više od četvrtine ukupne zaposlenosti u državnoj službi. Bruto zarada u organima državne uprave bila je 22 posto viša od državnog prosjeka u 1998., dok su u zdravstvu i obrazovanju zarade bile 20 posto više, odnosno 2 posto manje od državnog prosjeka.²

1/ Zaposlenost u javnom sektoru definira se kao ukupna zaposlenost u organima državne uprave, obaveznom socijalnom osiguranju, obrazovanju, zdravstvu, socijalnom radu i sanitarnoj službi.

2/ Veliki rast plaća u 1999. godini povećao je plaće u organima državne uprave i zdravstvu, tako da su one još dalje odmakle od državnog prosjeka. Nakon 12-postotnog povećanja u prosincu 1999., očekuje se da će plaće u organima državne uprave nadmašiti čak i plaće u sektoru financijskih usluga (koji je prethodno imao najvišu razinu bruto plaća) za gotovo 7 posto.

6. Potrošnja povezana s posljedicama rata čini velik dio ukupnih potpora i transfera i obuhvaća obnovu kuća i infrastrukture (u prosjeku 1,1 posto BDP-a tijekom razdoblja od 1995. do 1998.), te transfere veteranima, invalidima i žrtvama Domovinskog rata (u prosjeku 1,5 posto BDP-a tijekom razdoblja od 1995. do 1998.).⁷ To međutim prikazuje nepovratnu gotovinsku potrošnju vezanu uz posljedice rata nižom od stvarne s obzirom da transferi iz mirovinskog fonda veteranima nisu bili pojedinačno iskazivani u razdoblju od 1994. do 1996. Proračunom za 1999. predviđeno je povećanje transfera vezano uz poslijeratno razdoblje na 3,1 posto BDP-a.

7. Hrvatski proračun također pruža financijsku podršku vladi i stanovnicima Bosne i Hercegovine, prije svega u obliku financiranja mirovina ratnih veterana i za pokriće troškova hrvatskog dijela vojske Federacije. Ta je potpora predviđena proračunom za 1999. u iznosu od 0,4 posto BDP-a. Ostale vrste transfera i potpora uključuju mirovine, bolovanja, materinske dopuste kao i subvencije za određenu robu široke potrošnje.

⁷ Ova kategorija uključuje naknade u naturi (uključujući izbjeglicama) i kapitalna dobra pribavljena u svrhu obnove.

Funkcionalna klasifikacija

8. Funkcionalnu klasifikaciju priprema Ministarstvo financija samo za rashode nekonsolidirane države. Procjenu rashoda konsolidirane središnje države (uključujući izvanproračunske fondove, ali isključujući lokalne uprave) po funkcijama izvršili su predstavnici MMF-a prebijanjem transakcija unutar državnog sektora i raspoređivanjem rashoda izvanproračunskih fondova prema funkcionalnim kategorijama na temelju dostupnih podataka o namjeni potrošnje.⁸ Dobivena raspodjela rashoda po funkcijama prikazana je u Tablici 3. i na Slici 2.⁹

9. Najveće rashodne stavke konsolidirane središnje države u 1998. bile su socijalno osiguranje i zaštita (16,3 posto BDP-a), zdravstvo (6,5 posto BDP-a), obrana (4,5 posto BDP-a) i obrazovanje (3,0 posto BDP-a). Za usporedbu, struktura potrošnje u 1994. bila je: socijalno osiguranje i zaštita (12,2 posto BDP-a), obrana (8,0 posto BDP-a), zdravstvo (5,6 posto BDP-a), te obrazovanje i održavanje javnog reda i sigurnosti (svaki po 2,9 posto BDP-a). Ukupna potrošnja za socijalne namjene (definirana kao socijalno osiguranje i zaštita, zdravstvo i obrazovanje) porasla je s 51,1 posto ukupnih rashoda konsolidirane središnje države (20,6 posto BDP-a) u 1994. na 56,4 posto ukupne potrošnje (25,7 posto BDP-a) u 1998. Proračunom za 1999. predviđeno je dalje povećanje od 2,5 postotnih bodova BDP-a.

10. Od pojedinih rashodnih stavki, najveće povećanje tijekom razdoblja od 1994. do 1998. zabilježeno je kod socijalnog osiguranja i zaštite (4,1 postotnih bodova BDP-a) te stanovanja i komunalnih djelatnosti (1,7 postotnih bodova BDP-a), dok je do najvećeg smanjenja (3,4 postotnih bodova BDP-a) došlo kod obrane. Ti pomaci odražavaju poboljšanu sigurnosnu situaciju, koja je omogućila preraspodjelu rashoda s obrane na prioritetne socijalne izdatke nastale kao posljedica rata (uključujući troškove smještaja izbjeglica) te demografske pomake stanovništva. Proračunom za 1999. predviđena su značajna povećanja u kategorijama "rudarstvo, prerađivačka industrija, građevinarstvo", što ukazuje na povećanu proračunsku pomoć javnim i privatnim poduzećima,¹⁰ "prijevoz i veze" zbog početka radova na opsežnom programu obnove cesta i u kategoriji "neklasificirani rashodi", što uključuje isplatu osiguranih depozita u propalim bankama što se financira iz proračuna te dio transfera za Bosnu i Hercegovinu.

11. Glavnina potrošnje za socijalno osiguranje i zaštitu namijenjena je mirovinama, invalidninama te mirovinama ratnim veteranima i udovicama veterana, naknadama za bolovanje i materinski dopust, naknadama za nezaposlene i dječje doplatke.¹¹ Uz iznimku naknada za bolovanje, koje su značajno porasle, što ukazuje na liberalno korištenje tih naknada kao alternativnog oblika pomoći nezaposlenima, izdaci za naknade od 1994. na stabilnoj su razini od otprilike 2¾ posto BDP-a. S druge strane, rashodi za mirovine porasli su za više od 4 postotna boda BDP-a između 1994. i 1998. te dostigli razinu od otprilike 12 posto BDP-a, a proračunom za 1999. predviđen je njihov dalji rast na 14 posto BDP-a.

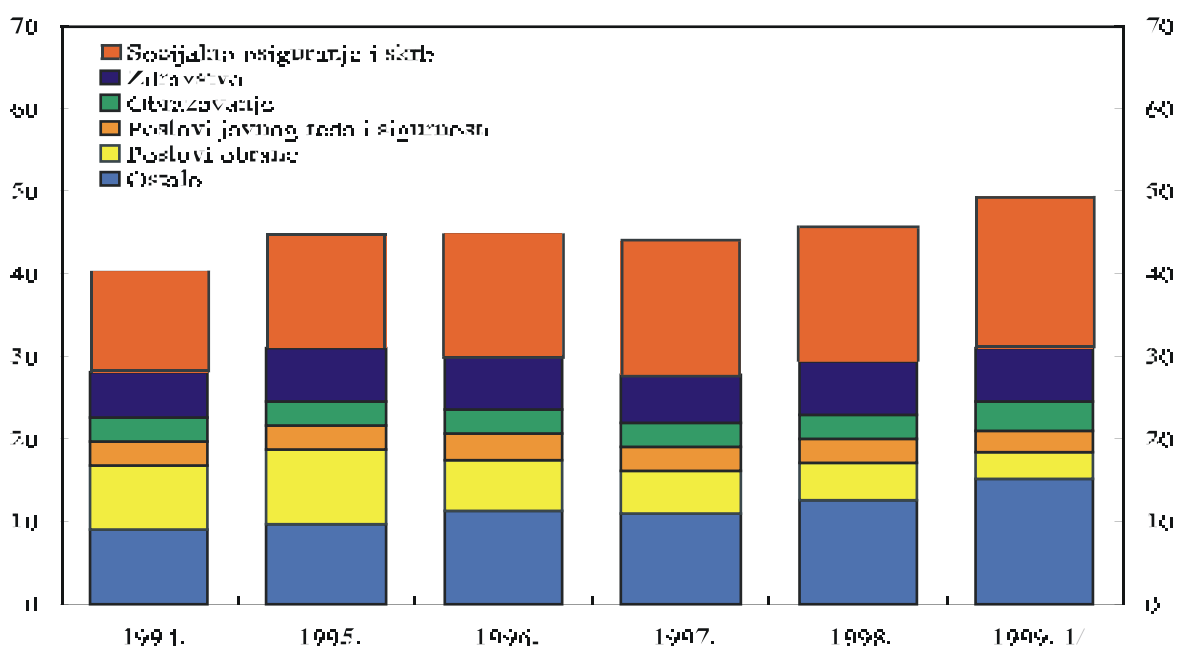
⁸ Na primjer, naknada za bolovanje i materinski dopust koje plaća zdravstveni fond, knjiže se kao socijalna, a ne zdravstvena potrošnja.

⁹ Ova kategorija isključuje neto posudbe i rashode lokalne države, koji zajedno iznose oko 5 posto BDP-a.

¹⁰ Revidirani proračun središnje države za 1999. uključuje kapitalne transfere mirovinskom i zdravstvenom fondu u zamjenu za dionice koje su ti fondovi dobili u zamjenu za dugovanja brodogradilišta. U svojoj funkcionalnoj klasifikaciji, Ministarstvo financija uključuje te kapitalne transfere u proizvodne rashode (što bi odgovaralo transferu sredstava iz proračuna središnje države izravno brodogradilištima, koja bi tada platila svoje obveze izvanproračunskim fondovima). Međutim, u svojim kalkulacijama ukupnih rashoda konsolidirane središnje države, Ministarstvo financija tretira te kapitalne transfere kao transakcije unutar državnog sektora, čime se podrazumijeva da će ukupni konsolidirani rashodi biti niži od onih koji bi nastali kad bi država izvršila transfer sredstava izravno brodogradilištima.

¹¹ U ovu su kategoriju također uključeni troškovi povezani s pružanjem socijalne zaštite i davanjima u naturi, uključujući davanja ratnim veteranima.

Slika 2. Hrvatska: Rashodi proračuna konsolidirane središnje države prema funkcionalnoj klasifikaciji, 1994-1999.

Izvori: Ministarstvo financija i procjene MMF-a
1/ Revidirani proračun.

12. U usporedbi s međunarodnim standardima, javna potrošnja države relativno je visoka (vidi Tablicu 4.). Izdaci za zdravstvo, obrazovanje i socijalno osiguranje i zaštitu konsolidirane središnje države u Hrvatskoj su u 1998. iznosili 25,7 posto BDP-a u usporedbi s prosjekom od 23,4 posto BDP-a u zemljama srednje i istočne Europe.¹² To pokazuje da su izdaci za socijalno osiguranje i zaštitu i zdravstvo bili 2 postotna boda, odnosno 1,5 postotna boda BDP-a veći od regionalnog prosjeka, dok su izdaci za obrazovanje bili 1,2 postotna boda BDP-a manji od regionalnog prosjeka.

13. Međutim, da bismo ocijenili je li javna potrošnja u Hrvatskoj izvan okvira unutar kojih se kreću ostale zemlje, potrebno je izvršiti prilagodbu zbog dodatnog tereta javne potrošnje koji je nastao kao posljedica poslijeratnih obveza. Javna potrošnja koja nije vezana uz rat (koju čine ukupna javna potrošnja, isključujući troškove za izbjeglice i ostale osobe pogođene ratom, mirovine za veterane, obiteljske mirovine i invalidnine) u 1998. ukupno je iznosila 19,5 posto BDP-a, što je znatno ispod regionalnog prosjeka. Međutim, proračunom za 1999. predviđeno je veliko povećanje javne potrošnje koja nije vezana uz posljedice rata, na 23,1 posto BDP-a, što je blizu prosječne javne potrošnje u zemljama srednje i istočne Europe.¹³

Izdaci za posebne namjene

14. Funkcionalna klasifikacija koja se temelji na metodologiji državne financijske statistike pruža prikaz državnih rashoda prema sektorima. Međutim, klasifikacije kojima se koriste nadležni organi vrlo su široke, dok se pojedini rashodi kojih su korisnici određene grupe mogu svrstati u razne funkcionalne kategorije, čime se otežava uočavanje ukupnih naknada za određenu namjenu. U ovom se odlomku pokušavaju otkriti i konsolidirati ukupna proračunska sredstva namijenjena trima ključnim prioritetima politike: namjena vezana uz ratne posljedice, cestovna infrastruktura i održavanje te sanacija banaka.

¹² Podaci za Bugarsku, Mađarsku, Rumunjsku i Slovačku odnose se na potrošnju opće države. U mjeri u kojoj lokalne uprave sudjeluju u javnoj potrošnji, dotični podaci bili bi veći za Hrvatsku, Češku i Poljsku.

¹³ Međutim, 1,2 postotnih bodova toga povećanja odnosi se na privremene faktore povezane s retroaktivnom indeksacijom mirovina.

Umetak 2. Trendovi u rashodima za mirovine

Ekspanzija rashoda za mirovine od 1994. u velikoj mjeri ukazuje na stanovništvo koje stari, povećanje minimalne zajamčene mirovine u 1996., zakonski definiranu i od Ustavnog suda naloženu retroaktivnu indeksaciju mirovina prema plaćama¹ i odobravanje mirovina ratnim veteranima i invalidima, kao i obiteljima ratnih žrtava. Nadalje, s reintegracijom istočne Slavonije i ostalih regija u Hrvatsku u 1997. došlo je do povećanja broja korisnika čime su se značajno povećale mirovinske obveze.²

U razdoblju između 1993. i 1999. ukupan broj korisnika mirovina porastao je za više od 26 posto i dostigao broj od gotovo milijun korisnika (21,7 posto stanovništva). Od 1993. broj korisnika starosnih, invalidskih i obiteljskih mirovina porastao je za 23, 27, odnosno 7 posto. (Tablica 5.). Međutim, s obzirom da su veterani koji su primali mirovine do 1999. bili registrirani prema tipu mirovine koje su primali, promjena broja korisnika starosnih, invalidskih i obiteljskih mirovina u 1999. prikazuje povećanje broja korisnika ne-veterana koje je manje od stvarnog.³ Više od polovice svih korisnika mirovina u 1999. činili su korisnici starosnih mirovina, dok su invalidske i obiteljske mirovine činile nešto više od jedne petine svih mirovina.

Nagli rast broja umirovljenika doveo je do velikog povećanja omjera međuovisnosti (koji se definira kao omjer korisnika mirovina prema ukupnoj zaposlenosti) od 63 posto u 1993. na 96 posto u 1999. Faktori koji su također pridonijeli povećanju omjera ovisnosti, a time i financijskom teretu na postojeći mirovinski sustav koji se temelji na mjesečnim doprinosima, jesu nagli pad doprinosa u mirovinski fond, što odražava nižu zaposlenost i promjenu statusa radnika iz statusa zaposlenih u status rada na ugovor, što omogućava izbjegavanje plaćanja doprinosa za socijalno osiguranje.

Hrvatska: Omjer ovisnosti (prosjeck po razdobljima)

	1993.	1994.	1995.	1996.	1997.	1998.	1999. siječ.-kolov.
Omjer korisnika mirovina prema ukupnoj zaposlenosti	63,4	67,2	81,6	83,4	91,2	87,6	96,0

Bez obzira na četverostruko povećanje prosječne mirovine, vrijednost prosječne mirovine prema prosječnoj mjesečnoj neto plaći naglo je pala između 1993. i 1999., s 58 posto na 41 posto jer razina mirovina nije uspijevala držati korak s rastom neto plaća. Tijekom toga razdoblja omjer prosječne starosne mirovine prema prosječnoj mjesečnoj neto plaći još se brže smanjivao, sa 67 na 43 posto, odražavajući smanjivanje određenih vrsta mirovina, s obzirom na pad starosne mirovine s 1,45 na 1,15 iznosa najniže mirovine (što se uglavnom tijekom toga razdoblja odnosilo na obiteljsku mirovinu). U 1999. došlo je do potpunog obrata u dotadašnjem sužavanju razlike između starosnih, invalidskih i obiteljskih mirovina, zahvaljujući zasebnom vođenju mirovina koje isplaćuje mirovinski fond ratnim veteranima i članovima Hrvatske vojske, koje su iznosile više od 175 posto prosječne neto plaće i bile gotovo šest puta veće od prosječne starosne mirovine u 1999. Nadalje, iz proračuna države ratnim veteranima izdvajaju se sredstva u iznosu od 0,6 posto BDP-a.

1/ Kao dio stabilizacijskog programa iz listopada 1993., automatska indeksacija mirovina prema plaćama obustavljena je godišnjom odlukom i zakonom iz veljače 1997. uveden je princip indeksacija mirovina prema cijenama. Sudska odluka iz 1998. ocijenila je neustavnom suspenziju indeksacije mirovina prema plaćama, i kako bi djelomično nadoknadi li pad omjera prosječne mirovine prema prosječnoj mjesečnoj neto plaći, Vlada je odlučila isplatiti dodatnih 7,5 milijardi kuna (5¼ posto BDP-a 1999.) u mirovinama tijekom 1998-2001. Od toga iznosa, 590 milijuna kuna isplaćeno je u 1998. a 1,75 milijardi kuna trebati isplaćeno tijekom 1999.

2/ Reintegracija je također pridonijela povećanju manjka mirovinskog sustava s obzirom da isplate korisnicima nisu bile praćene odgovarajućim primicima u doprinosima iz područja pogođenih ratom.

3/ Broj korisnika starosnih mirovina povećao se za 10 posto u 1999., s obzirom da su se mnogi radnici odlučili za rano umirovljenje kako bi primali mirovine u skladu s mirovinskim sustavom prije njegove reforme. Međutim, službeni podaci pokazuju manji porast broja korisnika starosnih mirovina otkad su se ratni veterani koji primaju starosne mirovine počeli voditi zasebno. Porast ukupnog broja umirovljenika čini značajan dio porasta mirovinskih rashoda planiranih za 1999.

4/ S obzirom da proporcionalno veći broj veterana ima pravo na invalidsku i obiteljsku mirovinu, prosječna razina tih mirovina naglo je pala u 1999. nakon što su ratni veterani isključeni iz te skupine korisnika.

Poslijeratni rashodi

15. Poslijeratna potrošnja uključuje rashode za obnovu (ponajprije stanovanje), gotovinske naknade i naknade u naturi veteranima, invalidima, izbjeglicama i ostalim osobama pogođenim Domovinskim ratom. Između 1995. i 1999. identificirani proračunski poslijeratni rashodi iznosili su 21,7 milijardi kuna (15,3 posto BDP-a u 1999.). Pomoć veteranima i ratnim invalidima činila je više od polovice proračunske poslijeratne potrošnje, dok je na obnovu utrošeno 30, a na izbjeglice 17 posto BDP-a. Nakon njihova preseljenja, izdaci za izbjeglice s vremenom su smanjeni, dok je potrošnja na veterane i invalide rata porasla više od tri puta između 1995. i 1999.

Izgradnja i održavanje cesta

16. U cilju poboljšanja prekograničnog i unutardržavnog transporta, državni rashodi za izgradnju i održavanje cesta činili su 4,1 posto BDP-a iz 1999. na kumulativnoj osnovi između 1996. i 1999., od čega je velik dio financiran inozemnim kreditima. Nadalje, država je osigurala jamstva za inozemne kredite privatnim poduzećima za obnovu cesta u iznosu od 1.960 milijuna kuna (260 milijuna američkih dolara ili 1,4 posto BDP-a) i odobrila je jednom od tih poduzeća oslobođenje od plaćanja PDV-a, čime se povećao fiskalni trošak izgradnje cesta za iznos poreza kojeg se država odrekla.

Sanacija bankarskog sektora

17. Fiskalni trošak sanacije banaka čine ukupne gotovinske uplate problematičnim bankama i Državnoj agenciji za osiguranje štednih uloga i sanaciju banaka (za financiranje isplata osiguranih depozita u propalim bankama), i novoizdane obveznice javnog duga za dokapitalizaciju banaka koje su ušle u program sanacije.¹⁴ Tijekom razdoblja od 1996. do 1999. ukupne novčane injekcije iznosile su 2,6 milijardi kuna (1,8 posto BDP-a u 1999.), dok je za 5,3 milijardi kuna (3,7 posto BDP-a u 1999.) izdano obveznica.

C. Struktura opće države

18. Opća država podijeljena je na tri dijela: središnja država, izvanproračunski fondovi i lokalna država. Prva dva dijela čine konsolidiranu središnju državu. Trenutno postoji pet izvanproračunskih fondova (Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje, Hrvatski zavod za zapošljavanje, Fond doplatka za djecu i javno poduzeće Hrvatske vode).¹⁵ Lokalna država dalje se dijeli na županije, gradove i općine, kojih ima nekoliko stotina (vidi fusnotu 1).

19. Kompleksni sustav potpora, sporazuma o diobi prihoda i doprinosa za socijalno osiguranje povezuje različite razine države, dok manji transferi povezuju različite ogranke unutar iste državne razine. Transferi iz proračuna središnje države drugim dijelovima države – koji čine najveći dio transfera unutar državnog sektora – iznosili su 1998. 6,5 milijardi kuna (4,7 posto BDP-a), u usporedbi s 2,0 milijarde kuna (2,0 posto BDP-a) u 1994. Od toga, izvanproračunskim fondovima otišlo je 1994. godine 220 milijuna kuna u usporedbi s 6,2 milijarde kuna u 1998. Proračunom za 1999. predviđen je dalji rast transfera iz državnog proračuna drugim dijelovima države u iznosu od 11,1 milijardu kuna (7,8 posto BDP-a), od čega je 10,5 milijardi namijenjeno izvanproračunskim fondovima.

¹⁴ S obzirom da Hrvatska narodna banka (HNB) ne smije prenositi dug središnje države iz jedne kalendarske godine u iduću, dodatni fiskalni trošak vezan uz bankarski sektor proizlazi iz obaveze prijevremene otplate državnog duga koji propale banke koriste kao osiguranje za kredite za likvidnost od HNB-a. Iznos prijevremenih otplata u 1999. iznosio je otprilike 130 milijuna kuna (0,1 posto BDP-a).

¹⁵ Fond za ceste uključen je u proračun središnje države u 1995. Opća država ne uključuje Hrvatski fond za privatizaciju i Hrvatsku banku za obnovu i razvoj.

20. Ti transferi iskrivljaju sliku veličine temeljnih prihoda i rashoda koje knjiže davatelj i primatelj. Na temelju konsolidiranih podataka (odnosno, isključujući transakcije unutar države), proračun središnje države činio je 47 posto, a izvanproračunski fondovi 42 posto rashoda opće države u 1998. (vidi Tablicu 6.). Udio središnje države u ukupnim rashodima (i u BDP-u) u naglom je padu od 1994. zbog povećane potrošnje od strane mirovinskog i zdravstvenog fonda i lokalne države.¹⁶

21. Što se tiče njihova udjela u konsolidiranim приходima, u 1998. je središnja država prikupila 60 posto od ukupnog iznosa, dok su izvanproračunski fondovi prikupili 29 posto. Veća sposobnost prikupljanja prihoda središnje države odraz je njezine sposobnosti nametanja poreza na robe i usluge te na dohodak, kao i primitaka od privatizacije. Glavni izvor prihoda izvanproračunskih fondova temelji se na doprinosima vezanim uz plaće, dok se lokalne uprave uglavnom oslanjaju na prirez na dohodak koji ide u proračun središnje države.¹⁷

22. Isključujući transakcije unutar državnog sektora, proračun središnje države konstantno je bio u suficitu, koji je 1998. dostigao razinu od 7,4 posto BDP-a, s očekivanim daljim rastom u 1999. Suficit se prebija stalnim deficitom u izvanproračunskim fondovima (ponajprije u mirovinskom i zdravstvenom fondu), koji je također porastao u 1998. do 6,5 posto BDP-a. Konsolidirana neto pozicija lokalne uprave bila je gotovo uravnotežena tijekom razdoblja od 1994. do 1998.

D. Usporedba poreznih stopa

23. U usporedbi s ostalim tranzicijskim zemljama, hrvatski porezni sustav velik je teret za gospodarstvo. Prikupljeni porezi od strane opće države iznosili su 46,6 posto BDP-a u 1998., što je 10 postotnih bodova više od prosjeka država srednje i istočne Europe (Tablica 7.). To se može prije svega pripisati приходima od PDV-a, koji su bili za 6 postotnih bodova BDP-a veći od prosjeka prikupljenih poreza u državama srednje i istočne Europe, i doprinosima za socijalno osiguranje, koji su bili 1,7 postotnih bodova veći od prosjeka.

24. Snaga hrvatskog PDV-a u generiranju prihoda odraz je relativno visoke stope i malog broja izuzeća od obaveze plaćanja (Tablica 8.).¹⁸ Osim Bugarske, od zemalja srednje i istočne Europe jedino Hrvatska ima jedinstvenu stopu od 22 posto, koja je u usporedbi s ostalima visoka. Velik udio prihoda od PDV-a može također ukazivati na to da je BDP-a u državnoj statistici prikazan znatno manjim nego što je stvarno. Zamjena poreza na promet PDV-om u 1988. dovela je do značajnog povećanja prihoda od indirektnog poreza, i to za 3,8 postotnih bodova BDP-a u usporedbi s 1997. Međutim, očekuje se da će smanjenje privatne potrošnje, uz slabije pridržavanje propisa dovesti do naglog pada prihoda od PDV-a u 1999. S druge strane, stope direktnih poreza u Hrvatskoj ne razlikuju značajno od onih u ostalim državama srednje i istočne Europe, što se vidi po porezu na osobni dohodak i dobit poduzeća koje su blizu prosjeka tih država.¹⁹ Štoviše, čini se da je sustav poreza na osobni dohodak i dobit poduzeća u Hrvatskoj jednostavniji nego u većini ostalih tranzicijskih zemalja jer ima manje poreznih razreda i ograničeni broj izuzeća od plaćanja. Ipak, nakon što je 1997. povećan porez na dobit poduzeća s 25 na 35 posto, u Hrvatskoj je danas stopa

¹⁶ Ovaj je pad izmjeren nakon korekcija vezanih uz uključenje Hrvatske uprave za ceste u središnju državu.

¹⁷ Gradovi koji broje više od 40 000 stanovnika imaju pravo uvesti prirez na porez na osobni dohodak kojeg prikuplja središnja država. U slučaju Zagreba, najviša dopuštena stopa je 60 posto, dok je u ostalim gradovima maksimalna dopuštena stopa 30 posto. Nadalje, sredstva prikupljena na temelju poreza na dohodak osoba koje žive izvan Zagreba dijele se između državnog proračuna (70 posto), županija (5 posto), i gradova (25 posto). Od poreza na dohodak prikupljenog od osoba koje žive u Zagrebu, 55 posto ide u proračun središnje države, a 45 posto se dodjeljuje Gradu. Sažetak hrvatskog poreznog sustava daje se u Dodatku II. ovog izvješća.

¹⁸ Nulta stopa na kruh, mlijeko, knjige i lijekove na recept uvedena je tek u studenome 1999.

¹⁹ To isključuje, međutim, prireze do maksimalno 60 posto koje lokalne uprave mogu uvesti na porez na dohodak koje nameće središnja država.

toga poreza gotovo dvostruko veća nego u Mađarskoj, koja je smanjila svoju poreznu stopu na, za prihode, neutralan način, tako što je ukinula velik broj izuzeća od plaćanja poreza. Međutim, zbog isključivanja dividendi i "uobičajene" stope povrata od vlastitog kapitala iz oporezive osnovice, kao i smanjenja porezne stope u ratom pogođenim područjima, efektivni porez na dobit poduzeća u 1998. godini iznosio je 22,8 posto. Za razliku od ostalih zemalja srednje i istočne Europe, Hrvatska još ne nudi investicijske poticaje u obliku oslobađanja obaveze plaćanja poreza novih poduzeća u određenom vremenskom razdoblju, no Ministarstvo gospodarstva radi na prijedlogu u tom smislu.

25. Doprinos iz plaća za financiranje socijalnog osiguranja i ostali doprinosi ne razlikuju se od onih u srednjoj i istočnoj Europi (Tablica 9.). Doprinosi iznose gotovo 42 posto iznosa bruto plaća i sukladno trendovima u nekoliko susjednih zemalja, ta je stopa donekle smanjena posljednjih godina kako bi se stimuliralo zapošljavanje i smanjilo izbjegavanje plaćanja poreza.²⁰ No, znatno niži iznos poreznih prihoda u 1999. godini može se u značajnoj mjeri pripisati smanjenom pridržavanju plaćanja doprinosa.

E. Dug javnog sektora

26. Dug središnje države (isključujući domaća dospjela a neplaćena dugovanja) iznosio je 42,1 milijardu kuna (30,5 posto BDP-a) u rujnu 1999., od kojih je dvije trećine činio vanjski dug. (Slika 3.).^{21 22} To čini povećanje od 6 postotnih bodova u usporedbi s razinom koncem 1998. nastalo zbog novoga inozemnog zaduživanja i deprecijacije kune tijekom 1999., koja je povećala kunsku protuvrijednost vanjskog i domaćeg duga jer je potonji u većini slučajeva nominiran u stranoj valuti ili indeksiran prema stranoj valuti.

27. Dug hrvatskog javnog sektora rezultat je nekoliko faktora: preuzimanja duga kao dijela sukcesijskog procesa od postizanja neovisnosti, tranzicijskog proces i multilateralne posudbe.

- Kao rezultat sukcesije Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ), Hrvatska je 1995. naslijedila dio duga SFRJ državama i bankama vjerovnicima na temelju sporazuma s Pariškim i Londonskim klubom. Dio toga duga preuzela su poduzeća i banke koje su bili primatelji kredita, dok je preostali neraspoređeni dio preuzela Republika Hrvatska. Državni dug po osnovi Londonskog i Pariškog kluba činio je 31 posto ukupnog javnog duga u rujnu 1999.²³
- Sukcesija SFRJ je također pridonijela rastu duga koji proistječe iz toga što je Narodna banka Jugoslavije konfiscirala pričuve banaka u stranoj valuti. Te su pričuve iznosile otprilike 3 milijarde američkih dolara i predstavljale su devizne depozite građana. Republika Hrvatska preuzela je 1991. godine odgovornost za ta potraživanja od bivše SFRJ. Međutim, s obzirom da je novonastala država imala skromne devizne pričuve, izdala je poslovnim bankama "zamjenske obveznice" nominirane u njemačkim markama.²⁴ Država je također izdala obveznice (tzv. JDA, i JDB obveznice) kako bi financirala prve dvije rate glavnice "zamjenskih" obveznica. Javni dug

²⁰ Od polovice 1998. Fond doplatka za djecu financira se iz središnjeg proračuna, pridonoseći tako smanjenju doprinosa iz plaća.

²¹ Podaci o dugu opće države nisu dostupni, no mogućnosti zaduživanja izvanproračunskih fondova i lokalnih uprava (osim za Grad Zagreb) male su i ograničene prije svega na kredite domaćih banaka.

²² Domaća dospjela a neplaćena dugovanja konsolidirane središnje države nisu uključena u službenu statistiku dugovanja i Ministarstvo financija nema točne podatke o njihovim iznosima. Ocjena MMF-ova tima jest da je taj iznos koncem 1999. iznosio oko 6 posto BDP-a iz 1999. godine.

²³ Država je također naslijedila određeni iznos multilateralnog duga, prije svega prema Međunarodnoj banci za obnovu i razvoj, u iznosu od gotovo 130 milijuna američkih dolara.

²⁴ Kako bi spriječila podizanje tih depozita iz domaćeg bankovnog sustava - što bi ubrzalo propast banaka - država je blokirala te depozite na razdoblje od tri godine (do siječnja 1995), nakon čega ih je deblokirala uz minimalnu dinamiku vraćanja od 20 jednakih polugodišnjih rata.

povezan sa zamrznutom deviznom štednjom činio je 13 posto ukupnoga javnog duga u rujnu 1999.

Obveznice za obnovu, izdane tijekom 1992. i 1993. u iznosu od otprilike 80 milijuna američkih dolara za financiranje obnove ratom uništene imovine, gotovo su potpuno otplaćene do rujna 1999.

- Obveznice za financiranje sanacije i restrukturiranja poduzeća (tzv. velike obveznice) izdane su 1991. godine u iznosu od 1.550 milijuna njemačkih maraka. Koristila su ih poduzeća za plaćanje svojih obaveza prema domaćim bankama. Preostali javni dug po tom izvoru u rujnu 1999. iznosio je 7 posto od ukupnoga javnog duga.
- Službene multilateralne posudbe (prvenstveno iz Međunarodne banke za obnovu i razvoj) za financiranje strukturne prilagodbe i projekata po sektorima, čini oko 9 posto javnog duga u rujnu 1999.
- Sanacija pet državnih i renacionaliziranih banaka u razdoblju između 1996. i 1999. povezana je s rastom javnog duga (tzv. obveznice Državne agencije za osiguranje štednih uloga i sanaciju banka) kako bi se izvršila dokapitalizacija banaka i osigurala nužna likvidnost. U rujnu 1999. dug po toj osnovi čini 11 posto javnog duga, no dodatna sanacija još jedne banke u listopadu 1999. pridodala je još 550 milijuna kuna na iznos neplaćenih dugovanja po obveznicama za sanaciju banaka.
- Preostalih 29 posto javnog duga, kojeg uglavnom čini vanjski dug, iskorišteno je za refinanciranje skupljeg domaćeg duga.

28. Bez obzira na nedavna povećanja, dug javnog sektora blago je pao s 5,9 milijardi američkih dolara u 1991. na 5,8 milijardi američkih dolara u rujnu 1999. i zadržao je nisku razinu u usporedbi s drugim tranzicijskim zemljama,²⁵ iako, za razliku od drugih tranzicijskih zemalja, u Hrvatskoj nije došlo do erozije realne vrijednosti njezinih obaveza zbog nagle inflacije (Tablica 10.). Relativno niska razina javnog duga odraz je umjerenog fiskalnog manjka po principu naplaćene realizacije²⁶ i otplate značajnog dijela domaćeg duga u zamjenu za imovinu u državnom vlasništvu, uključujući stanove i dionice u poduzećima.²⁷

29. Iako je razina duga koji je napravila država i nadalje umjerena, naglo je porastao broj državnih jamstava za kredite iz domaćih i inozemnih izvora. Ukupan iznos neplaćenih državnih jamstava porastao je za 4,6 milijardi kuna od kraja 1998. do kolovoza 1999. te dostigao razinu od 20,9 milijardi kuna (14,7 posto BDP-a). Oko 37 posto jamstava odnosi se na izvršenje radova i pokriva, između ostaloga, pravodobnu isporuku naručene robe, uglavnom brodova.

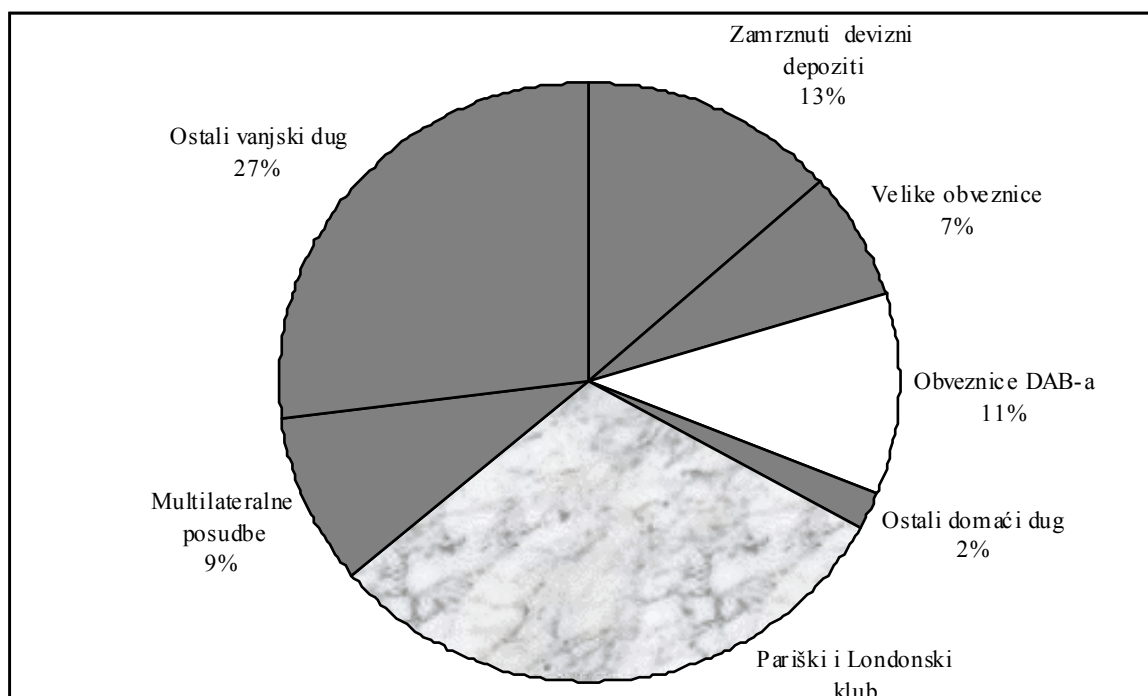
30. Vanjske garancije činile su 47 posto ukupnih neplaćenih garancija u kolovozu 1999. i iznosile su, izraženo u američkim dolarima, 1,4 milijardi ili 6,9 posto BDP-a. Glavni korisnici vanjskih garancija su Croatia Airlines, poduzeća za gradnju cesta, brodogradnja, Hrvatska banka za obnovu i razvitak (HBOR) u državnom vlasništvu i Hrvatske željeznice. Vanjske garancije porasle su za 3,5 milijardi kuna (475 milijuna američkih dolara) tijekom prvih osam mjeseci 1999., prije svega za pomoć u obnovi cesta i pomoć brodogradilištima.

²⁵ Podaci o dugu javnog sektora ne uključuju podatke o dospjelim a neplaćenim dugovima središnje države i izvanproračunskih fondova.

²⁶ Gotovinski deficit i nadalje je umjeren, djelomično zbog prodaje imovine u državnom vlasništvu.

²⁷ Javni dug povećat će se za 120 milijuna njemačkih maraka (0,3 posto BDP-a) na početku 2000. zbog obveznica izdanih osobama čija je imovina bila konfiscirana tijekom prethodnog režima.

Slika 3. Hrvatska: Struktura duga javnog sektora u rujnu 1999. (postotak u ukupnom dugu; ukupni dug: 42,1 mlrd. HRK)

Izvori: Ministarstvo financija, Hrvatska narodna banka i procjene MMF-a

31. Što se tiče domaćih garancija, velik dio se odnosi na posudbe Hrvatske banke za obnovu i razvitak raznim sektorima gospodarstva, uključujući brodogradnju, mala poduzeća i turizam, kao i obnovu ratom oštećene industrije i infrastrukture. Te se posudbe financiraju zaduživanjem u inozemstvu za koje jamči država, državnom pomoći iz proračuna središnje države i do polovice 1997. primicima od privatizacije. U omjeru u kojem se pozajmljivanje od HBOR-a financira zaduživanjem u inozemstvu uz državna jamstva, država daje jamstvo na izvor i na korištenje tih kreditnih sredstava. Domaće posudbe uz državna jamstva odnose se na poslovne banke i ponajprije služe kao pomoć javnim i turističkim poduzećima.

F. Zaključak

32. Fiskalna pozicija Hrvatske čini se relativno zdravom ako se mjeri cjelokupnom ravnotežom i razinom javnog duga. Međutim, u usporedbi s drugim zemljama srednje i istočne Europe i očekivanjima tijekom tranzicijskog razdoblja, Hrvatska se iskustva čine manje povoljnima. Posebice se to odnosi na povećanje državnog sektora koje je počelo sredinom 1990. i dostiglo razinu višu od 52 posto BDP-a u 1998., što je odraz strukturnih pritisaka na potrošnju – uključujući rapidno povećanje broja korisnika mirovina prema ukupnoj zaposlenosti i preliberalnom sustavu zdravstvene i socijalne zaštite - kao i previsokih plaća u javnom sektoru i previsoke potrošnje u nekim područjima.

33. Određeni broj privremenih proračunskih obaveza, uključujući trošak rješavanja bankovne krize i od suda naloženih dodatnih mirovinskih obaveza, još će više povećati rashode opće države u 1999. i 2000. Primici od privatizacije javnih poduzeća u državnom vlasništvu i banaka osigurat će jednokratno pokriće tih troškova i otvorit će mogućnost za razmatranje strukturnih manjkavosti u fiskalnom sektoru. Međutim, većina primitaka od privatizacije vjerojatno će se iscrpiti do 2002. godine, do kojeg će roka privremene proračunske obveze biti izvršene. No, strukturni će problemi i nadalje persistirati ako se ne poduzmu odlučni koraci. Rješavanje tih problema bit će komplicirano bez primjerene kontrole javne potrošnje i mehanizma kontrole. Nadalje, nedavni brzi rast

potencijalnih obveza države mogao bi dovesti do značajnog dodatnog fiskalnog tereta zbog slabih gospodarskih performansi koje karakteriziraju nekoliko industrija koje su primile državna jamstva.

34. Bit će potrebno smanjiti potrošnju zbog nepridržavanja poreznih propisa, što će, kako pokazuju iskustva iz drugih država, biti teško promijeniti. Nadalje, porezne stope u pojedinim područjima i nadalje su visoke u usporedbi sa susjednim državama. Da bi se postiglo dosljednije pridržavanje poreznih propisa i istodobno poboljšala vanjska konkurentnost i Hrvatska učinila što atraktivnijom vanjskim ulagačima, bilo bi potrebno smanjiti poreze na dohodak kao i porez na dobit. Međutim, s obzirom da nije moguće sa sigurnošću planirati vjerojatnost ušteda koje bi proizlazile iz reforme strukturnih rashoda, preporučuje se da se smanjenje poreza uvede tek kad se ostvare uštede na rashodima. Nadalje, imajući u vidu potencijalno značajne gubitke prihoda koji bi mogli uslijediti nakon planiranog uvođenja oslobođenja plaćanja poreza za nova poduzeća, Hrvatskoj se savjetuje da ograniči širinu i trajanje tih poticaja.

Tablica 1. Saldo proračuna opće države, rashodi i neto posudbe u zemljama srednje i istočne Europe i Europske unije, 1994-1998. (postotak BDP-a)

	1994.	1995.	1996.	1997.	1998.
Saldo proračuna uključujući prihode od privatizacije					
Bugarska	-5,8	-6,3	-12,7	-2,5	0,9
Hrvatska 1/	1,8	-0,7	-0,4	-1,2	0,5
Češka	0,4	0,2	-0,4	-1,4	-1,4
Mađarska	-8,6	-6,2	-3,1	-4,8	-4,6
Rumunjska	-1,9	-2,6	-4,0	-3,6	-3,5
Slovačka	-1,3	0,4	-1,3	-5,2	-6,0
Slovenija	-0,2	0,1	0,2	-1,1	-0,6
Poljska	-3,0	-3,1	-3,3	-3,1	-3,3
Prosjeck srednje i istočne Europe	-2,3	-2,3	-3,1	-2,8	-2,3
EU-15
Saldo proračuna bez prihoda od privatizacije					
Bugarska	-5,8	-6,5	-12,9	-5,7	-0,8
Hrvatska 1/	1,4	-1,7	-1,8	-2,1	-1,5
Češka	-1,1	-0,9	-2,3	-2,3	-1,6
Mađarska	-8,6	-60,0	-11,5	-19,3	-6,4
Rumunjska	-1,9	-2,6	-4,0	-4,6	-5,5
Slovačka	-1,3	-1,3	-3,1	-7,7	-7,9
Slovenija
Poljska	-3,8	-3,9	-4,3	-4,5	-4,6
Prosjeck srednje i istočne Europe	-3,0	-11,0	-5,7	-6,6	-4,0
EU-15	-5,3	-5,2	-4,2	-2,5	-2,1
Rashodi i neto posudbe					
Bugarska	45,7	42,4	45,2	34,2	35,9
Hrvatska 1/	44,1	48,9	50,7	49,8	52,1
Češka	41,9	41,5	40,7	40,6	40,3
Mađarska	59,6	53,8	49,3	49,7	46,9
Rumunjska	33,9	34,7	33,9	34,2	38,3
Slovačka	47,8	46,6	49,0	50,1	48,3
Slovenija	46,1	45,7	44,9	44,8	43,8
Poljska	47,1	46,3	45,7	45,3	44,0
Prosjeck srednje i istočne Europe	45,8	45,0	44,9	43,6	43,7
EU-15	51,9	51,5	51,1	49,8	48,8

Izvori: WEO i procjene MMF-a

1/ Na naplaćenju realizaciji.

Tablica 2. Hrvatska: Subvencije i transferi opće države, 1994-1999. (postotak BDP-a)

	1994.	1995.	1996.	1997.	1998.	1999. Revidirani proračun
Tekući i kapitalni transferi i subvencije	13,8	16,8	20,2	21,3	20,8	23,3 2/
<i>U tome za:</i>						
Poljoprivredu	0,5	0,5	0,5	0,5	0,8	0,7
Željeznicu	1,3	1,1	1,2	1,1	1,2	1,0
Turizam	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1
Luke i brodogradnju	...	0,2	0,2	0,4	0,2	0,2
Restrukturiranje i sanaciju poduzeća	0,0	0,5	0,5	0,2
Autobusni i zračni prijevoz	0,0	0,0	0,0	0,1
Državnu agen. za osig. šted. uloga i sanac. banaka	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,8
Ratne veterane, invalide i žrtve Domov. rata 1/	...	0,9	1,2	1,8	1,9	2,2
Obnova	...	0,8	1,6	1,2	1,0	0,9
Inozemstvo	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,5 3/
<i>U tome za: Bosnu i Hercegovinu 4/</i>	0,4
Ostali transferi i subvencije	12,0	13,2	15,6	15,7	15,1	16,6

Izvori: Ministarstvo financija i procjene MMF-a

1/ Podaci za razdoblje 1994-1996. ne obuhvaćaju transfere mirovinskog fonda veteranima i Hrvatskoj vojsci.

Ti su transferi obuhvaćeni u ostalim tekućim transferima.

2/ Procjena je utemeljena na subvencijama i tekućim transferima središnje države i izvanproračunskih fondova.

3/ Samo proračun konsolidirane središnje države.

4/ Nisu zasebno navedeni u prikazima proračuna za 1994-1998.

Tablica 3. Hrvatska: Rashodi proračuna konsolidirane središnje države prema funkcionalnoj klasifikaciji, 1994-1999. (postotak BDP-a)

	1994.	1995.	1996.	1997.	1998.	1999. Revidirani proračun
Ukupni rashodi	40,3	44,7	44,8	44,0	45,6	49,3
Opće javne službe	1,9	1,9	1,8	1,8	2,4	2,5
Poslovi obrane	8,0	9,2	6,3	4,9	4,5	3,2
Poslovi javnog reda i sigurnosti	2,9	3,0	3,0	3,0	2,7	2,7
Javna potrošnja	20,6	23,0	24,3	25,0	25,7	28,3
Obrazovanje	2,9	2,9	2,9	2,9	3,0	3,6
Zdravstvo	5,6	6,3	6,6	5,8	6,5	6,5
Socijalno osiguranje i zaštita	12,2	13,8	14,9	16,4	16,3	18,2
<i>U tome:</i>	8,9	12,0	12,9	14,4	14,4	16,2
Naknade za bolovanje i materinski dopust	0,7	1,1	1,5	1,6	1,5	1,6
Naknade nezaposlenima	0,2	0,3	0,4	0,4	0,3	0,2
Dječji doplatak	0,7	0,8	0,8	0,8	0,7	0,9
Rashodi za izbjeglice i ostale osobe pogođene Dom. ratom	...	1,2	1,0	0,9	0,7	0,4
Mirovine (starosne, invalidske, za veterane, za udovice)	7,2	8,5	9,3	10,7	11,2	13,1
Poslovi stanovanja i komunalnih djelatnosti	1,1	2,1	3,2	2,6	2,8	2,4
Rekreacijski, kulturni i religiozni poslovi	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,6
Gorivo i energija	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Poljoprivreda, šumarstvo, ribolov, lov	0,7	0,5	0,5	0,5	0,8	0,8
Rudarstvo, industrija, građevinarstvo	0,2	0,3	0,4	0,6	0,5	1,9
Poslovi prometa i veza	2,6	2,3	3,2	2,8	2,9	3,3
Ostalo	0,3	0,2	0,3	0,5	0,4	0,5
Ostali troškovi koji nisu klasificirani u glavne grupe	1,6	1,8	1,7	2,0	2,4	3,2

Izvori: Ministarstvo financija i procjene MMF-a

Tablica 4. Javna potrošnja sektora države u zemljama srednje i istočne Europe, 1997-1998. (postotak BDP-a)

Zemlja	Socijalno osiguranje						Ukupna javna potrošnja		Razina države
	Obrazovanje		Zdravstvo		i zaštita		1997.	1998.	
	1997.	1998.	1997.	1998.	1997.	1998.	1997.	1998.	
Bugarska	4,0	4,0	3,5	3,8	8,9	10,9	16,4	18,7	Opća
Hrvatska	2,9	3,0	5,8	6,5	16,4	16,3	25,1	25,7	Konsolidirana središnja
Češka	3,7	3,4	6,2	6,3	12,8	12,7	22,7	22,4	Konsolidirana središnja
Mađarska	4,8	4,7	4,5	4,5	14,5	14,8	23,8	24,0	Opća
Poljska	5,7	5,6	4,5	4,3	19,9	18,8	30,1	28,7	Konsolidirana središnja
Rumunjska	3,3	3,6	2,6	3,3	10,0	11,8	15,9	18,7	Opća
Slovačka	4,7	4,8	7,0	6,5	14,3	14,3	26,0	25,5	Opća
Prosjeck	4,2	4,2	4,9	5,0	13,8	14,2	22,9	23,4	...

Izvori: Government Finance Statistics i podaci MMF-a o pojedinim državama

Tablica 5. Hrvatska: Broj korisnika i mirovine isplaćene od strane Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje

	1993.	1994.	1995.	1996.	1997.	1998.	1999. I-VIII.	2000. procjene nadm. instit. RH-a
broj korisnika (u jedinicama)								
Ukupno	784.364	813.982	837.931	844.698	907.420	938.648	992.162	1.044.850
Starosna	409.122	433.180	443.688	451.046	467.363	487.432	502.261	526.000
Invalidska	181.614	184.989	193.654	197.049	207.859	212.753	230.759	246.000
Obiteljska	193.628	195.813	200.589	196.603	202.806	212.109	206.285	214.000
Hrvatska vojska i ratni veterani 1/	26.184	32.200
Ostale-republike bivše SFRJ 2/	29.392	26.354	26.673	26.650
ukupno isplaćene mirovine (u mil. HRK)								
Ukupno	2.922	6.152	7.571	8.401	12.290	14.034	9.842	...
Starosna	1.756	3.698	4.412	4.758	6.648	7.493	5.175	...
Invalidska	593	1.246	1.649	1.970	2.944	3.341	1.873	...
Obiteljska	572	1.208	1.511	1.673	2.435	2.904	1.460	...
Hrvatska vojska i ratni veterani 1/	1.109	...
Ostale-republike bivše SFRJ 2/	263	294	224	...
prosječne godišnje mirovine i plaće (u HRK)								
Prosječna neto plaća	6.425	14.984	21.829	24.389	28.517	32.180	36.144	...
Prosječna mirovina	3.725	7.558	9.036	9.945	13.544	14.951	14.880	...
Starosna	4.293	8.538	9.944	10.549	14.225	15.373	15.456	...
Invalidska	3.267	6.733	8.514	9.996	14.164	15.706	12.178	...
Obiteljska	2.954	6.171	7.531	8.508	12.005	13.693	10.620	...
Hrvatska vojska i ratni veterani 1/	63.528	...
Ostale-republike bivše SFRJ 2/	8.946	11.166	12.617	...
<i>Dodatne informacije</i>								
odnos prosječne mirovine i plaće 3/	58,0	50,4	41,4	40,8	47,5	46,5	41,2	...
odnos starosne mirovine i plaće 4/	66,8	57,0	45,6	43,3	49,9	47,8	42,8	...

Izvori: HZMO, DZS i procjene MMF-a

1/ Prije 1999. Hrvatska vojska i ratni veterani nisu zasebno prikazivani. Prema Ministarstvu financija, ratnim veteranima su 1997. isplaćene mirovine u vrijednosti od 1,1 mlrd. kuna, a 1998. u vrijednosti od 1,4 mlrd. kuna, a broj se korisnika znatno povećao tijekom vremena.

2/ Prije 1996. broj korisnika mirovina iz ostalih bivših republika SFRJ nije zasebno prikazivan.

3/ Prosječna mirovina podijeljena s prosječnom neto plaćom.

4/ Starosna mirovina podijeljena s prosječnom neto plaćom.

Tablica 6. Prihodi i rashodi proračuna konsolidirane opće države prema razinama državne vlasti, 1994-1999.

	1994.	1995.	1996.	1997.	1998.	1994.	1995.	1996.	1997.	1998.
	Ostvareno	Ostvareno	Ostvareno	Ostvareno	Ostvareno	Ostvareno	Ostvareno	Ostvareno	Ostvareno	Ostvareno
	(postotak BDP-a)					(postotak u ukupnim prihodima i rashodima)				
Ukupni prihodi i dotacije	46,0	48,2	50,4	48,6	52,6	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Državni proračun	26,5	28,3	29,0	27,3	31,7	57,6	58,8	57,7	56,2	60,2
Izvanproračunski fondovi	15,6	15,4	15,6	15,6	15,2	34,0	32,0	31,1	32,1	29,0
HZMO	3,9	8,8	8,8	8,8	7,7	17,7	18,2	17,5	18,2	14,6
HZZO	4,3	4,6	4,8	4,7	5,9	9,3	9,5	9,5	9,6	11,2
Hrvatski zavod za zapošlj.	0,6	0,7	0,6	0,5	0,5	1,4	1,5	1,2	1,0	1,0
Fond doplatka za djecu	0,8	0,8	0,8	0,8	0,4	1,7	1,6	1,6	1,6	0,7
Javno pod. "Hrvatske vode"	0,5	0,6	0,6	0,8	0,8	1,1	1,2	1,3	1,7	1,5
Hrvatska uprava za ceste 2/	1,3	2,8
Lokalna država	3,9	4,4	5,7	5,7	5,7	8,4	9,2	11,3	11,6	10,8
Ukupni rashodi i neto posudbe	44,1	48,9	50,7	49,8	52,1	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Državni proračun	23,6	26,5	25,4	23,5	24,3	53,4	54,1	50,0	47,2	46,6
Izvanproračunski fondovi	16,9	18,3	19,7	20,6	21,8	38,2	37,3	38,8	41,4	41,8
HZMO	7,6	9,0	9,7	11,1	11,7	17,3	18,4	19,1	22,4	22,4
HZZO	6,0	7,2	7,7	7,1	7,8	13,6	14,7	15,3	14,2	15,0
Hrvatski zavod za zapošlj.	0,5	0,5	0,6	0,6	0,4	1,1	0,9	1,2	1,2	0,8
Fond doplatka za djecu	0,8	0,8	0,8	0,8	0,7	1,7	1,7	1,6	1,6	1,4
Javno pod. "Hrvatske vode"	0,6	0,8	0,9	1,0	1,1	1,3	1,6	1,7	2,1	2,2
Hrvatska uprava za ceste 2/	1,4	3,1
Lokalna država	3,7	4,2	5,7	5,7	6,0	8,4	8,6	11,2	11,4	11,6
Ukupni manjak/višak	1,8	-0,7	-0,4	-1,2	0,5	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Državni proračun	2,9	1,9	3,7	3,8	7,4	158,2	-264,2	-999,1	-315,4	1504,8
Izvanproračunski fondovi	-1,2	-2,8	-4,1	-5,0	-6,5	-67,5	398,1	1097,9	412,6	-1332,2
HZMO	0,5	-0,2	-0,9	-2,3	-4,0	26,8	30,5	239,3	191,6	-822,6
HZZO	-1,7	-2,6	-3,0	-2,4	-1,9	-94,5	366,2	802,4	198,5	-384,7
Hrvatski zavod za zapošlj.	0,2	0,2	0,0	-0,1	0,1	8,8	-35,0	0,6	5,5	20,2
Fond doplatka za djecu	0,0	0,0	0,0	0,0	-0,4	1,5	5,5	-6,3	1,8	-72,1
Javno pod. "Hrvatske vode"	-0,1	-0,2	-0,2	-0,2	-0,4	-4,5	30,9	61,9	15,3	-72,9
Hrvatska uprava za ceste 2/	-0,1	-5,6
Lokalna država	0,2	0,2	0,0	0,0	-0,4	9,3	-33,9	1,2	2,8	-72,6

Izvor: Ministarstvo financija

1/ Obuhvaća državni proračun, izvanproračunske fondove i lokalnu državu.

2/ Obuhvaćeno u državnom proračunu od 1995. godine.

Tablica 7. Usporedba prihoda opće države u odabranim zemljama istočne i srednje Europe, 1998. (postotak BDP-a)

	Bugarska	Hrvatska	Češka	Mađarska	Poljska	Rumunjska	Slovačka	Slovenija	Prosjek isklj. Hrvatsku
Prihod opće države 1/	36,9	50,6	41,5	43	40,7	32,8	42,4	43,1	40,1
Porezni prihodi	31,4	46,6	36,8	41,4	39,1	30,7	37,1	40,2	36,6
Porez na dohodak	4,7	5,8	5,2	6,4	8,2	5,5	5,9	6,6	5,8
Doprinosi za socijalno osiguranje	7,7	13,9	15,6	13,2	12,5	8,8	14	13,8	12,2
PDV	8,5	14,6	6,6	7,8	7,8	6,6	7,7	14,8 2/	8,6
Porez na dobit	4	2,5	3,7	2,1	2,8	3,3	3,6	1,2	3,0

Izvor: Podaci MMF-a o pojedinim državama

1/ Bez prihoda od privatizacije.

2/ Prihod od poreza na promet robe i usluga.

Tablica 8. Odabrane porezne stope u zemljama srednje i istočne Europe u 1999.

Zemlja	PDV			Porez na dohodak			Porez na dobit				
	Najviša	Srednja	Najniža	Najviša marginalna stopa	Broj por. razreda	Osnovna stopa	Ostale				
Bugarska 1/	20	-	0 2/	40	3/	5	4/	25	5/	20	6/
Hrvatska	22	-	0 7/	35	8/	2		35		17,5	9/
Češka	22	5	10/	0	40	5		39		25	11/
Mađarska	25	12	12/	0 13/	40	3		18		20	14/
Poljska	22	7	15/	0 16/	40	17/	3	34		20	18/
Rumunjska	22	11	19/	0 20/	45	21/	4	38		10	22/
	23	6	23/	0 24/	42	25/	6	40		25	26/
Slovenija	19	8	27/	0 28/	50	17/	6	25		0	29/

Izvor: International Bureau of Fiscal Documentation, "Taxation and Investment in Central and East European Countries", razna izdanja.

1/ Od 1. siječnja 2000.

2/ Primjenjuje se samo za izvoz.

3/ Zasebni se obrasci primjenjuju za plaće i ostale izvore prihoda. Kod oba se obrasca primjenjuje ista porezna stopa, ali je stopa poreza na dohodak progresivnija.

4/ Uključujući porezni razred u kojem je porezna stopa jednaka 0%.

5/ Također se naplaćuje 10 posto dodatnog općinskog poreza.

6/ Niža se stopa primjenjuje kod trgovačkih društava čija je oporeziva dobit manja od 50 mil. BGL.

7/ Primjenjuje se na financijske i medicinske usluge, transakcije nekretninama i, od studenog 1999., na knjige, mlijeko, kruh i lijekove koji se izdaju na liječnički recept, a koje osigurava zdravstveni fond.

8/ Isključujući prirez na porez na dohodak koji naplaćuje grad (do 60 posto u Zagrebu i 30 posto u ostalim gradovima). Stvarne se stope trenutačno kreću između 6 i 18 posto.

9/ Primjenjuje se na poduzeća u područjima pogođenim ratom.

10/ Primjenjuje se na osnovne prehrambene proizvode, sve usluge, promet nekretninama i građevinske radove.

11/ Primjenjuje se na dobit investicijskih i mirovinskih fondova.

12/ Primjenjuje se na osnovne prehrambene proizvode i električnu energiju za kućanstva.

13/ Primjenjuje se na udžbenike, određene lijekove i medicinske proizvode i građevinske radove.

14/ Porez na dividende koji se plaća prije isplate dividende ulagaču.

15/ Primjenjuje se na građevinski materijal, farmaceutske proizvode, medicinska pomagala i turizam.

16/ Primjenjuje se na osnovne prehrambene proizvode i zdravstvene usluge.

17/ Kamatni je prihod oslobođen poreza.

18/ Porez na dividende i kamate koji se plaća prije isplate dividende i kamate ulagaču.

19/ Primjenjuje se na kruh.

20/ Oslobođeni su potrošnja električne energije i plina koju ostvaruju kućanstva.

21/ Porez na dohodak. Različiti obrasci (s različitim poreznim stopama) primjenjuju se na ostale izvore prihoda.

22/ Na dividende i kamate. Prihod od usluga oporezuje se po stopi od 15 posto.

23/ Primjenjuje se na osnovne prehrambene proizvode, farmaceutske proizvode, električnu energiju i pravne usluge.

24/ Poštanske, financijske, obrazovne i zdravstvene usluge.

25/ Prihodi od kapitala se ne oporezuju.

26/ Porez koji se plaća prije isplate prihoda od prava korištenja nečije imovine, prihoda od najma i prihoda slobodnih umjetnika.

27/ Primjenjuje se na hranu, transport, tiskane materijale, medicinske usluge i javnu čistoću.

28/ Primjenjuje se na usluge osiguranja i financiranja.

29/ Primjenjuje se na prihod od vrijednosnica koje je izdala država, lokalna država ili javna poduzeća, kao i na ostala izuzeća od plaćanja poreza.

Tablica 9. Doprinosi iz plaća u odabranim zemljama srednje i istočne Europe u 1999. (u postotnim bodovima)

Zemlja	Za mirovine	Za zdravstvo	Za nezaposlenost	Ostali		Ukupno	Doprinosi poslodavaca	Osnova
Bugarska 1/	35,7	6,2	4	1	2/	46,9	37,7	Bruto plaće, uključujući naknade u naturi
Hrvatska	21,5	18	1,7	0,4	9/	41,6	21,0	Bruto plaće
Češka	26	13,5	3,6	4,4	3/	47,5	35	Bruto plaće (za zaposlenike), ostali prihodi (za poduzetnike)
Mađarska 4/	30	14 5/	5,5	-		49,5	37	Bruto remuneracija
Poland	32,5	2,45 + (0,4-8,12) 6/	2,45	0,08	7/	37,5 + (0,4-8,12)	18,8	Bruto plaća, uključujući naknade u naturi
Rumunjska	37,5 8/	14	5	-		56,5	40,5	Bruto plaća, uključujući naknade u naturi
Slovačka	32,3	13,7	4	-		50	38	Bruto plaće
Slovenija	24,35	13,25	0,2	0,2	10/	38	15,9	Bruto plaćanja

Izvor: International Bureau of Fiscal Documentation, "Taxation and Investment in Central and East European Countries", razna izdanja.

1/ Od 1. siječnja 2000. Niže stope primjenjuju se na zaposlene u specifičnim industrijskim granama.

2/ Kod oboljenja vezanih uz rad i materinskih dopusta.

3/ Naknade za bolovanje i ostale naknade.

4/ Od 1. siječnja 1999.

5/ Primjenjuje se dodatni paušalni iznos za zdravstvo od HUF 3.600 mjesečno kojeg plaćaju zaposlenici.

6/ Doprinosi za osiguranje u slučaju povrede na radu variraju prema tipu zaposlenja.

7/ Doprinosi za fond iz kojeg se vrši isplata plaća kada je poslodavac nesolventan.

8/ Za standardne radne uvjete. Premija od 10 postotnih bodova se dodaje u slučaju teških radnih uvjeta.

9/ Doprinosi za Gospodarsku komoru.

10/ Naknade za materinski dopust.

Tablica 10. Ukupni dug konsolidirane središnje države u odabranim zemljama srednje i istočne Europe, 1994-1998. 1/(postotak BDP-a)

	1994.	1995.	1996.	1997.	1998.
Bugarska	...	100,9	105,8	104,4	84,3
Hrvatska	...	28,2	27,6	26,5	24,5 2/
Češka	13,3	11,2	9,9	10,3	10,7
Mađarska	85,1	84,3	71,5	62,9	60,4
Poljska	88,8	68,0	54,6	46,5	43,8
Rumunjska	...	16,0	22,7	27,3	28,4
Slovačka	29,6	26,1	24,8	27,1	30,6
Slovenija	21,1	18,5	18,7	22,8	23,2
Prosjek	47,6	44,2	41,9	41,0	38,2
Dodatne informacije:					
Dug konsolidirane središnje države RH-a, uključujući državna jamstva					
	31,1	36,2 3/

Izvor: WEO i podaci MMF-a o pojedinim državama

1/ Isključujući državna jamstva.

2/ Krajem rujna 1999., dug Republike Hrvatske se povećao na 30,5 posto BDP-a.

3/ Krajem rujna 1999., dug Republike Hrvatske i državna jamstva iznosili su 45,2 posto BDP-a.

II. NOVIJA ZBIVANJA U HRVATSKOM FINANCIJSKOM SEKTORU¹

A. Uvod

35. Tijekom 1990-ih Hrvatska je ostvarila značajan napredak u razvijanju modernog financijskog sektora. Nakon sučeljavanja s opasnošću od stečaja banke su doživjele oporavak, postavljeni su temelji tržištu novca i kapitala i uveden je tržišno orijentirani pravni okvir. Međutim, nebankarski financijski sektor i nadalje je malen i brojne banke našle su se u teškim problemima u 1998. i početkom 1999. U ovom se poglavlju razmatraju novija zbivanja u hrvatskom financijskom sektoru. Prvi se odlomak bavi bankarskim sektorom, s težištem na novijim problemima, i ocjenjuje se rad središnje banke vezan uz te probleme te opisuju preostali zadaci na tom području. Drugi se odlomak bavi nebankarskim sektorom i analizom novijih trendova i politika na tržištu osiguranja, novca i kapitala.

B. Bankarski sektor u Hrvatskoj

36. Hrvatska ima moderan dvorazinski bankarski sustav, koji je u studenome 1999. uključivao 48 banaka s velikim ovlaštenjima, 12 predstavništava i podružnica inozemnih banaka s odobrenjima za rad i 41 ostalu financijsku instituciju, koje pružaju nešto manji niz financijskih usluga.² Što se tiče veličine udjela, poslovne banke dominiraju, obuhvaćajući gotovo cjelokupni iznos ukupne aktive bankovnog sustava. Sve su banke pod nadzorom Hrvatske narodne banke (HNB). Iako ih je većina u privatnom vlasništvu, država još drži većinski udjel u gotovo svim najvećim bankama (Tablica 11.). Privatizacija je uvelike u tijeku i 17. prosinca objavljeno je da je većinski udjel u drugoj banci po veličini u državi prodan jednoj talijanskoj banci.

37. Reforma bankovnog sustava bio je dugačak i skup proces pun problema s kojima su se susretale i ostale tranzicijske države. U tržišnoj ekonomiji, banke imaju ključnu ulogu u mobilizaciji i raspodjeli štednje. Uspostavljanje modernoga bankarskog sektora i osiguranje uvjeta za njegov dugoročni razvoj stoga su bili ključni ciljevi tranzicijskog procesa. Ti su ciljevi bili nedostižni za zemlje koje su loše provodile reformu, bile opterećene prošlim naslijeđem, te imale slabe institucije i slab ljudski potencijal. Te su države iskusile velike bankovne probleme. Slični su problemi spriječili razvoj hrvatskoga bankarskog sektora. Nakon brzog rasta, koji je trajao do 1997., pojavili su se ozbiljni problemi u bankama u razdoblju između 1998. i 1999. kao kumulativni efekt financijskih i institucionalnih slabosti. Povjerenje građana u bankovni sustav je poljuljano i problemi u bankama pridonijeli su gospodarskoj recesiji koje je započela krajem 1998. Međutim, nedavno donesen stroži regulatorni okvir i njegova primjena, te državne aktivnosti usmjerene pitanjima problematičnih banaka, kao i sve veći udio inozemnoga kapitala povećali su izgleda za zdravi razvoj bankovnog sustava.

38. Ovaj je odlomak podijeljen na tri dijela. Najprije su kratko opisani događaji do 1997., s naglaskom na slabostima i neefikasnostima koje su popratile dalekosežne promjene u bankarskom sektoru. Drugi dio opisuje pojavu ozbiljnih bankovnih problema u 1998. i početkom 1999. i analizira kakav je bio odgovor mjerodavnih organa na te događaje. Odlomak završava preliminarnom ocjenom izabrane strategije i opisom aktivnosti koje treba poduzeti.

¹ Pripremili Åke Lönnberg i Riccardo Maggi. U ovom su nam poglavlju od velike koristi bile sugestije gosp. Garyja O'Callaghana.

² Četiri stambene štedionice i 31 štedionica čine glavni dio te skupine.

Razvoj modernog bankarskog sektora

39. Nakon uvođenja tržišno orijentiranog pravnog okvira u ranim 1990-im³, ostvaren je značajan napredak u uspostavljanju modernoga bankovnog sustava. Bankovni sustav doživio je oporavak nakon prijeteće propasti početkom tranzicije i značajno se povećao do kraja 1997. (Tablica 12.). Uz poboljšanu političku i makroekonomsku stabilnost, štednja je iz inozemnih banaka vraćena u zemlju, značajno povećavajući sredstva na raspolaganju bankama, koje su na to odgovorila širenjem kreditne ponude. Broj poslovnih banaka naglo je porastao (Slika 4.), a mnoge od manjih banaka zabilježile su iznadprosječno visoke stope rasta.

40. Međutim, poticaji za zdravo bankarsko poslovanje nisu do kraja 1997. bili u potpunosti definirani. Prvo, državna financijska potpora neprestano je odobravana nekolicini banaka u državnom vlasništvu u pokušaju da ih se osposobi za dugoročno zdravo poslovanje. Krajem 1997. u četiri banke u državnom vlasništvu⁴, koje su činile 32 posto ukupne aktive banaka, izvršeno je financijsko i operativno restrukturiranje prema Zakonu o sanaciji banaka iz 1994.⁵ Iako su tim postupcima uspješno raskinute veze između slabih državnih banaka i državnih poduzeća koja proizvode gubitke, privatizacija saniranih banaka započela je tek 1998. Osim toga, privatno vlasništvo nad bankama nije uvijek značilo veću efikasnost i zdravu kreditnu politiku.⁶ Rast broja privatnih banaka može se pripisati privatizaciji ili ulasku novih banaka na tržište. Nekoliko je banaka privatizirano bez promjene uprave i bez prekidanja njihovih veza s poduzećima u čijem su vlasništvu bile prethodno.⁷ Nekoliko je novih univerzalnih banaka ušlo na tržište zahvaljujući relativno blagim kriterijima, no mnoge su se pokazale premalenim da bi postigle efikasnost. Na trećem mjestu, poticaji pruženi bankama kako bi poboljšali svoju efikasnost bili su ograničenog dometa zbog naglog rasta depozita i mogućnosti velike zarade kreditiranjem državnih banaka u teškoćama. Na kraju, manjkavosti bonitetnog i pravnog okvira⁸ i loše zamišljena politika osiguranja štednih uloga nije poticala deponente na kontrolu financijskog stanja banaka.⁹

³ Vidi, posebice, Zakon o Hrvatskoj narodnoj banci iz 1992. i Zakon o bankama i štedionicama iz 1993. Potonjim Zakonom dopušta se primjena blažih kriterija za ulazak banaka na tržište i daje se temelj za naglo povećanje broja banaka.

⁴ Te četiri banke su: Slavonska banka (prva koja je ušla u postupak sanacije u studenome 1995. i prva koja je privatizirana u 1998), Riječka banka i Splitska banka (dvije najveće regionalne banke) te Privredna banka Zagreb (u jednom času najveća hrvatska banka). Do kraja 1997. njihova sanacija značila je otpis 17,3 posto kredita poduzećima i izdavanje državnih obveznica indeksiranih prema njemačkoj marki u iznosu od 2,9 milijardi kuna (ili 2,3 posto BDP-a iz 1997).

⁵ Tim je Zakonom definirana Državna agencija za osiguranje štednih uloga i sanaciju banaka kao "specijalizirana financijska institucija za osiguranje štednih uloga u bankama i štedionicama i za provedbu postupaka sanacije banaka." Prema potonjem, banka koja ima ozbiljne probleme s likvidnošću ili za koju se sumnja da je insolventna mora proći 30-dnevno razdoblje tijekom kojeg HNB ocjenjuje veličinu bankine insolventnosti, odnosno izgleda za njezino dugoročno uspješno poslovanje. Ako se procijeni da banka nema izgleda za uspješno poslovanje, dat će se prijedlog za stečaj te banke. U suprotnom, ako se procijeni da banka ima izgleda za uspješno poslovanje, a njezini gubici iznose između 30 i 50 posto njezina kapitala, dat će se prijedlog za "dobrovoljni" postupak sanacije na temelju bankina vlastitog plana restrukturiranja. Ako su gubici banke veći od 50 posto kapitala, HNB može dati preporuku za obvezatnu sanaciju. U bilo kojem slučaju, finalnu odluku donijet će Vlada. Odluka u prilog sanaciji banke implicirat će otpisivanje njezina kapitala prema gubicima, osiguranje novoga kapitala u obliku obveznica za sanaciju Državne agencije za osiguranje štednih uloga i sanaciju banaka, promjenu uprave banke i provedbu plana restrukturiranja pod kontrolom Državne agencije za osiguranje štednih uloga i sanaciju banaka.

⁶ Vidi E. Kraff and D. Tirtiroglu, 1998, "Bank Efficiency in Croatia: A Stochastic-Frontier Analysis", *Journal of Comparative Economics*, br. 26, str. 282-300.

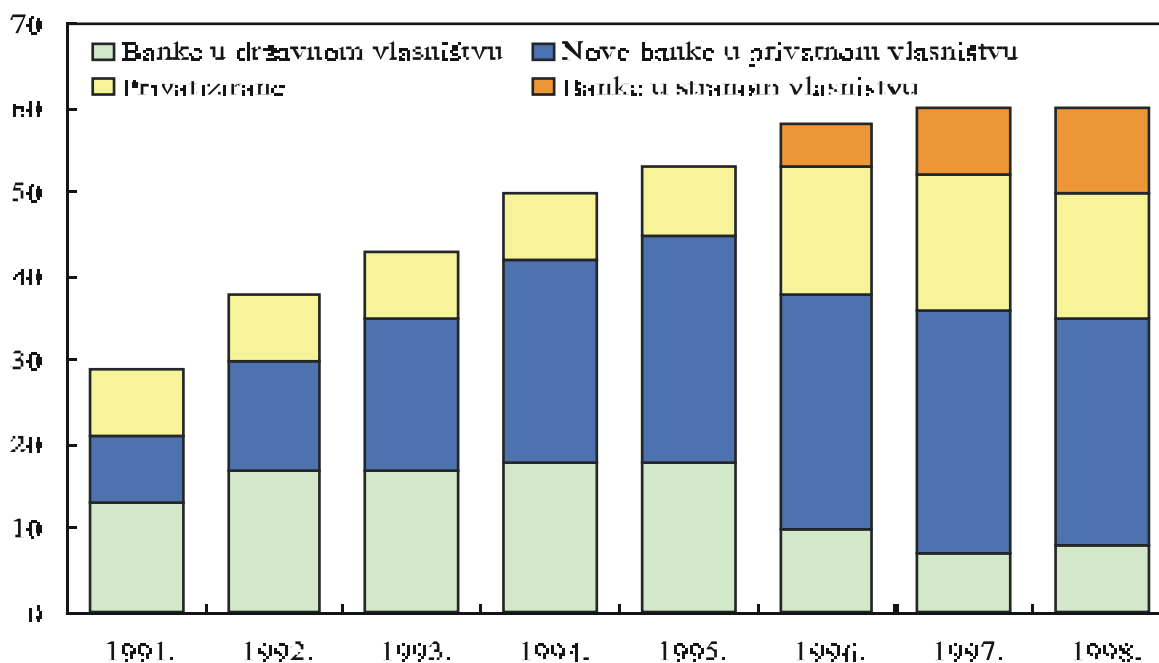
⁷ Vlasništvo poduzeća nad bankama bilo je često kao naslijeđe prijašnjeg režima. Kad poduzeće koje je vlasnik određene banke prolazi kroz proces privatizacije, banka u vlasništvu također prelazi u privatno vlasništvo. Međutim, privatizacija poduzeća često je vodila do široko disperziranog vlasništva, a vođenje poduzeća ostavljeno je upravi.

⁸ Vidi "Hrvatski bankovni sektor" u "Republika Hrvatska: Izabrana pitanja i statistički dodatak", SM/98/58, 1998.

⁹ Shema osiguranja depozita predviđala je potpuno pokriće za iznose do 30 000 kuna i 75-postotnu kompenzaciju za iznose između 30 000 i 50 000 kuna. Osiguranje je prošireno da obuhvaća sve račune koji odgovaraju zahtjevima bez obzira na financijsko stanje banke koja drži te depozite. Nadalje, u srpnju 1998. odlukom Ministarstva financija potpuno pokriće osiguranja povećano je na iznos od 100 000 kuna po osobi i po banci.

41. Navedeni faktori postavljaju pitanje efikasne raspodjele brzorastućeg broja kredita i osjetljivosti pojedinih banaka s obzirom na kraj lakog financiranja repatrijacijom štednje i na povećanu konkurenciju zbog ulaska inozemnih banaka.¹⁰ Iako su pojedine banke bile bolje pripremljene od ostalih za povećanu konkurenciju, upravljanje rizicima, povezano posuđivanje, izloženost prema jednoj osobi, neadekvatno rezerviranje i umiješanost politike u kreditiranje pitanja su s kojima se regulatorna tijela trebaju pozabaviti.¹¹ U kontekstu spomenutih pitanja, posebno osjetljivim pokazala se skupina brzorastućih banaka srednje veličine.¹²

Slika 4. Hrvatska: Vlasnička struktura poslovnih banaka, 1991-1998.

Izvor: Hrvatska narodna banka

Bankovna kriza i odgovor HNB-a

42. Značajan segment hrvatskog bankovnog sustava našao se pogođen problemima koji su se pojavili 1998. kad se nekoliko banaka pokazalo osjetljivim na nepovoljna makroekonomska kretanja. Pooštrena monetarna politika, oslabljeno gospodarstvo te iscrpljenost repatriirane štednje razotkrile su bazičnu insolventnost skupine brzorastućih institucija. Nadalje, nedorečenosti zakona o bankarstvu pridonijele su stvaranju percepcije o mjerodavnim institucijama kao neodlučnima, otežavajući im rješavanje problema i izazivajući strepnju nad financijskim zdravljem zdravijih banaka. Gubitak povjerenja koji je nastao kao posljedica, pridonio je slabljenju potražnje za primarnim novcem, odljevu međunarodnih pričuva i ponovnom oživljavanju zamjene valuta.¹³ Međutim, stupanje na snagu novog Zakona o bankama krajem 1998. omogućilo je HNB-u uzimanje odlučnije uloge u zaustavljanju negativnih tendencija i iniciranju rješavanja problema banaka.

¹⁰ Mogućnost za lako ostvarivanje dobiti koji su pojedine banke ostvarile plasirajući višak svojih sredstava u problematične državne banke također je ukinuta kad su te banke ušle u postupak sanacije.

¹¹ Vidi Hrvatska narodna banka: "Izvešće o kreditnim politikama hrvatskih banaka", srpanj 1998. i Hrvatska narodna banka, "Struktura i rad hrvatskog bankovnog sustava u 1997.", neobjavljeni rad.

¹² Vidi Hrvatska narodna banka "Banke na raskrižju: Izvešće o bankovnom sustavu u Republici Hrvatskoj", rujan 1997.

¹³ Primarni novac smanjio se za otprilike 6 posto do ožujka 1999. kako su neto raspoložive pričuve HNB-a pale s 152 posto primarnog novca na 122 posto. Udio domaće valute u primarnom novcu pao je s 38 posto krajem 1997. na 31 posto krajem ožujka 1999.

43. Iako su slabosti u pojedinim bankama postale očite tijekom 1998., postojeći pravni okvir nije dopuštao HNB-u poduzimanje promptnih mjera nadzora.¹⁴ U veljači je došlo do sukoba između vlasnika Dubrovačke banke¹⁵, pete najveće banke u zemlji, nakon čega su se proširile glasine o njezinoj insolventnosti, što je uzrokovalo masovno povlačenje depozita iz banke. Nakon što joj je HNB odobrio kredit za likvidnost, ta je banka ponovno došla u državne ruke te zatim bila podvrgnuta sanaciji.¹⁶ U lipnju iste godine likvidnost šeste najveće banke, Glumine banke, također je bila ozbiljno narušena. Kao uvjet za pomoć od HNB-a, banka je zatražila sanaciju. Međutim, raskinuvši s prošlošću, HNB nije dao preporuku za sanaciju visoko insolventne Glumina banke pokazujući time da pojedine banke nisu prevelike da bi propale. S djelotvornijim pravnim okvirom u pripremi, HNB je nastavio s povećanjem pružanja iznimne pomoći za održanje likvidnosti s obzirom da je sve veći broj banaka imao rastuće probleme s likvidnošću. Kako bi se pripremila za djelovanje nakon očekivanog donošenja novog Zakona o bankama, HNB je angažirala dvije inozemne revizorske kuće da izvrše reviziju financijskih računa 12 banaka i revidiraju ih prema Međunarodnim računovodstvenim standardima.¹⁷

44. Novi Zakon o bankama donesen je u prosincu 1998. i njime se konačno daje HNB-u ovlast za poduzimanje odlučnijih mjera. Novi je zakon ojačao ovlasti HNB-a u provođenju zakona i regulative i povećao odgovornost bankovnih nadzornih odbora. Istodobno, on je uveo sustav odmjerenog i pravodobnog djelovanja na problematične i insolventne banke i uspostavio instituciju privremenog upravitelja.¹⁸ S novim ovlastima, HNB je počeo s provođenjem opsežnijeg sustava mjera koje imaju za cilj bavljenje slabostima problematičnih banaka, koje su krajem 1998. činile otprilike četvrtinu ukupne aktive banaka.

45. Jednu skupinu problematičnih banaka čine institucije u ozbiljnim financijskim teškoćama, čije je zatvaranje HNB ocijenio opasnim za sustav. Takav je slučaj Croatia banke, dvanaeste najveće banke u zemlji, koja je početkom godine izravnom kontrolom proglašena insolventnom. U strahu od sistemskih posljedica koje bi konačno zatvaranje te banke moglo uzrokovati¹⁹, HNB je u veljači 1999. u Croatia banku postavila privremenog upravitelja i osigurala banci stalnu podršku likvidnosti. U skladu s preporukama HNB-a, Vlada je 23. rujna odlučila izvršiti sanaciju te banke i objavila je planove o izdavanju državnih obveznica u vrijednosti od otprilike 550 milijuna kuna za njezinu dokapitalizaciju.

46. Drugu skupinu problematičnih banaka koje su smatrane insolventnim čini četrnaest poslovnih banaka i štedionica koje su krajem 1998. obuhvaćale 8 posto ukupne aktive banaka. Uz pomoć ovlasti koje pruža novi Zakon o bankama, HNB je u tim bankama postavila privremene upravitelje.

¹⁴ Prema Zakonu o bankama iz 1993., djelovanje HNB-a bilo je ograničeno samo na predlaganje mjera bankama za poboljšanje njihova poslovanja. Čak i u slučaju pokretanja stečajnog postupka, mjerodavno nadzorno tijelo nije moglo preuzeti kontrolu nad imovinom loše banke i zaštititi njezinu imovinu prije imenovanja stečajnog upravitelja od strane trgovačkog suda.

¹⁵ Dubrovačka je banka pripadala državnoj mreži regionalnih banaka u prethodnoj državi. Privatizirana je 1994. kad je velik dio dionica te banke prodan jednom poduzetniku koji je pokušao ojačati svoj položaj u dalmatinskoj regiji i njezinom hotelijerstvu.

¹⁶ Dubrovačka je banka tako postala četvrtom bankom od prvih pet koja je prošla sanaciju. Međutim, prethodne sanacije bile su ograničene na banke u državnom vlasništvu.

¹⁷ Iako su podaci dobiveni analizom financijskih izvješća banaka već otkrili slabosti u većini odabranih banaka, netočna klasifikacija aktive razlog je za zabrinutost mjerodavnog nadzornog tijela. Vidi: Hrvatska narodna banka, "Banke na raskrižju", 1997.

¹⁸ Privremeni upravitelj kontrolira imovinu banke i njegov je zadatak da izradi i preporuči HNB-u, strategiju za rješavanje problema u dotičnoj banci. Novim se zakonom također povećava minimalni početni obvezni kapital, stopa minimalne adekvatnosti kapitala povećana je na deset posto, smanjena je maksimalna moguća izloženost prema jednoj osobi i smanjen je prag za pozajmljivanje povezanim osobama proširivanjem i pojašnjavanjem toga pojma. Novim se Zakonom ukida kategorija štedionica koje do kraja 2001. moraju udovoljiti zahtjevima za registraciju poslovnih banaka.

¹⁹ Banka je bila zatvorena nekoliko dana tijekom veljače 1999.

Do prosinca 1999. stečajni su postupci pokrenuti u jedanaest banaka²⁰, a privremeni upravitelji u preostale tri banke²¹ dobili su naloge da poduzmu mjere kojima bi se povećala naplata njihovih potraživanja, smanjili operativni troškovi i povećali izgledi za spajanje s nekom zdravom financijskom institucijom.

47. HNB je poduzeo preventivne mjere u nekoliko slabijih, ali još solventnih manjih banaka. Postignuti su sporazumi o nadzoru i institucionaliziran je prošireni sustav nadzora. Do studenoga 1999. sve banke na koje se to odnosi provodile su korektivne mjere koje im je propisao HNB bez obzira na teške makroekonomske uvjete.

48. Strategija HNB-a za rješavanje problema u bankarskom sektoru predviđa direktne izdatke iz državnih fondova samo u određenim slučajevima. Oni uključuju dokapitalizaciju sistemski važnih banaka, pružanje poticaja za spajanje s određenom zdravom institucijom, isplatu osiguranih depozita banaka u stečaju i otkup, u gotovini i na zahtjev HNB-a, državnih vrijednosnih papira koji se koriste kao osiguranje kredita za likvidnost HNB-a propalim bankama.²² Tijekom 1998. i 1999. ukupne gotovinske injekcije iznosile su 1,8 milijardi kuna (1,3 posto BDP-a u 1999.), dok je država za rješavanje problema bankovnog sustava izdala obveznice u iznosu od 2,7 milijardi kuna (1,9 posto BDP-a 1999.).²³

Preliminarna ocjena i preostali zadaci

49. Izglasavanje novog Zakona o bankama kao i mjere koje je HNB poduzeo nakon toga rješenje su kratkoročnih i dugoročnih briga. Pokretanje rješavanja problema slabijih banaka i vraćanje povjerenja u bankovni sustav bili su prioritetni ciljevi, dok je dugoročni cilj bio sprječavanje pojave novih problema i osiguranje održivo g razvoja bankarskog sektora.

50. Do studenoga 1999. HNB je postigao većinu svojih neposrednih ciljeva usprkos teškom makroekonomskom okruženju i raznovrsnim potraživanjima od prenapregnutih proračunskih sredstava. S jačanjem povjerenja u toj je godini došlo do povećane potražnje za primarnim novcem, koja je do studenoga te godine narasla na 6 posto. Do kraja listopada, udio domaće valute u ukupnim likvidnim sredstvima vratio se na gotovo 35 posto, dok su do kraja studenoga neto raspoložive pričuve HNB-a porasle na 139 posto primarnog novca.

51. Istodobno su banke koje su normalno poslovale uvele oprezniju kreditnu politiku. U trećem tromjesečju 1999. došlo je do blagog smanjenja njihovih uobičajenih plasmana, u nominalnom iznosu, a krediti ostalim domaćim sektorima porasli su samo 3,2 posto do rujna 1999. u odnosu na kraj 1998. Međutim, financijski pokazatelji banaka pružaju stanovite provizorne dokaze o jačanju bilanci stanja banaka u usporedbi s 1998. Tijekom te godine bankovni je sustav zabilježio svoj prvi gubitak na agregatnoj osnovi od 1993.²⁴ To je uglavnom posljedica povećanih rezervacija za loše plasmane²⁵ s obzirom na pogoršanje kvalitete kreditnih portfelja banaka (Tablica 13.). Međutim, u prvom tromjesečju 1999. banke koje su normalno poslovale zabilježile su pad udjela rizičnih plasmana i izvanbilančnih stavaka. Također se čini da se i najveće banke oporavljaju. Tijekom prvih

²⁰ To su: Ilirija banka, Glumina banka, Gradska banka, Komercijalna banka, Županijska banka, Građanska štedionica, Neretvansko-gospodarska, Invest štedionica, Gold štedionica, Mediteran štedionica i Trgovačko turistička banka.

²¹ Agroobrtnička, Promdei i Hrvatska gospodarska banka.

²² Državni vrijednosni papiri jedini su dopušteni oblik osiguranja kredita za likvidnost. Prije je bilo moguće koristiti i drugu imovinu. Na primjer, u slučaju Glumina banke osiguranje su činili krediti stanovništvu. Stoga je, nakon što je banka otišla u stečaj, HNB izvršio posebnu rezervaciju u iznosu od 290 milijuna kuna za 1999.

²³ Tijekom 1999. gotovinske su injekcije iznosile 1,2 milijarde kuna, a izdane obveznice iznosile su 2,1 milijardu kuna.

²⁴ Ukupni gubici iznosili su nekih 1,9 milijardi kuna, no samo na jednu banku otpada više od polovice toga iznosa, dok su 43 banke prikazale pozitivnu neto dobit.

²⁵ Rezervacije za identifikirane gubitke u 1998. povećane su za više od pedeset posto i činile su 30 posto ukupnih troškova banaka, u usporedbi s 11 posto u 1997.

šest mjeseci te godine, druga najveća banka ostvarila je dobit, premda s niske osnove, dok je najveća banka nastavila s izdvajanjem značajnih rezervacija zahvaljujući stalnom rastu bruto dobiti.

52. Smanjena je izravna osjetljivost bankovnog sustava na promjene tečaja, no neizravna izloženost i nadalje je značajna. Na kraju 1997. bankovni sustav kao cjelina držao je značajnu kratku poziciju u stranoj valuti. Do trećeg tromjesečja 1999. ta je neto kratka pozicija eliminirana i sve najveće banke imale su dugu poziciju u stranoj valuti.²⁶ Prilagodba portfelja²⁷ pridonijela je pritiscima na deviznom tržištu, ali je eliminirala izravnu izloženost banaka dodatnoj deprecijaciji kune. Međutim, neizravna izloženost i nadalje je bila značajna s obzirom da je više od šezdeset posto svih plasmana privatnom sektoru indeksirano prema stranoj valuti ili nominirano u stranoj valuti. S obzirom da korisnici tih kredita nisu zaštićeni od rizika, banke ostaju osjetljive na deprecijaciju tečaja.²⁸

53. Potpuno usvajanje strategije HNB-a za rješavanje pitanja problematičnih banaka traži promptni odlazak insolventnih banaka s tržišta, pronalaženje rješenja za sistemski važne banke i poduzimanje efikasnih preventivnih mjera. Za unapređivanje razvoja bankovnog sustava utemeljenog na tržišnim principima nije dovoljno riješiti samo tekuće probleme u bankovnom sustavu. U srednjoročnom razdoblju, potrebno je ponovno aktivirati kreditnu ulogu banaka, osiguravajući efikasniju raspodjelu kredita nego što je to prije bio slučaj i nuditi poticaje za investicije veće efikasnosti.

54. Što se tiče prvoga srednjoročnog cilja, razlozi nevoljkom odobravanju novih kredita od strane banaka leže u sporijem rastu kreditnih sredstava na raspolaganju, uvođenju kontrole kapitala početkom 1998. i višim troškovima pozajmljivanja na međunarodnom tržištu kapitala. Nadalje, u okruženju gospodarske depresije koju karakteriziraju visoke kamatne stope i značajna politička i ekonomska nesigurnost, malo je projekata koji s određenom vjerojatnošću mogu ponuditi razinu očekivanog povrata potrebnu da bi se dobila financijska podrška banke. Na kraju, vjerojatno je da će banke djelovati na razborit način te prilagoditi svoje bilance stanja s obzirom na prethodne prekomjerne plasmane i s njima povezan pad kvalitete aktive. Međutim, očekivana življa gospodarska aktivnost, smanjena politička nesigurnost, koja bi trebala uslijediti nakon parlamentarnih i predsjedničkih izbora početkom 2000., te prilagodba portfelja banaka bonitetnoj regulativi vjerojatno će dovesti do ponovnog rasta plasmana, posebice ako prilagodba politike dovede do poboljšanja makroekonomskih uvjeta.

55. Što se tiče ostalih srednjoročnih ciljeva, još je prerano dati konačnu ocjenu. Prilagođivanje bankovnog sustava strožim bonitetnim regulativama koje propisuje novi Zakon o bankama i njegova dalja strukturna promjena trebali bi dovesti do efikasnijeg sustava alokacije kredita. Unatoč recentnim slučajevima stečaja, spajanja i akvizicija, neke od preostalih manjih banaka morat će pronaći svoj kutak na tržištu ili se spojiti s nekom drugom bankom kako bi postigle veličinu koja će im moći osigurati poslovanje. Razina koncentracije i nadalje je visoka, a krajem lipnja 1999. dvije najveće banke još uvijek drže 45 posto ukupne aktive banaka (Slika 5.). Državna upletenost u većim bankama i nadalje je znatna, a razlika između kamate na depozite i kamate na kredite još je visoka (Slika 6.). Usprkos tome, odlazak s tržišta banaka u stečaju te stroža primjena poboljšanog nadzornog

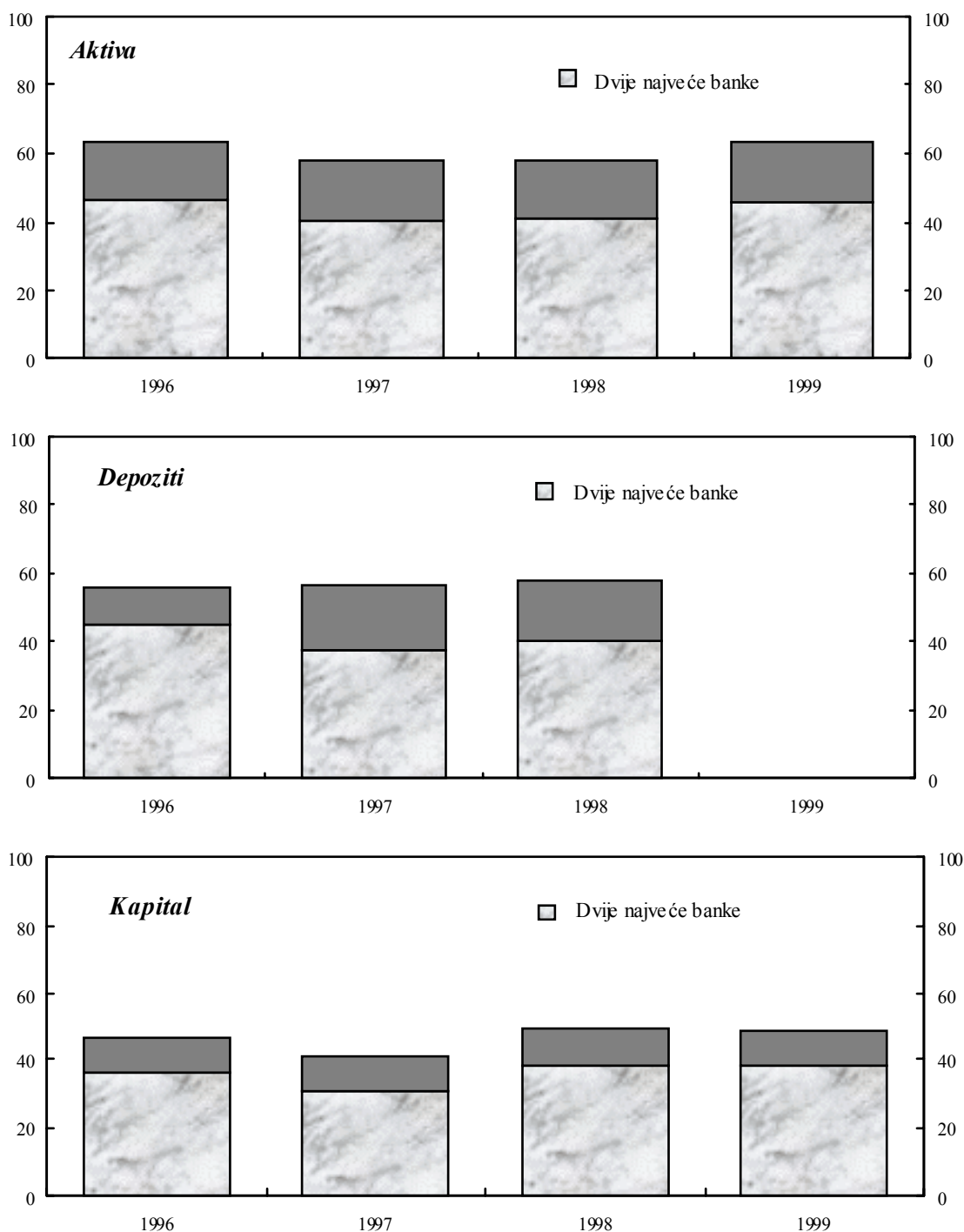
²⁶ To uključuje banke u postupku sanacije koje su, međutim, izvršile prilagodbu svojih portfelja kasnije od ostalih banaka.

²⁷ Procjenjuje se da iznosi u prosjeku između 30 i 35 posto ukupnoga kapitala banke.

²⁸ Procjena je Fonda da bi 10-postotna devalvacija u ožujku 1999. iscrpila gotovo dvadeset šest posto kapitala banaka uz krajnju hipotezu da bi klauzule o indeksaciji svih kunskih kredita toga časa u potpunosti postale neoperativne zbog nemogućnosti izvršavanja otplate korisnika kredita. Međutim, zahvaljujući prilagodbi portfelja, procijenjeni trošak desetpostotne devalvacije pod istim pesimističnim pretpostavkama pao je na dvadeset posto kapitala banaka do rujna 1999. Potrebno je napomenuti da se te kalkulacije odnose na cjelokupni bankovni sustav.

okvira kao i povećana dinamičnost inozemnih banaka²⁹ povećale su izgleda za srednjoročni razvoj bankarskog sektora.

Slika 5. Hrvatska: Pet najvećih banaka (u postocima)

Izvor: Hrvatska narodna banka

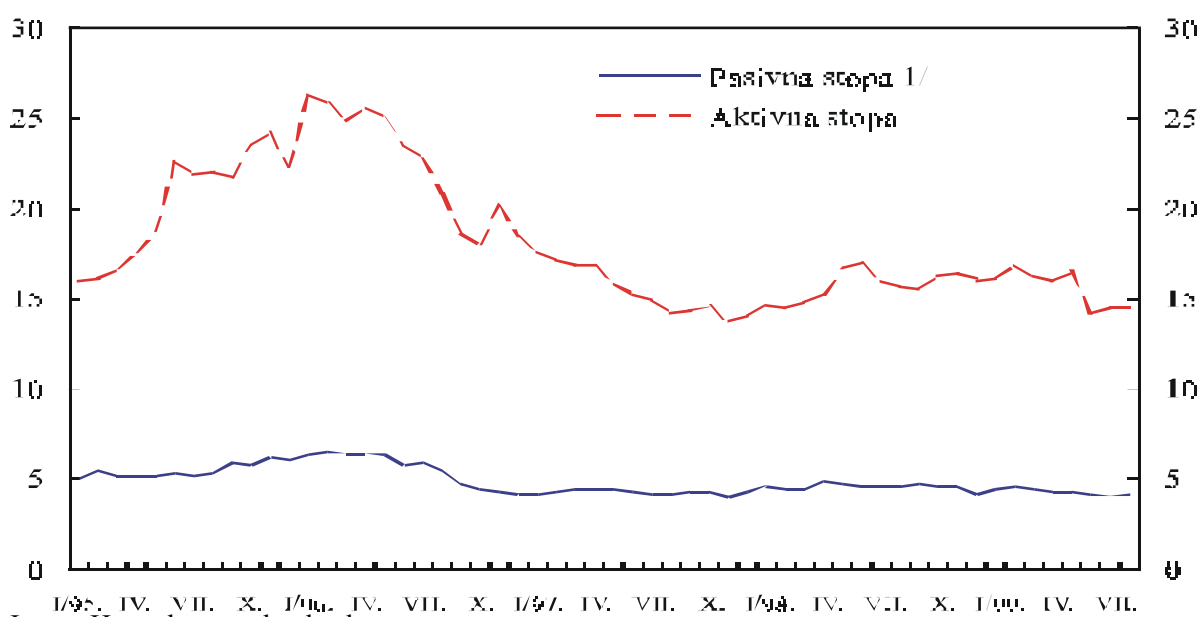
56. Vlasti bi mogle pridonijeti tim tendencijama ukidanjem državnog vlasništva. Do značajnog napretka u tom smislu moglo bi doći u bliskoj budućnosti s obzirom na već uznapredovale aktivnosti vezane uz ponude za prodaju Privredne, Riječke i Splitske banke, koje zajedno čine više od 60 posto

²⁹ One bilježe brži rast od prosjeka, a krajem 1999. tri male domaće banke kupile su inozemne banke.

ukupne aktive banaka u državnom vlasništvu.³⁰ Ako se realizira, prodaja tih institucija stranim investitorima dovest će do značajne injekcije svježega kapitala, upravljačkih znanja i napredne tehnologije.³¹

57. Pod rastućim pritiskom konkurencije, prioritet će biti bolje definiranje uvjeta za uredan odlazak banaka s tržišta i restrukturiranje. Daljnji slučajevi stečaja manjih banaka nisu isključeni. Međutim, ako se s njima bude pravilno postupalo, slučajevi propasti određenih banaka ne bi trebali pridonijeti gubitku povjerenja štediša. Preuzimanje slabijih banaka od strane jačih institucija jedno je od tržišnih rješenja i ono bi moglo dobiti manju državnu pomoć ako se spajanje pokaže kao najjeftinija varijanta za državni proračun. Na kraju, traži se dugoročno rješenje za pretjeranu regionalnu izloženost pojedinih banaka. S obzirom da se njihov odlazak s tržišta pokazao politički teškim, rješenje bi moglo ležati u ulasku novih banaka u dotične regije kao i spajanja između banaka koje djeluju u gospodarski različitim područjima.

Slika 6. Hrvatska: Kamatne stope, 1995-1999.

Izvor: Hrvatska narodna banka

58. Kako bi se olakšao proces konsolidacije, mjerodavna tijela planiraju poboljšati kvalitetu koordinacije između glavnih institucionalnih tijela, poput Državne agencije za osiguranje štednih uloga i sanaciju banaka, Ministarstva financija, Hrvatske narodne banke i trgovačkih sudova koji upravljaju stečajevima. Također namjeravaju ispuniti obvezu isplate osiguranih depozita iz propalih banaka što je brže moguće, uz minimalna kašnjenja, u ovisnosti o dostupnosti sredstava, izbjegavajući oslanjanje na izdavanje nelikvidnih državnih vrijednosnih papira. Trenutačno se radi na reformi programa osiguranja depozita.³² To bi moglo pridonijeti smanjenju potencijalnih obveza proračuna središnje države na dva načina. Prvo, mogla bi se smanjiti osjetljivost sadašnjeg programa na tečajna kretanja tako da se Državnoj agenciji za osiguranje štednih uloga i sanaciju banaka dopusti

³⁰ Kao što je spomenuto u točki 36., Vlada je 17. prosinca prihvatila ponudu talijanske Banca Commerciale Italiana za kupnju 66,3 posto Privredne banke Zagreb.

³¹ Kao što je pokazao primjer Zagrebačke banke i Privredne banke Zagreb, kojoj uskoro predstoji privatizacija, *twinning* aranžmani s inozemnim bankama mogu olakšati podizanje razine upravljačkih i tehnoloških znanja.

³² Prvi specifični program osiguranja deponenata definiran je Pravilnikom o osiguranju štednih uloga iz lipnja 1997. Nakon izmjena koje su uslijedile na temelju odluke Ministarstva financija iz srpnja 1998., programom osiguranja trenutačno su obuhvaćeni depoziti građana do iznosa od 100.000 kuna po pojedincu i po banci. Depoziti iznad toga iznosa, kao i stanja računa na tekućim računima, žiroračunima i depoziti visokih službenika banke nisu pokriveni. S obzirom da za obveze Državne agencije za osiguranje štednih uloga i sanaciju banka jamči država, eventualni manjak potrebnih sredstava za isplatu osiguranih depozita pokrio bi se porezima ili zaduživanjem opće države.

investiranje od govarajućeg dijela njezinih sredstava u stranu valutu prema kojoj su osigurani depoziti indeksirani.³³ Na drugom mjestu, provedbom idućih faza reforme platnog sustava, klirinška kuća za međubankovna plaćanja postat će potpuno operativna i prestati će potreba za ZAP-om, preko kojeg se vrši prebijanje svih plaćanja i primitaka u domaćoj valuti između pravnih i fizičkih osoba.³⁴ Na primjer, uvođenje različitih cijena osiguranja depozita, ovisno o tome koliko je poslovanje banke zdravo, destimulirajuće bi djelovalo na bankovnu politiku povećavanja rizičnosti njihove aktive radi postizanja veće neto dobiti. Isto tako, destimulirajući učinak na banke koje nude visoke kamatne stope kako bi privukle depozite, imao bi princip osiguranja depozita koji bi se temeljio na odgovarajućim kamatnim stopama na depozite.

59. Na dnevnom redu mjerodavnih tijela također je rješavanje određenih dodatnih pitanja. Kao prvo, HNB planira smanjiti obveznu pričuvu u opsegu koji njezin tečajni cilj dopušta. Trenutačno banke imaju obvezu držanja visoke razine pričuva u kunama, za koju dobivaju naknadu koja je ispod tržišnih stopa.³⁵ Za smanjivanje tereta koji zbog toga proizlaze za banke, trebalo bi naknadu za pričuvu podići gotovo na razinu tržišnih stopa i smanjiti kunske pričuve kako to makroekonomski uvjeti budu dopuštali.³⁶ Kao drugo, doći će do primjene iduće faze reforme platnog sustava, čime će klirinška kuća za međubankovna plaćanja postati potpuno operativna i prestat će potreba za ZAP-om, preko kojeg se trenutno vrši prebijanje svih plaćanja i primitaka u domaćoj valuti između pravnih i fizičkih osoba.³⁷ Isto tako, mjerodavna tijela planiraju unaprijediti regulatorni i pravni okvir usklađujući ih s iskustvenom praksom, osiguravajući njihovo pravilno provođenje i unapređujući kvalitetu statističkih pokazatelja. Nakon što je uveden novi Zakon o bankama, napraviti će se nacrt revizije Zakona o Hrvatskoj narodnoj banci. U cilju daljeg unapređivanja kontrole financijskog stanja banaka, mjerodavna tijela također planiraju donijeti regulativu koja se odnosi na izravni nadzor, provesti plan o institucionalnom razvoju sektora HNB-a koji se bavi nadzorom banaka i razviti “sustav ranog upozorenja” s pomoću pokazatelja koji se temelje na nedavno uvedenom sustavu unificiranog izvještavanja o bonitetnim i analitičkim podacima.

C. Ostala financijska tržišta

60. Poslovne banke imaju najvažniju ulogu u hrvatskom financijskom sustavu. Da se tržišta novca i kapitala šire i produbljuju u jednakoj mjeri kao i razvoj banaka, značajno bi se poboljšalo određivanje cijena i pružanje financijskih usluga. Međutim, za sada nebankarski sektor ostaje relativno malen. Sektor osiguranja nije dovoljno razvijen, iako se brzo širi. Tržište novca ispunjava svoju ulogu prilično dobro, no vrlo je segmentirano. Kapitalno tržište tek je u začetku, s malom potražnjom za slabo diverzificiranim portfeljem financijskih instrumenta, s oskudnim sekundarnim tržištima te u velikoj mjeri neispitanim regulatornim režimom. Ovaj odlomak analizira svako od tih tržišta.

Tržište osiguranja

61. Sektor osiguranja se ubrzano širi od 1991. Godišnje stope rasta u prosjeku su iznosile 10 posto, a segment životnog osiguranja čak se i brže povećavao jer je javnost spremno prihvatila

³³ Državna agencija za osiguranje štednih uloga i sanaciju banaka zakonski nema pravo ulaganja u stranu imovinu. Deprecijacija povećava njezine potencijalne obveze jer je velik dio osiguranih depozita nominiran u stranoj valuti, dok se njihova isplata vrši u domaćoj valuti.

³⁴ Trenutačno banke financiraju osiguranje depozita tromjesečnim plaćanjem doprinosa Državnoj agenciji za osiguranje štednih uloga i sanaciju banaka u iznosu od 0,2 posto osiguranih depozita. Iz toga proistječe da cijena osiguranja ne ovisi o bilanci stanja banaka.

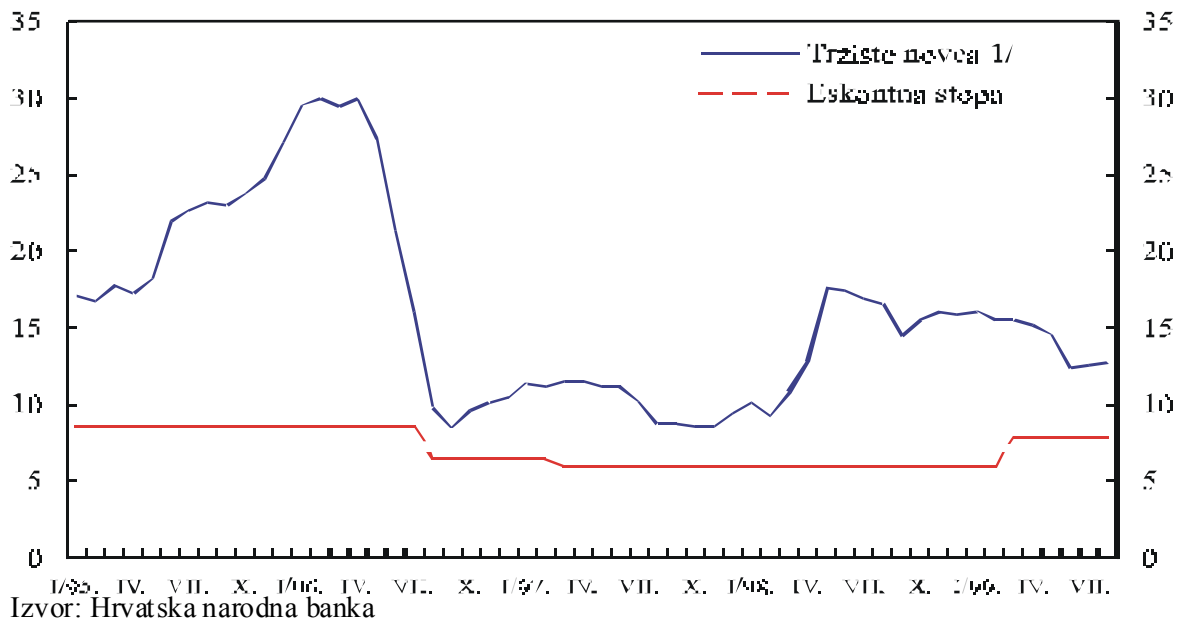
³⁵ U studenome 1999. dobit po propisanim pričuvama za depozite iznosila je 5,9 posto, dok je dobit na jednomjesečne blagajničke zapise HNB-a bila 10,5 posto. Razina od 30,5 posto obvezne kunske pričuve visoka je po međunarodnim standardima. Međutim, od početka 1999. za sve obvezne pričuve mora se plaćati naknada osim za pričuve koje se drže kao gotovina u blagajni.

³⁶ Istodobno bi se moglo povećati oslanjanje na poslovanje na otvorenom tržištu.

³⁷ Postojanje ZAP-a, institucije odvojene od središnje banke, povijesno je naslijeđe platnog sustava bivše SFRJ.

proizvod koji prije nije postojao.³⁸ Na kraju 1998. u Hrvatskoj je poslovalo 24 osiguravajućih društava, od kojih četiri u većinskom stranom vlasništvu, a samo su dva, Croatia osiguranje (CO) i njezino supsidijarno poduzeće Croatia Lloyd (poduzeće za reosiguranje), bila u državnom vlasništvu. Međutim, ta dva osiguravajuća društva dominiraju i sektorom osiguranja i sektorom reosiguranja. CO je držao više od 60 posto ukupnih premija osiguranja na kraju 1998., a Croatia Lloyd je bilo jedino društvo u zemlji koje je pružalo usluge reosiguranja. Unatoč dominantnom položaju tih dvaju osiguravajućih društava, konkurentski uvjeti su relativno dobri. Poduzeća u stranom vlasništvu osnovana i registrirana u Hrvatskoj sposobna su ravnopravno konkurirati, a iznadprosječni rast konkurenata Croatia osiguranja uzrokovao je pad njegova udjela na tržištu. Međutim, tržište je još vrlo koncentrirano, a niti jedno osiguravajuće društvo, osim Croatia osiguranja, nema tržišni udio veći od 5 posto.

Slika 7. Hrvatska: Stope na tržištu novca i eskontna stopa, 1995-1999.

62. Zbog dva paralelna razvojna puta u bliskoj je budućnosti vrlo vjerojatno dalje restrukturiranje i povećano sudjelovanje stranaca/stranih tvrtki. Prvo, Croatia osiguranje i njegovo supsidijarno poduzeće za reosiguranje uskoro će biti privatizirani.³⁹ Pripreme za prodaju su uznapredovale, a očekuje se da će prodaja biti izvršena u prvoj polovici 2000. Drugo, novi zakon o osiguranju, koji potiče daljnju liberalizaciju i stroža pravila o nadzoru, blizu je prihvaćanju u Saboru. Nacrt zakona sadrži odobrenje inozemnim tvrtkama za otvaranje podružnica izvan Zagreba, povećavajući tako konkurenciju, uvođenje većega minimalnoga obveznoga kapitala da bi se ojačala bilanca, te zabranu osiguravajućim društvima pozajmljivanja drugim poduzećima, dok im se dopušta ulaganje u stranu imovinu, primoravajući tako osiguravajuća društva da se usmjere na svoju osnovnu djelatnost omogućavanjem pristupa diverzificiranijoj ponudi dugoročne imovine. Kada bude prihvaćen, novi će zakon vrlo vjerojatno pokrenuti proces konsolidacije. Budući da će to, prvi put, dovesti do značajnog preispitivanja postojećeg regulatornog okvira,⁴⁰ Vlada planira osnažiti nadzorna tijela povećavanjem broja njihovih zaposlenika i njihovom obukom.

³⁸ Procjenjuje se da sada oko 5 posto populacije ima police životnog osiguranja.

³⁹ Međutim, država će zadržati manjinski udio s pravom veta na strateške odluke, s obzirom na veliki tržišni udio svakog od ta dva poduzeća.

⁴⁰ Zapravo, sustav je do sada u velikoj mjeri bio neispitan. Međutim, u ovom se trenutku nadzor i regulacija koju provodi Ministarstvo financija čine adekvatnima za osiguranje zdravog poslovanja hrvatskih osiguravajućih društava.

Tržište novca

63. Hrvatsko tržište novca se impresivno razvija, iako i dalje postoje značajna ograničenja. Tržište novca Zagreb (TNZ) osnovano je 1990. kao nezavisno dioničko društvo⁴¹ koje posluje u skladu sa Zakonom o tržištima novca i kapitala i svojim vlastitim Statutom. Tijekom dana, TNZ djeluje kao broker za međubankovne transakcije, naplaćujući naknadu za svaki posao. Tržište je, međutim, malo, a informacije ograničene, što dovodi do relativno velike disperzije kamatnih stopa. Na kraju poslovnog dana (tj. u podne), TNZ izračunava prosječnu vaganu stopu na tržištu novca, koja se pripoćuje HNB-u i postaje početna stopa sljedećega radnog dana.

64. Slabost tržišta se povećava zbog nesprenosti finansijski jaćih banaka da posluje sa slabijima, čak i kada postoji adekvatan iznos osiguranja. Zbog toga banke s viškom sredstava radije drže višak prićuva kod HNB-a ili pozajmljuju sredstva na tzv. bilateralnom međubankovnom tržištu. To je posebni dio tržišta novca koji su uspostavile jaće banke posredstvom izravnih bilateralnih kontakata, a koji potpuno mimoilaze TNZ.⁴² S obzirom na različiti karakter sudionika na tržištu, kamatne stope na bilateralnom međubankovnom tržištu su obićno niže od onih na TNZ-u. Kako se bankovna kriza rasplamsala sredinom 1998., nekoliko se banaka povuklo s TNZ-a, što je prouzročilo rast stopa s 11 na 18 posto (Slika 7.) i povećalo probleme s likvidnošću s kojima su se suoćile slabije banke. Nakon odlaska s tržišta banaka u stećajnom postupku u travnju 1999. stope na TNZ-u su pale, no ipak su bile oko 1,5 postotna boda više od stopa na bilateralnom tržištu u studenome 1999.

65. Segmentirana priroda tržišta novca u Hrvatskoj ima nekoliko implikacija:

- Budući da ne postoji jedinstvena kamatna stopa koja ukazuje na prevladavajuće monetarne uvjete, osobito je teško procjenjivanje i provođenje monetarne politike.
- Postoji preveliko oslanjanje na HNB kao zajmodavca u *prvoj* nuždi: oko polovice ukupnih kredita za likvidnost poslovnim bankama osigurala je Hrvatska narodna banka. Da bi se smanjilo korištenje kredita za likvidnost HNB-a, mogla bi se povećati razlika između aktivne kamatne stope HNB-a i stope na međubankovnom tržištu.
- Prekonoćne transakcije na Tržištu novca Zagreb u glavnom se vrše između slabijih banaka.

66. Trenutaćna kretanja će vjerojatno smanjiti segmentaciju tržišta. Prvo, smanjenje sadašnjih bankovnih problema i postupno jaćanje banaka oslabit će glavne uzročnike problema. Drugo, reforma međubankovnog platnog sustava koja se provodi trebala bi poboljšati kvalitetu informacija na koje se banke mogu osloniti pri upravljanju svojom dnevnom likvidnošću i smanjiti troškove transakcija. Također je moguće postići dalja poboljšanja ukidanjem monopolistićke pozicije koju ima TNZ pri posredovanju u transakcijama. Postojanje nekoliko brokera stvorilo bi više informacija i omogućilo učinkovitije utvrđivanje međubankovne kamatne stope.

Tržište kapitala

67. Kapitalno tržište u Hrvatskoj tek je u početnoj fazi razvoja. 1999. samo je šest poduzeća bilo uvršteno na službeno tržište, a 56 na OTC tržište.⁴³ Razvoj tržišta je prekinut zbog pogoršanja domaćeg makroekonomskog okruženja te slabljenja interesa inozemnih ulagaća za tržišta u razvoju. Zbog toga su cijene dionica naglo pale, a indeks CROBEX se smanjio gotovo za pola u razdoblju od konca 1997. do studenoga 1999. (Slika 8.). Tijekom prvih devet mjeseci 1999. dnevni prosječni

⁴¹ Tada je bilo u vlasništvu 27 banaka i 2 osiguravajuća društva.

⁴² Osim dva segmenta dnevnog tržišta, TNZ upravlja prekonoćnim tržištem nakon zatvaranja ZAP-a. TNZ je jedini broker koji ima pristup podacima o prićuvama banaka na kraju dana, te ima ovlaštenje za prijenos salda banaka koje imaju višak na banke s negativnom neto pozicijom. Prekonoćni krediti su kolateralizirani obveznom prićuvom banaka koje uzimaju kredit. Od lipnja 1998. prekonoćna stopa je jednaka prosjećnoj dnevnoj stopi.

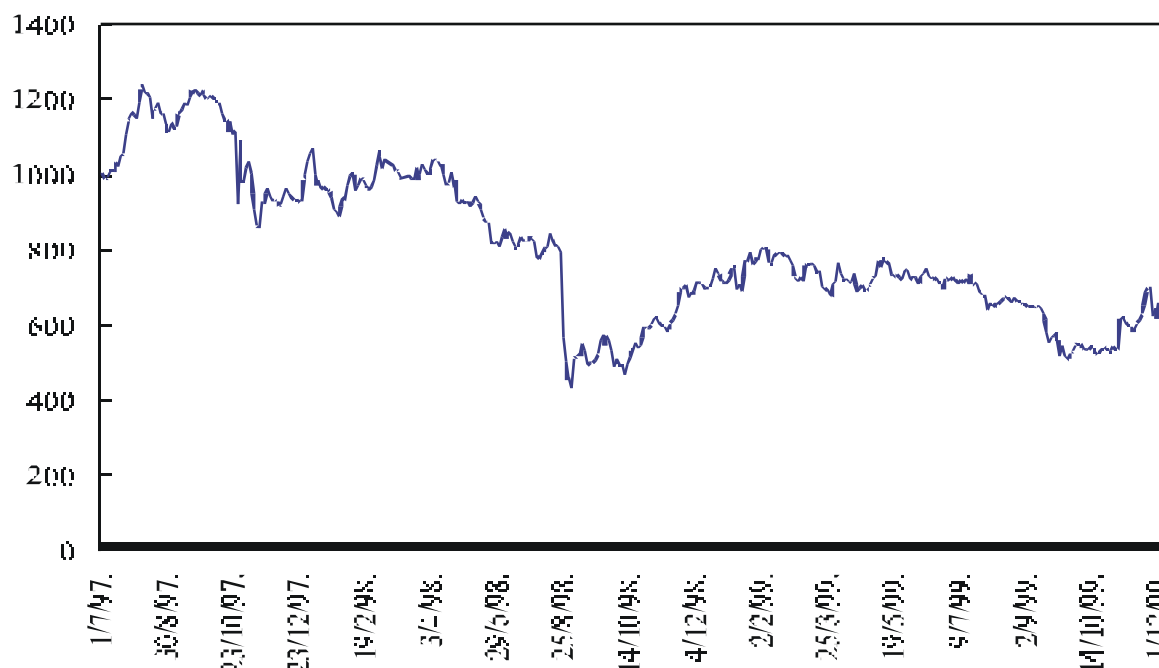
⁴³ Ti se podaci odnose na Zagrebaćku burzu, no važno regionalno OTC tržište također postoji u Varaždinu.

promet smanjio se s 10,4 milijuna kuna u 1997. na 2,4 milijuna kuna, a prosječni broj dnevnih transakcija pa je s 96 na 36.

68. Iako su kratkoročni čimbenici u velikoj mjeri zaslužni za trenutačno lošu situaciju, ključni problemi s kojima se suočava tržište kapitala su dugoročnoga karaktera. Na strani ponude, ne postoji poticaj za privatna poduzeća da se njihovim dionicama javno trguje. Na strani potražnje, još nije razvijen običaj kupovanja dionica, usprkos povoljnom poreznom režimu⁴⁴, uglavnom zbog toga što proces privatizacije nije uspio odigrati katalitičku ulogu. Međutim, ta se funkcija može stvoriti reformom mirovinskog sustava, što će dovesti do povećanja potražnje domaćih institucionalnih investitora za domaćim dionicama i obveznicama.

69. Uspostava institucionalne infrastrukture i regulatornog okvira dobro napreduje. Postoji, međutim, dovoljno prostora za dalja poboljšanja. Nedostatak pouzdanih financijskih podataka o poduzećima, na primjer, velika je prepreka za javno trgovanje dionicama. U skladu s tim, Ministarstvo financija trebalo bi razmotriti preispitivanje Zakona o trgovačkim društvima u smislu jačanja relevantnih odredaba (revizijski standardi, objavljivanje informacija i sl.). Isto tako, neizbježna uspostava središnje depozitarne agencije za registriranje prijenosa dionica smanjit će troškove transakcija⁴⁵ i učiniti ih sigurnijima, zahvaljujući osnivanju jamstvenog fonda za zaštitu od rizika neispunjavanja ugovorne obveze. Zakonske ovlasti tržišnog regulatornog tijela⁴⁶ nedavno su pojačane, zajedno s mogućnošću praćenja transakcija i određivanja visokih kazni za neprilično tržišno ponašanje. Međutim, Zakon o vrijednosnim papirima ne sadrži dovoljno zaštitnih mehanizama koji bi spriječili vanjske revizore da odobre netočna financijska izvješća poduzeća. Vezano s tim, zakon bi se mogao promijeniti, na primjer, tako da Komisija za vrijednosne papire i burzu bude ovlaštena propisati novčane kazne koje su proporcionalne ostvarenim gubicima zbog revidiranih bilanci.

Slika 8. Hrvatska: Crobex indeks, 1997-1999.

Izvor: Zagrebačka burza

⁴⁴ Ne postoje pristojbe niti porez na kapitalne dobitke ili dividende.

⁴⁵ Standardizirani postupak za knjiženje neto pozicija kupaca i prodavatelja zamijenit će sadašnji aranžman koji zahtijeva prijenos dionica manualnim unosom svake trgovinske transakcije između dva brokera. To je nespretna procedura koje ne jamči uvijek pravodobnu namiru transakcija.

⁴⁶ Hrvatska komisija za vrijednosne papire i burzu.

Tržište državnih vrijednosnih papira

70. Tržište vrijednosnica s fiksnim prihodom se širi, ali još uvijek ne čini značajni izvor financiranja za državni sektor i sektor poduzeća. Glavni instrumenti kojima se trguje su riznički zapisi središnje države i blagajnički zapisi HNB-a.⁴⁷ Sudjelovanje na tržištu je uglavnom ograničeno na banke te, u manjoj mjeri, na osiguravajuća društva. Za razliku od prijašnje prakse, aukcije se sada odvijaju prema redovnom rasporedu, a dospijeaća vrijednosnica se ne mijenjaju često. Takva su kretanja pridonijela rastu tržišta, no trgovanje na sekundarnim tržištima ostaje vrlo ograničeno, a likvidnost se jedino osigurava preko transakcija između banaka i HNB-a. Jače sekundarno tržište može se, međutim, razviti zbog neizbježnog osnivanja središnje depozitarne agencije i reforme platnog sustava.⁴⁸

D. Zaključak

71. Razvoj hrvatskoga financijskog sektora suočava se s teškoćama koje su iskusile i ostale tranzicijske zemlje. Nedavni su problemi imali značajnu makroekonomsku cijenu, no strategija koju provodi HNB od donošenja novog Zakona o bankama obećava brzo rješavanje hitnijih problema. Poboľšano regulatorno okruženje i sve veća nazočnost inozemnih ulagača dalji su obećavajući čimbenici. Međutim, neke od slabosti koje su pridonijele nedavnim problemima još su prisutne. Da bi se poboljšali izgledi za zdrav dugoročan razvoj bankovnog sektora, mjerodavna tijela namjeravaju ubrzati strukturne reforme. Međutim, mjere specifične za sektor nisu dovoljne, s obzirom da zdrav razvoj bankovnog sustava ovisi o održivom rastu u preostalom dijelu ekonomije. Zbog toga je potreban uravnoteženiji *mix* makroekonomske politike, zajedno s ponovnim započinjanjem reformi u realnom sektoru. Iako banke dominiraju hrvatskim financijskim sektorom, ne smije se dopustiti da zaostaje razvoj ostalih financijskih tržišta. Stoga je potrebno osigurati odgovarajući nadzor i konkurentne uvjete.

⁴⁷ Oba mogu biti nominirana u domaćoj ili stranoj valuti. Iznos ostalih državnih vrijednosnica kojima se trguje nije velik.

⁴⁸ U tom kontekstu, nedavno uvođenje Hrvatskog sustava velikih plaćanja osobito je pozitivan činitelj.

Tablica 12. Hrvatska: Aktiva i pasiva bankovnog sektora, 1994-1999.
(na kraju razdoblja, postotak BDP-a)

	1994.	1995.	1996.	1997.	1998.				1999.		
					ožujak	lipanj	rujan	prosinac	ožujak	lipanj	rujan
Ukupna aktiva bankovnog sustava	62,5	63,7	62,5	68,9	64,0	65,7	67,3	67,4	67,4	63,3	66,6
Depoziti	16,9	21,5	29,8	36,6	34,0	35,1	37,0	37,2	36,2	33,5	34,7
<i>U tome</i> : Devizni depoziti	10,0	14,3	20,2	25,3	24,2	25,3	26,8	27,4	27,6	24,6	25,3
Kreditni	26,3	28,7	27,9	36,6	35,5	37,8	39,2	40,8	40,1	36,1	38,7
<i>U tome</i> : Krediti poduzećima	21,2	22,9	21,4	25,3	24,0	25,1	25,6	26,5	25,7	21,7	23,7
Kreditni stanovništvu	4,0	4,8	6,1	10,3	10,3	11,3	12,2	12,8	13,0	12,7	13,3
Dodatne informacije:											
BDP (u mil. HRK)	87.441	98.382	107.981	123.811	138.392	138.392	138.392	138.392	142.005	142.005	142.005
Godišnja stopa inflacije	-3,0	3,7	3,5	3,8	5,7	5,8	5,8	5,4	3,6	3,8	5,1
Omjer kredita i depozita	1,55	1,34	0,94	1,00	1,04	1,08	1,06	1,10	1,11	1,08	1,11

Izvor: Hrvatska narodna banka

Tablica 13. Hrvatska: Kvaliteta kreditnog portfelja banaka, 1994-1998.
(u postocima, na kraju razdoblja)

	1994.	1995.	1996.	1997.	1998.
Klasifikacija rizika					
A	87,3	86,8	88,7	89,0	84,2
B	3,8	5,6	4,1	5,3	5,3
C	4,2	4,2	4,2	3,1	4,2
D	2,8	1,8	1,7	0,9	1,9
E	1,9	1,6	1,3	1,7	4,4
Ukupno	100	100	100	100	100
<i>U tome</i> : Loši krediti (Kategorije C-E)	8,9	7,6	7,2	5,7	10,5

Izvor: Hrvatska narodna banka

III. ANALIZA VANJSKE OSJETLJIVOSTI¹

A. Uvod

72. Sredinom 1990-ih, hrvatski makroekonomski pokazatelji premašili su pokazatelje mnogih drugih regionalnih ekonomija. Tijekom razdoblja od 1993. do 1997. rast je bio velik, inflacija je ostala neznatna, zadržan je državni deficit, a omjeri vanjskog duga prema BDP-u i servisiranja duga prema izvozu ostali su znatno ispod prosjeka ostalih tranzicijskih zemalja u srednjoj i istočnoj Europi. Međutim, u posljednje vrijeme, veliki deficit tekućeg računa i promjena u načinu njegova financiranja, od tokova koji ne stvaraju dugove prema vanjskom zaduživanju, doveli su do naglog povećanja vanjskog duga. Posebice, omjer vanjskog duga prema BDP-u udvostručio se u razdoblju od konca 1995. do sredine 1999.

73. U ovom se poglavlju nastoji procijeniti osjetljivost hrvatske ekonomije na platnobilančne i financijske krize. Ono se osobito osvrće na raspon pokazatelja kojima se sve češće posvećuje pozornost u gospodarstvima s tržištima u razvoju nakon azijske financijske krize, uspoređujući hrvatsku ekonomiju s komparabilnim tranzicijskim zemljama u srednjoj i istočnoj Europi. Osim toga, također su prikazani neki pokazatelji percepcije tržišta.

B. Pokazatelji vanjske osjetljivosti

74. Nakon serije velikih ekonomskih šokova koji su pogodili ekonomije s tržištima u razvoju tijekom posljednjih pet godina, uključujući *tequila* krizu krajem 1994., azijsku krizu koja je započela 1997., te rusku krizu 1998., sve se više posvećuje pozornost načinu na koji se procjenjuje rizik od krize likvidnosti u tim ekonomijama. Nekoliko je studija razmatralo koliko ozbiljnost i učestalost kriza odražava temeljne varijable vezane uz solventnost, te da li i koliko one odražavaju nedostatak likvidnosti.² Te su studije pokušale utvrditi relevantnost ključnih varijabli za utvrđivanje ranih pokazatelja valutnih kriza.

75. Pokazatelji koji su se činili osobito korisnima u tom pogledu uključuju deficit tekućeg računa, rast izvoza, odstupanje realnoga deviznog tečaja od trenda, omjer kratkoročnih dugova i ukupnih likvidnih sredstava prema bruto međunarodnim pričuvama te promjene u pričuvama. Prva tri (deficit tekućeg računa, rast izvoza, odstupanje realnoga deviznog tečaja od trenda) pokazatelji su solventnosti: mali deficit tekućeg računa rezultira manjim potrebama za vanjskim zaduživanjem, veliki rast izvoza osigurava da buduće servisiranje duga kao postotak od vanjskih prihoda bude manje za određeni deficit tekućeg računa, a promjene u realnom tečaju utječu na buduće kretanje deficita tekućeg računa. Preostala tri pokazatelja su pokazatelji likvidnosti: omjer kratkoročnog duga (na osnovi preostalog dospijuća) prema pričuvama ukazuje na sposobnost države da servisira svoj dug koji dospijeva tijekom nadolazeće godine, ako je državi onemogućeno vanjsko financiranje, omjer ukupnih likvidnih sredstava prema pričuvama pokazuje mogućnost bijega kapitala iz zemlje od strane rezidenata; dok promjena u pričuvama ukazuje na preostale utjecaje na platnu bilancu.

76. Djelatnici MMF-a su napravili Sustav ranog upozoravanja, koji se zasniva na skupini pokazatelja koji omogućuju rano uočavanje vanjske osjetljivosti država. Osobiti su naponi bili uloženi u poboljšanje analize pitanja likvidnosti *per se* te osobito adekvatnosti međunarodnih pričuva. Tradicionalni mjerni postupak koji uspoređuje pričuve s uvozom ne ukazuje na sposobnost pričuva za ublažavanje šokova na kapitalnom tržištu. Stoga se pozornost usmjerava na omjer pričuva prema kratkoročnom dugu, gdje se kratkoročni dug definira na osnovi preostalog dospijuća. Praksa

¹ Pripremio Joël Toujas-Bernaté. Garry O'Callaghan je svojim radom pomogao u pisanju ovog poglavlja.

² Među tim studijama su: Sachs, Tornell i Velasco (1996), Frankel i Rose (1996), Kaminsky, Lizondo i Reinhart (1998), i Bussière i Mulder (1999).

pokazuje da je taj omjer zaista prilično dobar prognozer učestalosti i ozbiljnosti krize, čak i kada jedan mjerni postupak ne može obuhvatiti sve dimenzije osjetljivosti.

77. Bilo je pokušaja za određivanje polaznih komparativnih vrijednosti koje određena država mora zadovoljiti da bi smanjila osjetljivost na najmanju moguću mjeru. Privlačna polazna komparativna vrijednost "jedan" za omjer pričuva prema kratkoročnom dugu cjelokupnog gospodarstva dobiva empirijsku podršku. Bussiére i Mulder (1999.) su, na primjer, ustanovili da bi omjer koji iznosi barem "jedan", čak i uz skroman deficit tekućeg računa i malo apreciran tečaj, omogućio da rizik od krize ostane malen. Kao sljedeća komparativna vrijednost, predlaže se da bi države trebale upravljati svojom vanjskom imovinom i obvezama tako da mogu opstati bez inozemnog zaduživanja u razdoblju od godinu dana. Prema tom, tzv. Guidottijevu pravilu država je obvezna držati pričuvu ne samo da bi pokrila obveze koje dospijevaju unutar godine dana već i dovoljno pričuva za pokrivanje jednogodišnjeg deficita tekućeg računa. Modificirano Guidottijevo pravilo, kojem je isto tako posvećena pozornost, sastoji se od kratkoročnog duga i deficita tekućeg računa platne bilance umanjenog za izravna strana ulaganja.

78. Razmatrajući mjerne pokazatelje likvidnosti, važno je odrediti točnu definiciju koncepta pričuva i kratkoročnog duga. Posebice, sve terminske obveze moraju se utvrditi kao takve, a dug s opcijom prodaje na određeni datum ili prije toga datuma (*put option*) potrebno je smatrati plativim na najraniji datum kada vjerovnik može zahtijevati otplatu. Isto tako, svaki dio pričuva založen ili iskorišten kao osiguranje potrebno je isključiti iz koncepta raspoloživih pričuva, s obzirom da te pričuve nisu odmah raspoložive u trenutku financijske krize.

C. Vanjska osjetljivost Hrvatske

79. Sredinom 1990-ih, nakon uspješnoga stabilizacijskog programa na kraju 1993., vanjska pozicija hrvatske ekonomije izgledala je vrlo snažno (Tablica 14.): saldo tekućeg računa prosječno je bio u suficitu od 1,2 posto BDP-a u razdoblju od 1993. do 1995.; realni devizni tečaj se stabilizirao; omjer vanjskog duga, uglavnom naslijeđenog od bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ), prema BDP-u iznosio je vrlo niskih 20 posto; pozicija međunarodnih pričuva bila je relativno povoljna, s omjerom kratkoročnog duga (na osnovi preostalog dospijeca) prema bruto međunarodnim pričuvama od oko jedne trećine u 1995., a neto međunarodne pričuve su bile identične uvozu robe i nefaktorskih usluga za razdoblje od dva mjeseca. Samo su vrlo skroman rast izvoza i veliko povećanje bankovnih kredita privatnom sektoru tijekom tri prethodne godine upućivali na određeni oprez.

80. Tijekom 1995. i 1996. godine Hrvatska je naglo napredovala u normalizaciji svojih vanjskih odnosa sklapanjem ugovora o reprogramiranju duga s Pariškim i Londonskim klubom. S obzirom na zdravu poziciju dugovanja i pričuva u Hrvatskoj, te povoljne vanjske izgleda, tri kreditne agencije su dodijelile Hrvatskoj rejting zemlje na početku 1997. svrstavajući Hrvatsku među ostale tranzicijske zemlje poput Poljske i Mađarske.³ To je Hrvatskoj omogućilo da brzo stekne pristup kapitalnim tržištima i prijeđe s kratkoročnih priljeva na srednjoročno i dugoročno zaduživanje. Hrvatska je 1997. izdala tri serije euroobveznica, u iznosu od 300 milijuna američkih dolara, 300 milijuna njemačkih maraka i 700 milijuna austrijskih šilinga, i jednu seriju euroobveznica (tzv. *Matador* obveznicu) od 15 milijardi pezeta 1998.⁴

³ Moody's, Standard & Poor's te IBCA dodijelile su Hrvatskoj u siječnju 1997. svoj najniži kreditni rejting za dugoročne devizne obveznice i više rejtinge za kratkoročne obveznice (u stranoj valuti i u kunama). Najviše suzdržanosti izraženo je glede nesigurnosti vezane uz političke procese i moguće fiskalne implikacije restrukturiranja potražnje.

⁴ Eurodolarska obveznica ima rok dospijeca od 5 godina i 7-postotnu kuponsku kamatnu stopu (80 baznih bodova više od američkog rizničkog zapisa s dospijecom od 5 godina, u vrijeme izdavanja); euromarkina obveznica ima dospijec od 7 godina i kuponsku kamatnu stopu 6,125 posto (95 baznih bodova više od referentne (*benchmark*) obveznice njemačke vlade, u vrijeme izdavanja); eurošilinga obveznica ima dospijec od 5 godina i 5,626-postotnu kuponsku kamatnu stopu, a *Matador* obveznica ima dospijec od 3 godine i 6,5-postotnu kuponsku kamatnu stopu.

81. Mnogo veći deficiti tekućeg računa 1997. i 1998., koji su dostigli 11,6, odnosno 7,1 posto BDP-a, uglavnom su se financirali s pomoću novoga vanjskog zaduživanja, zahvaljujući novoostvarenom pristupu kapitalnim tržištima. To je pridonijelo značajnom povećanju vanjskog duga, koji je dostigao oko 37 posto BDP-a na kraju 1998., od čega je javni i javno zajamčeni dug iznosio oko 20 posto BDP-a.⁵ Tako je na kraju 1998. nekoliko pokazatelja solventnosti upućivalo na sve veće slabosti: deficit tekućeg računa u prosjeku je bio 8,2 posto tijekom tri prethodne godine, omjer vanjskog duga prema BDP-u gotovo se udvostručio u tri godine – iako je imao nisku osnovicu, a rast izvoza je ostao vrlo skroman.

82. Što se tiče pokazatelja likvidnosti, neto međunarodne pričuve su povećane za oko 900 milijuna američkih dolara između konca 1995. i 1998., da bi dostigle ekvivalent 2,9-mjesečnog uvoza robe i nefaktorskih usluga. Dok se kratkoročni dug (na osnovi preostalog dospijeća) nešto povećao tijekom razdoblja od 1995. do 1998., njegov omjer prema bruto pričuvama bio je još uvijek relativno malen, oko 37 posto, na kraju 1998. Pokazatelj zasnovan na modificiranom Guidottijevu pravilu, odnosno kratkoročni dug i deficit tekućeg računa platne bilance umanjen za izravna strana ulaganja kao postotak od pričuva, bio je manje povoljan, oko 62 posto na kraju 1998., nakon pada sa svoje najbolje vrijednosti od 119 posto na kraju 1997. Na kraju, omjer ukupnih likvidnih sredstava prema pričuvama se ravnomjerno povećao između konca 1995. i 1998., s 2,4 na 3,2, a oko dvije trećine ukupnih likvidnih sredstava bilo je u obliku deviznih depozita. Tu prividno još povoljnu, iako oslabljenu, poziciju vanjske likvidnosti potrebno je promatrati, međutim, s obzirom na činjenicu da je dio povećanja međunarodnih pričuva odražavao sve veće nakupljanje deviznih obveza mjerodavnih monetarnih tijela prema rezidentima. S provedbom novih propisa o obveznoj pričuvi za devizne depozite u trećem tromjesečju 1998., domaće poslovne banke počele su akumulirati pričuve za devizne depozite kod središnje banke od rujna 1998. do travnja 1999. Središnja je banka isto tako počela izdavati zapise u stranoj valuti u travnju 1998. Te devizne obveze središnje banke iznosile su oko 500 milijuna američkih dolara na kraju 1998. i 740 milijuna američkih dolara sredinom 1999.

83. Važna zabrinjavajuća činjenica sa stajališta osjetljivosti tijekom nekoliko proteklih godina bila je sve veća slabost bankovnog sustava. Slaba ekonomija i presušivanje devizne štednje vraćene u domicilne zemlje stranih ulagača doveli su do insolventnosti skupine banaka s brzim rastom. Središnja je banka morala intervenirati u sve više banaka, a zabrinutost javnosti za zdravo poslovanje bankarskog sektora pridonijela je pritiscima na devizno tržište krajem 1998. i početkom 1999. U isto vrijeme, hrvatske su banke prešle sa značajne kratke pozicije u stranoj valuti krajem 1997. na dugu poziciju u trećem tromjesečju 1999. Iako je to poboljšalo izravnu izloženost banaka prema deprecijaciji valute, to je također povećalo pritiske na devizni tečaj tijekom toga razdoblja. Međutim, vjerojatno je da će neizravna izloženost banaka prema deprecijaciji valute ostati značajna, s obzirom na to da je 50 do 60 posto domaće aktive banaka nominirano u stranoj valuti ili indeksirano prema njoj, za čiji se značajni dio može pretpostaviti da nije pokriven od strane dužnika.⁶

84. Usporedba pokazatelja vanjske osjetljivosti za Hrvatsku s onima za ostala srednjoeuropska gospodarstva potvrđuje stajalište da, usprkos tome što pozicija vanjske likvidnosti još uvijek ostaje povoljna, pozicija Hrvatske u smislu pokazatelja vanjske solventnosti slabi. Pokazatelji vanjske osjetljivosti na kraju 1998. prikupljeni su za 10 zemalja srednje i istočne Europe (vidi Sliku 9.).⁷ Omjer za Hrvatsku kratkoročnog duga i međunarodnih pričuva, te kratkoročni dug i deficit tekućeg računa platne bilance umanjen za izravna strana ulaganja kao postotak od međunarodnih pričuva, nalaze se u središnjem ili donjem dijelu uzorka. Tradicionalnije mjerenje pričuva u mjesecima uvoza svrstava Hrvatsku u prosjek uzorka. Hrvatska je isto tako jedna od malo zemalja u uzorku, zajedno sa

⁵ Na kraju 1998. državni vanjski dug procijenjen je na oko 15 posto BDP-a, a javno zajamčeni vanjski dug iznosio je oko 5 posto BDP-a.

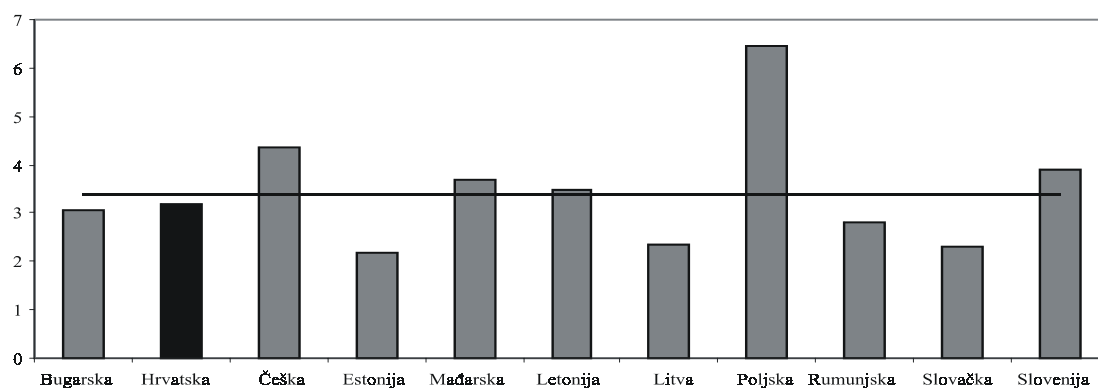
⁶ Vidi poglavlje II. za detaljniju raspravu o nedavnim kretanjima u bankovnom sektoru.

⁷ Uzorak obuhvaća Bugarsku, Češku, Estoniju, Mađarsku, Letoniju, Litvu, Poljsku, Rumunjsku, Slovačku i Sloveniju.

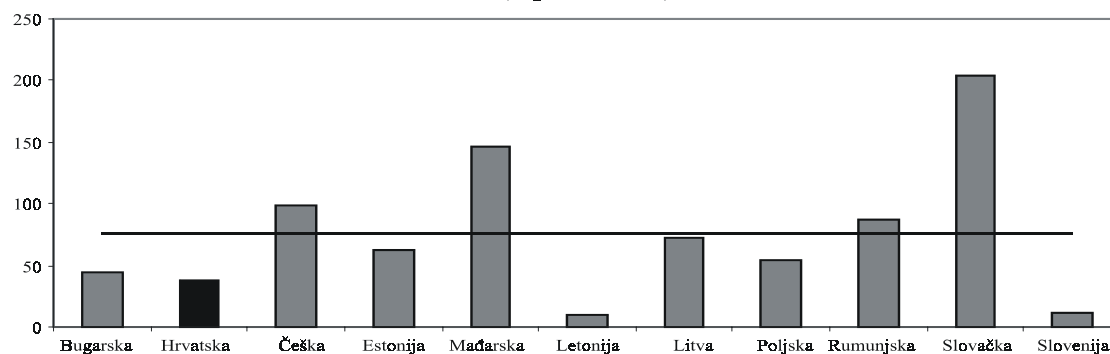
Slovačkom i Slovenijom, koje nisu imale aprecijaciju realnoga deviznog tečaja u posljednje četiri godine.⁸ Međutim, Hrvatska u usporedbi s ostalim državama ima slabiju poziciju što se tiče pokazatelja tekućeg računa, rasta izvoza, gomilanja vanjskoga duga i povećanja kredita bankarskog sektora privatnom sektoru, iako niti u jednom slučaju nije među najlošije rangiranim državama u uzorku.

Slika 9. Hrvatska: Pokazatelji vanjske osjetljivosti zemalja u regiji 1/Pokazatelji likvidnosti

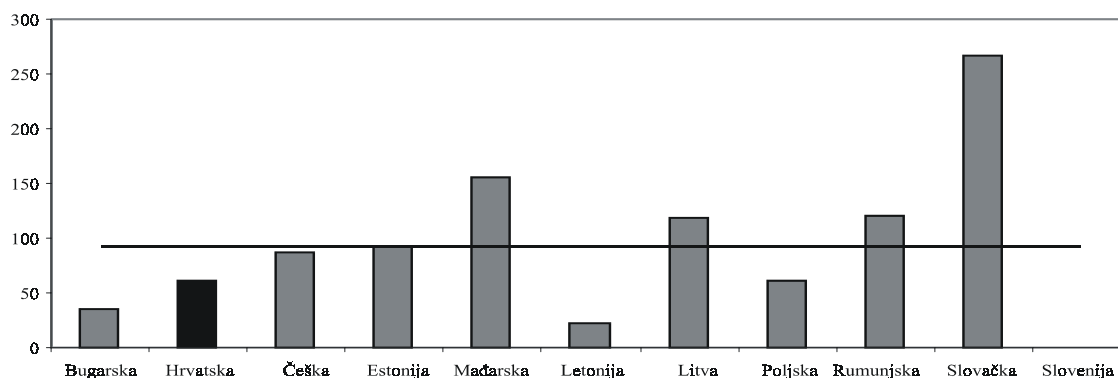
Međunarodne pričuve u mjesecima uvoza, kraj 1998.

Omjer kratkoročnog duga i pričuva, kraj 1998. 2/ (u postocima)

Omjer kratkoročnog duga i salda tekućeg računa umanjenog za izravna strana ulaganja i prema pričuvama, kraj 1998. 2/ (u postocima)

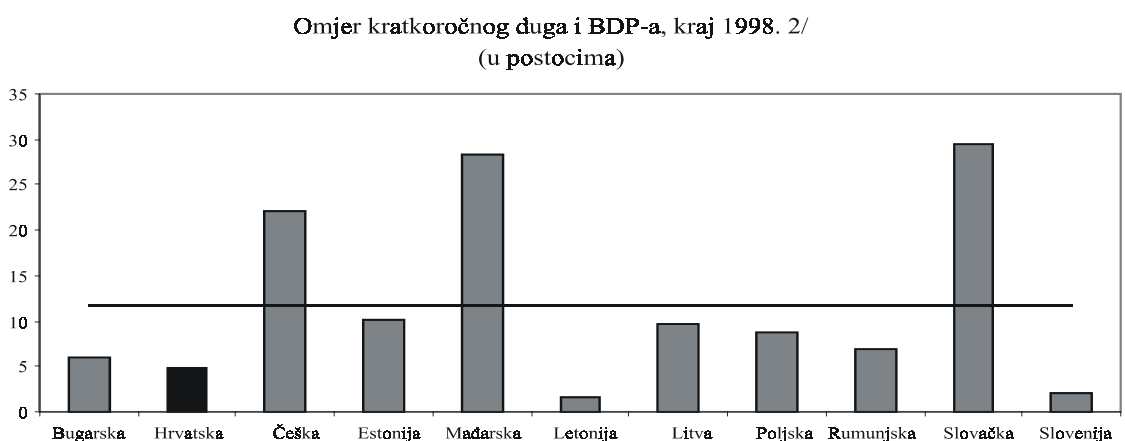
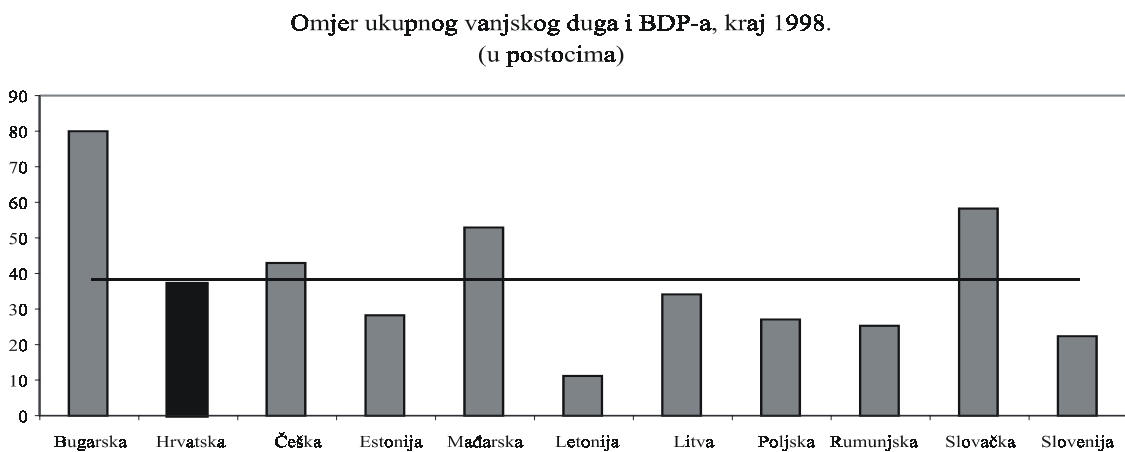
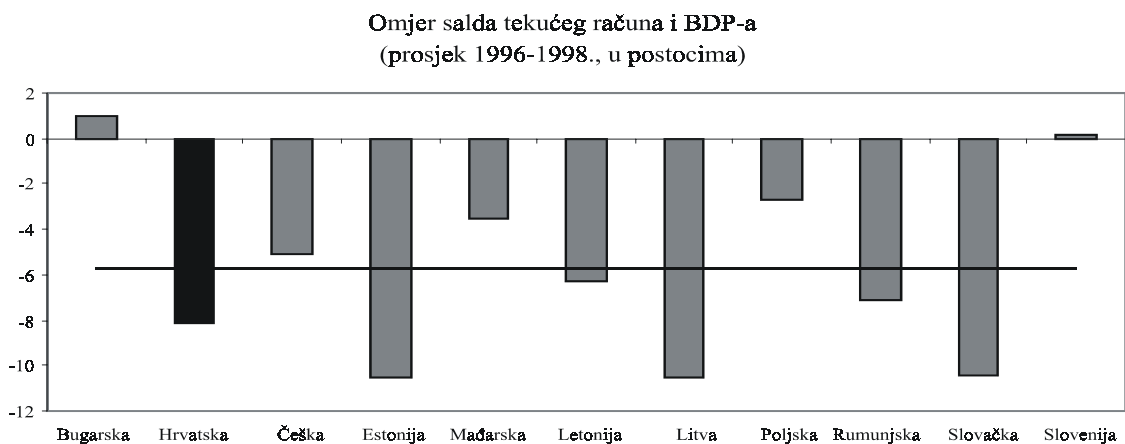
Izvori: Baza podataka WEO-a i International Financial Statistics

1/ U svakom grafikonu prosjek uzorka prikazan je crtom.

2/ Kratkoročni dug prikazan je na osnovi preostalog dospjeća.

⁸ Aprecijacija realnoga deviznog tečaja u posljednje četiri godine kod nekih je država dostigla 40 do 80 posto. Vidi također poglavlje IV.

Slika 9. (nastavak) Hrvatska: Pokazatelji vanjske osjetljivosti zemalja u regiji 1/
 Pokazatelji solventnosti

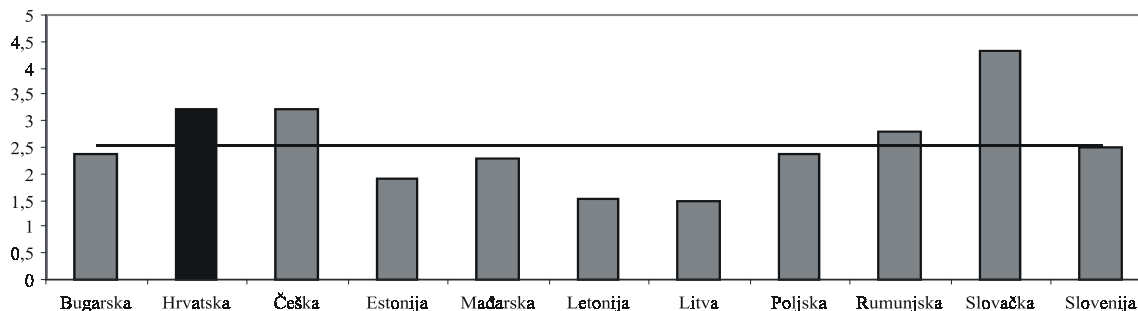
Izvori: Baza podataka WEO-a i International Financial Statistics

1/ U svakom grafikonu prosjek uzorka prikazan je crtom.

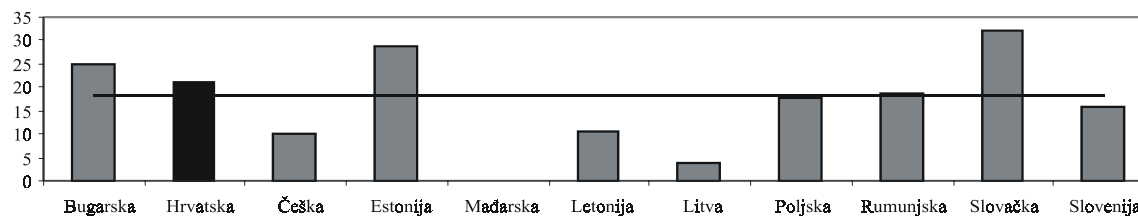
2/ Kratkoročni dug prikazan je na osnovi preostalog dospjeća.

Slika 9. (nastavak) Hrvatska: Pokazatelji vanjske osjetljivosti zemalja u regiji 1/
 Pokazatelji solventnosti i ostali pokazatelji

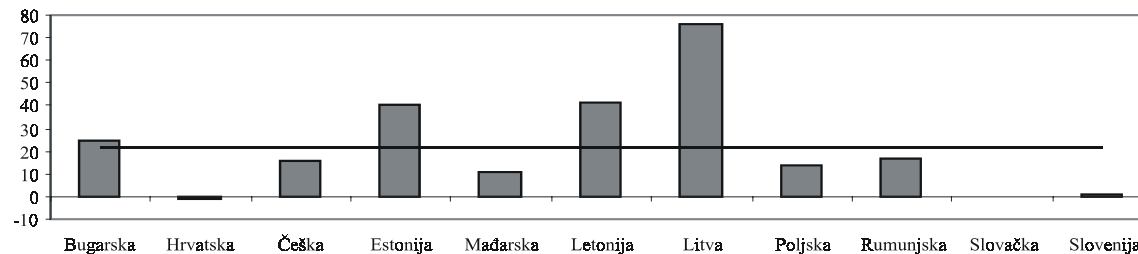
Omjer ukupnih likvidnih sredstava i pričuva, kraj 1998.

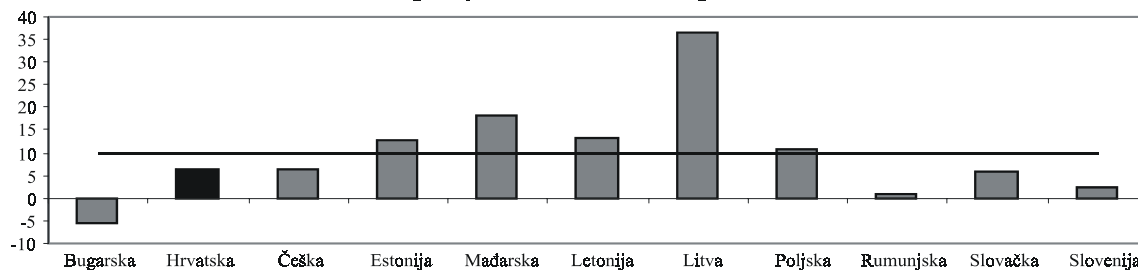
Kreditni bankovnog sektora građanima
 (promjena tijekom 1995-1998. kao postotak BDP-a)

Apresiasija realnog efektivnog tečaja
 (od kolovoza 1995. do kolovoza 1999., u postocima)

Rast izvoza robe i nefaktorskih usluga u USD
 (prosjek 1996-1998., u postocima)

Izvori: Baza podataka WEO-a, International Financial Statisticsi Sustav informacija MMF-a
 1/ U svakom grafikonu prosjek uzorka prikazan je crtom.

D. Percepcija financijskih tržišta

85. Tijekom posljednjih nekoliko godina, sudionici na financijskom tržištu doživljavali su Hrvatsku s određenom zabrinutošću. Nakon azijske financijske krize, kamatne marže na hrvatske devizne obveznice povećale su se više nego u ostalim tranzicijskim zemljama sa sličnim kreditnim rejtingom. Nakon početnog poslovanja s manje od 100 baznih bodova u prvoj polovici 1997., marža na hrvatsku eurodolarsku obveznicu, koja je izdana u veljači 1997. s dospeljećem 2002., dostigla je 300 baznih bodova u siječnju 1998. (Slika 10.). Zbog ruske krize, marža je značajno porasla i dosegla više od 600 baznih bodova u listopadu 1998. Od tada, ona je fluktuirala unutar raspona od 360 do 530 baznih bodova, što je usporedivo s obveznicama država nižega kreditnog rejtinga. Države sa sličnim kreditnim rejtingom kao i Hrvatska, poput Malezije, Južne Koreje ili Tajlanda, trenutačno imaju prihode za oko 350 baznih bodova niže od onih na hrvatske obveznice.

86. Tijekom 1999., agencije koje dodjeljuju kreditni rejting objavile su negativne ocjene. U travnju je Hrvatska izgubila svoj kreditni rejting kod IBCA-a. To se desilo zbog povećanoga fiskalnog deficita i pojačanih pritisaka na tekući račun i banke, u kontekstu prestanka ekonomskog rasta i opće regionalne nesigurnosti vezane uz kosovsku krizu. U lipnju, Standard & Poor's i Moody's promijenili su svoju ocjenu od stabilne perspektive na negativnu perspektivu što se tiče deviznog duga, koja je, međutim, ponovno potvrđena kod dodjele kreditnog rejtinga. Standard & Poor's je dodijelio ocjenu negativne perspektive zbog sve veće nesigurnosti domaćeg političkog okruženja i ozbiljnih problema prilagodbe u bankarskom sektoru i sektoru poduzeća, s obzirom na uvjete pooštrene monetarne politike i smanjenu ekonomsku aktivnost. Moody's navodi velika nadolazeća plaćanja amortizacije i nedostatak konkurentnosti kao glavne razloge za zabrinutost.

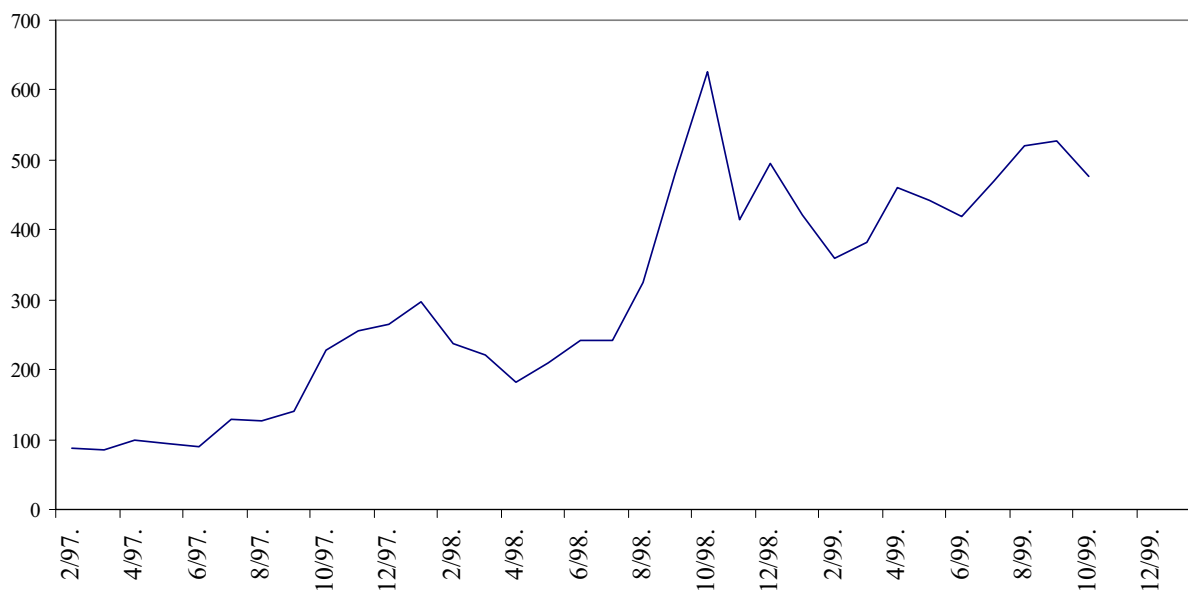
87. Negativne ocjene potaknule su mnoga investicijska poduzeća da počnu davati "ispodprosječnu" preporuku za svoje klijente, najčešće navodeći strah od povećanih fiskalnih pritisaka i pritisaka na tekući račun u 2000., nesigurno političko okruženje i predviđanje pogoršanja rejtinga u budućnosti. S druge strane, neka su poduzeća doživjela visoke prihode od hrvatskog duga kao dobru investicijsku priliku.

88. Usprkos toj relativno negativnoj trenutačnoj percepciji, Hrvatska je izdala svoju prvu samurajsku obveznicu od 25 milijardi jena (oko 250 milijuna američkih dolara) na početku prosinca 1999. Iznos je povećan od početnih 20 milijardi jena zbog jake potražnje ulagača, većinom srednje velikih banaka i korporacija iz Tokija i okolice. Ta je obveznica dobila investicijsku ocjenu BBB- od Standard & Poor's te ima kuponsku kamatnu stopu od 4 posto.

89. Kretanja na Zagrebačkoj burzi isto su tako odražavala zabrinutost sudionika na financijskom tržištu. CROBEX indeks je najprije pao za oko 30 posto u listopadu 1997., nakon azijske financijske krize (vidi Sliku 10.). Zatim je, nakon ruske krize, pao za oko 50 posto između travnja i rujna 1998. i dostigao dotad najnižu razinu 1. rujna 1998., prije nego što se donekle oporavio krajem 1998. i početkom 1999. Ponovno odražavajući zabrinutost za situaciju u bankarskom sektoru i sektoru poduzeća, kao i nesigurno političko okruženje, indeks je pao za oko 30 posto između sredine srpnja i konca rujna 1999. Sveukupno gledajući, indeks na Zagrebačkoj burzi izgubio je više od polovine svoje vrijednosti između kolovoza 1997. i konca rujna 1999.

Slika 10. Hrvatska: Pokazatelji financijskih tržišta, 1997-1999.

Razlika u prinosu obveznica RH i obveznica SAD-a
(mjesečni prosjek, u postotnim bodovima)

Indeks Zagrebačke burze
(1. srpnja, 1997.=1000)

Izvori: Bloomberg i Zagrebačka burza

E. Zaključak i perspektiva

90. Vanjska pozicija Hrvatske, koja je izgledala snažno sredinom 1990-ih, oslabila je tijekom posljednjih nekoliko godina. Posebice je nekoliko pokazatelja vanjske solventnosti, uključujući deficit tekućeg računa, omjer vanjskog duga prema BDP-u i rast izvoza, pokazalo znakove relativne slabosti i ne mogu se pozitivno uspoređivati s nekim drugim državama u srednjoj i istočnoj Europi. Međutim, Hrvatska je uspjela održati povoljnu poziciju vanjske likvidnosti, s međunarodnim pričuvama koje dobro pokrivaju vanjski kratkoročni dug na osnovi preostalog dospijeća.

91. U srednjoročnoj projekciji koju su pripremili stručnjaci MMF-a, koja se temelji na ponovnom jačanju strukturnih reformi u sektoru poduzeća, smanjenju uloge države u ekonomiji i povećanoj suradnji između Hrvatske i njezinih trgovinskih partnera, očekuje se da će se deficit tekućeg računa postupno smanjiti na oko 3½ posto BDP-a za 5 godina, dok će neto međunarodne pričuve biti ojačane i jednake omjeru, umanjenom za 33 posto, četveromjesečnog uvoza i vanjskog duga prema BDP-u (vidi tablicu niže). Hrvatska bi tako popravila svoju vanjsku snagu. Međutim, s obzirom na velike otplate vanjskog duga koje dospijevaju u razdoblju od 2000. do 2001., djelomično vezane uz otplatu glavnice međunarodnih obveznica, omjer kratkoročnog duga prema pričuvama će se pogoršati u sljedeće dvije godine, nakon čega će se opet oporaviti. Usprkos tome, predviđa se da će bruto raspoložive pričuve u potpunosti pokriti vanjski kratkoročni dug utemeljen na preostalom dospijeću, u projiciranom petogodišnjem razdoblju.

Hrvatska: Srednjoročna projekcija (postotak BDP-a, ako nije navedeno drugačije)						
	1999.	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.
Saldo tekućeg računa	-6,5	-5,0	-4,5	-4,0	-3,8	-3,6
Neto izvoz robe i nefaktorskih usluga	-8,2	-7,2	-6,0	-5,5	-4,8	-4,1
Vanjski dug	39,0	36,5	35,2	33,9	33,8	33,1
Neto međunarodne pričuve 1/	3,1	3,2	3,2	3,2	3,5	3,8
Kratkoročni dug kao postotak od bruto raspoloživih međunarodnih pričuva 2/	88,1	85,0	94,1	74,0	64,5	49,2
Deficit tekućeg računa i kratkoročni dug umanjen za izravna strana ulaganja kao postotak od bruto raspoloživih međ. pričuva 2/	83,4	91,7	100,3	82,1	70,4	54,5
Izvori: Procjene MMF-a						
1/ U mjesecima izvora robe i nefaktorskih usluga.						
2/ Kratkoročni dug prikazan je na osnovi preostalog dospijeća.						

Literatura

Bussière, Matthieu i Christian Mulder, 1999, External Vulnerability in Emerging Market Economies: How High Liquidity Can Offset Weak Fundamentals and the Effect of Contagion, *IMF Working Paper* WP/99/88, Washington

Frankel, Jeffrey A. i Andrew K. Rose, 1996, Currency Crashes in Emerging Markets: an Empirical Treatment, *Journal of International Economics*, vol. 41, str. 351-366.

Kaminsky, Garciela, Saul Lizondo i Carmen Reinhart, 1997, Leading Indicators of Currency Crises, *IMF Staff Papers*, vol. 45, No. 1.

Sachs, Jeffrey, Aaron Tornell i Andres Velasco, 1996, Financial Crises in Emerging Markets: The Lessons from 1995, *Brookings Papers on Economic Activity: I*, Brookings Institution, str. 147-215.

Tablica 14. Hrvatska: Odabrani pokazatelji vanjske osjetljivosti, 1995-1998.
(u postocima, ako nije navedeno drugačije)

	1995.	1996.	1997.	1998.
Apresiasija realnog efektivnog tečaja (kumulativna tijekom 4 posljednje godine)	...	40,3	-0,1	1,6
Omjer ukupnog vanjskog duga i BDP-a (na kraju razdoblja)	20,8	23,2	31,9	37,1
Omjer kratkoročnog duga i BDP-a (na kraju razdoblja) 1/	3,2	4,7	5,8	4,9
Omjer kratkoročnog duga i pričuva (na kraju razdoblja) 1/	31,6	40,7	45,6	37,8
Omjer krat. duga i tek. rač. umanjenog za izrav. str. ulag. i prema pričuv. (na kraju razdoblja) 1/	102,8	67,2	118,7	61,5
Omjer ukupnih likvidnih sredstava i pričuva (u jedinicama)	2,4	2,8	3,1	3,2
Međunarodne pričuve u mjesecima uvoza robe i usluga i nefaktorskih usluga	2,4	2,8	2,7	3,2
Omjer salda tekućeg računa i BDP-a (trogodišnji prosjek)	1,2	-2,6	-8,4	-8,2
Krediti bankovnog sektora građanima (trogodišnja promjena iskazana kao postotak BDP-a)	43,1	13,3	18,9	21,1
Rast izvoza robe i nefaktorskih usluga (trogodišnji prosjek)	0,6	8,2	4,9	6,6

Izvori: Baza podataka WEO-a, International Financial Statistics i Sustav informacija MMF-a
1/ Kratkoročni dug prikazan je na osnovi preostalog dospijeća.

IV. ODABRANI ASPEKTI IZVOZA, KONKURENTNOSTI I TRGOVINSKE POLITIKE ¹

A. Uvod

92. Hrvatska je ostvarila relativno slabe izvozne rezultate tijekom razdoblja od 1994. do 1998., osobito u usporedbi s uzorkom država srednje i istočne Europe.² Nakon detaljnijeg ispitivanja nedavnog kretanja izvoza, ovo poglavlje nastoji ocijeniti mjeru u kojoj su slaba postignuća u Hrvatskoj uzrokovana slabljenjem hrvatske vanjske konkurentnosti. Isto se tako ispituju uloge koje bi mogao imati trgovinski režim i trgovinski odnosi između Hrvatske i njezinih glavnih partnera. U posljednjem odlomku opisuje se nedavni napredak vezan uz priključenje Svjetskoj trgovinskoj organizaciji.

B. Nedavni rezultati izvoza

93. Zbog raspada Sovjetskog Saveza i Savjeta za uzajamnu ekonomsku pomoć (SEV-a), države srednje i istočne Europe poduzele su temeljite reforme svojih trgovinskih i tečajnih režima. Dobri rezultati toga procesa reforme počeli su se osjećati u mnogim državama srednje i istočne Europe. Tablica 15. sadrži neke pokazatelje rezultata izvoza za uzorak država srednje i istočne Europe, uključujući Hrvatsku, tijekom razdoblja od 1994. do 1998. U tom se razdoblju, i izvoz robe i nefaktorskih usluga u uzorku u prosjeku povećao više od 70 posto, izraženo u američkim dolarima. Neke države, uključujući Estoniju, Mađarsku i Letoniju, doživjele su kumulativni rast veći od 100 posto. Zbog toga, udio izvoza robe i nefaktorskih usluga u BDP-u povećao se u prosjeku oko 3 postotna boda. Posebice u Mađarskoj, taj se udio udvostručio u usporedbi s relativno niskom osnovicom.

94. Većina pozitivnih kretanja izvoza u državama srednje i istočne Europe proizišla su iz preusmjeravanja trgovine prema Europskoj uniji. U prosjeku je izvoz u uzorku država srednje i istočne Europe u EU povećan za više od 15 posto godišnje tijekom razdoblja od 1994. do 1998., dok su Estonija, Mađarska i Slovačka ostvarile godišnje stope rasta veće od 20 posto. Te impresivne stope rasta dovele su do povećanja tržišnog udjela država srednje i istočne Europe u ukupnom uvozu EU-a od država koje nisu članice EU-a, za prosječno 25 posto tijekom toga razdoblja. U skladu s tim, Europska unija postaje sve dominantnija destinacija izvoza za države srednje i istočne Europe.

95. Kretanja izvoza u Hrvatskoj, suprotno tomu, ukazuju da Hrvatska nije uspjela iskoristiti naglu ekspanziju izvoza država srednje i istočne Europe u EU. Kumulativne stope rasta izvoza robe i nefaktorskih usluga, a posebno robe u razdoblju od 1994. do 1998., iznosile su 20, odnosno 8 posto, što je mnogo niže od prosjeka uzorka.³ Što se tiče novijih kretanja, vrijednost hrvatskog izvoza robe izražena u američkim dolarima tijekom prvih 10 mjeseci 1999. godine smanjila se za oko 8 posto u usporedbi s istim razdobljem prethodne godine.⁴ Zbog toga se u razdoblju od 1994. do 1999. udio izvoza robe i nefaktorskih usluga u BDP-u smanjio. Takva su se kretanja javila uglavnom zbog značajnog smanjenja izvoza Hrvatske u EU i s time povezanog velikog gubitka tržišnog udjela u EU-u. Hrvatska je jedina država u uzorku u takvoj situaciji. Međutim, u posljednje vrijeme, Hrvatska

¹ Ovo je poglavlje sastavio Joël Toujas-Bernaté.

² Uzorak država s kojima se Hrvatska uspoređuje u ovom poglavlju obuhvaća Bugarsku, Češku, Estoniju, Mađarsku, Letoniju, Litvu, Poljsku, Rumunjsku, Slovačku i Sloveniju.

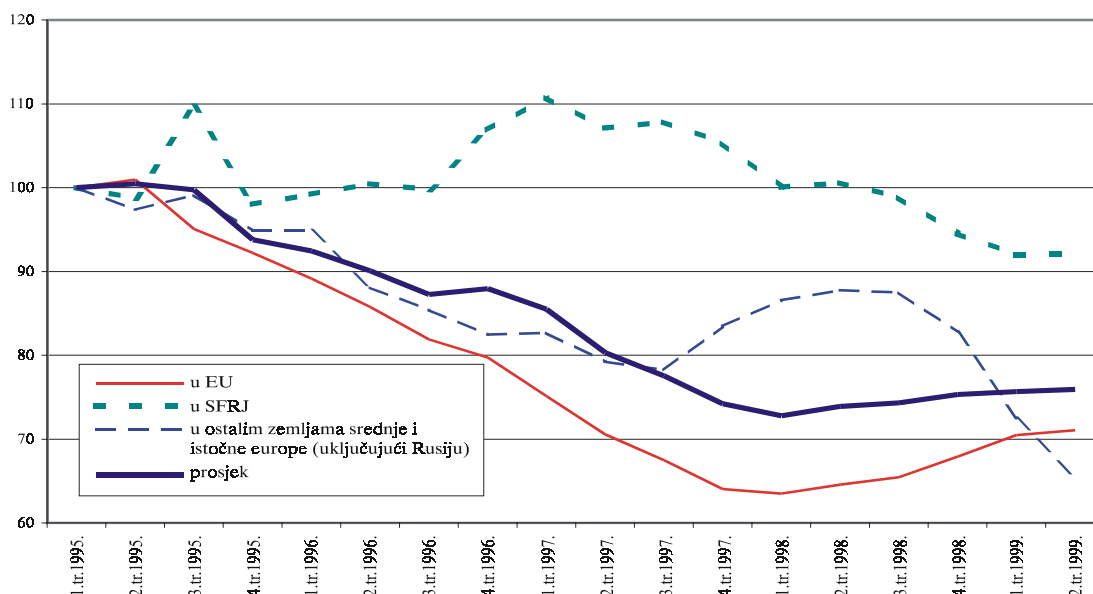
³ Većina dobrih rezultata izvoza usluga odnosi se na rast u sektoru turizma.

⁴ Smanjenje izvoza u Bosnu u Hercegovinu i Rusiju činilo je više od polovine smanjenja ukupnog izvoza u prvih deset mjeseci 1999. Izvoz u Bosnu i Hercegovinu naglo je pao nakon raskida bilateralnog sporazuma o slobodnoj trgovini s Federacijom Bosne i Hercegovine u svibnju 1999, dok se izvoz u Rusiju smanjio (uključujući farmaceutske proizvode i telekomunikacijsku opremu) nakon ruske krize u kolovozu 1998.

uspijeva održati svoj udio u uvozu EU-a iz država koje nisu članice EU-a, kao što se vidi na Slici 11. Od početka 1998. Hrvatska je čak ostvarila i neke dobitke na tom tržištu.⁵

96. Tako se, umjesto preusmjeravanja prema EU-u, kao što se to desilo u ostalim državama srednje i istočne Europe (udio hrvatskog izvoza u EU u njezinom ukupnom izvozu se smanjio u razdoblju od 1994. do 1998.), hrvatski izvoz sve više orijentira prema neindustrijskim državama, uključujući novonastale države iz bivšeg SFRJ-a. U 1998. više od 25 posto hrvatskog izvoza odnosilo se na te zemlje, od čega gotovo 15 posto na Bosnu i Hercegovinu. No, čak i u tim državama hrvatski je izvoz smanjio svoj tržišni udio, osobito od početka 1997. (vidi Sliku 11.). Isto se tako smanjio izvoz Hrvatske u države CEFTA-a, čineći manje od 15 posto ukupnog izvoza 1998., od čega se oko 10 posto odnosilo na Sloveniju.⁶

Slika 11. Hrvatska: Tržišni udjel izvoza, 1995-1999. (vrijednosti indeksa, 1. tromjesečje 1995. = 100) 1/

Izvor: Baza podataka Direction of Trade Statistics (DOTS)

1/ Indeks tržišnog udjela kumulativnog izvoza tijekom četiri prethodna tromjesečja.

97. Još jedan važan aspekt po kojem se Hrvatska razlikuje od ostalih država srednje i istočne Europe odnosi se na kretanja u sastavu izvoza. Sastav hrvatskog izvoza malo se promijenio od 1994. Indeks koji pokazuje promjene u sastavu izvoza prema EU-u između 1994. i 1998. (vidi Tablicu 15., posljednji stupac) ukazuje da se struktura hrvatskog izvoza najmanje promijenila u usporedbi s ostalim državama srednje i istočne Europe.⁷ To može odražavati sporiju brzinu restrukturiranja hrvatske ekonomije u cjelini, u usporedbi s ostalim tranzicijskim zemljama.

⁵ Stoga se čini da je pad hrvatskog izvoza u EU u 1999. uzrokovan smanjenjem ukupnog uvoza EU-a iz država koje nisu članice EU-a, s obzirom da je usporen ekonomski rast u EU-u.

⁶ CEFTA je Sporazum država srednje Europe o slobodnoj trgovini, koji uključuje Češku, Mađarsku, Poljsku, Rumunjsku, Slovačku i Sloveniju.

⁷ Ovaj se indeks izračunava zbrajanjem apsolutnih promjena u udjelu ukupnog izvoza za svaku pojedinačnu troznamenkastu kategoriju Standardne međunarodne trgovinske klasifikacije (SMTK) između 1994. i 1998.

C. Vanjska konkurentnost

98. Da bi se ocijenilo u kojoj se mjeri relativno slab hrvatski izvoz može objasniti promjenama u vanjskoj konkurentnosti, navodi se pregled niza pokazatelja konkurentnosti. Realni efektivni tečaj baziran na cijenama najčešće se koristi kao pokazatelj vanjske konkurentnosti.⁸ Pokazatelji realnoga efektivnog tečaja baziranog na indeksu maloprodajnih cijena imaju prednost pred ostalim pokazateljima jer se maloprodajne cijene izračunavaju koristeći se košaricom robe, koja je vrlo slična u svim zemljama, i jer su takvi indeksi lako dostupni. Ostali pokazatelji koji se često upotrebljavaju uključuju realni tečaj baziran na indeksu cijena pri proizvođačima, na indeksu izvoznih cijena i na jediničnim troškovima rada, kao i relativnu cijenu neutrživih dobara prema utrživim dobrima.

99. Svi ti pokazatelji imaju svoje dobre i loše strane, te imaju nedostatke kao pokazatelji konkurentnosti, osobito u kontekstu gospodarstava u tranziciji. Tijekom procesa tranzicije, ostvaraju se značajni dobiti produktivnosti i učinkovitosti, a cijene neke robe i usluga, koje su znatno pale zbog subvencioniranja i kontrole cijena, ponovno imaju rastući trend. Takva se kretanja obično odražavaju u zabilježenoj aprecijaciji mjera realnog tečaja. Međutim, s obzirom na činjenicu da uravnoteženi realni tečaj također ima tendenciju rasta u procesu tranzicije iz istih razloga, to ne znači obavezno da zabilježeni realni tečaj izlazi iz ravnoteže kada aprecira.

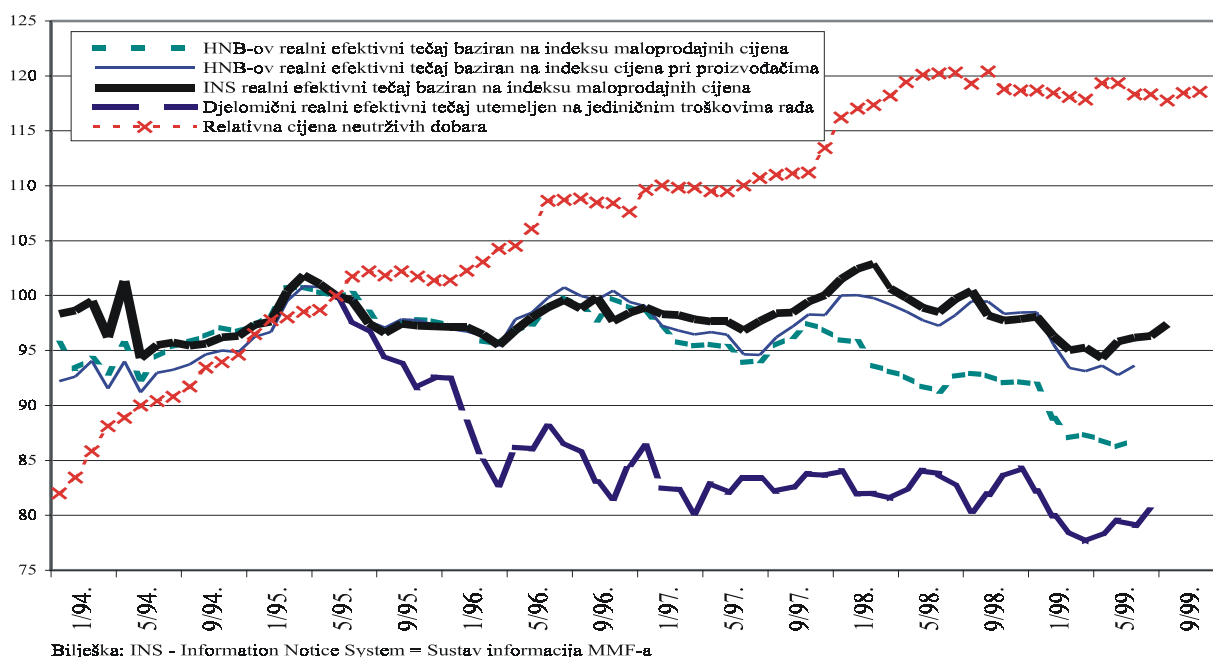
100. Slika 12. prikazuje pet pokazatelja realnog tečaja za Hrvatsku, uključujući realni efektivni tečaj baziran na indeksu maloprodajnih cijena Sustava informacija MMF-a (SIMMF), realne tečajeve zasnovane na indeksu maloprodajnih cijena i indeksu cijena pri proizvođačima, koje je izračunala Hrvatska narodna banka (HNB), djelomični realni tečaj utemeljen na jediničnim troškovima rada koji mjeri jedinične troškove rada u Hrvatskoj s obzirom na one u državama EU-a koje su njezini glavni trgovinski partneri (Italija, Njemačka i Austrija), te relativnu maloprodajnu cijenu usluga prema robi, kao zamjenu za relativnu cijenu neutrživih dobara prema utrživim dobrima.

101. Dva realna tečaja bazirana na indeksu maloprodajnih cijena SIMMF-a i HNB-a uglavnom su stabilna od početka 1994., s fluktuacijom koja ne prelazi 10 posto. Nedavno je SIMMF-ov indeks deprecirao oko 8 posto između ožujka 1998. i svibnja 1999., nakon čega je aprecirao oko 3 posto u rujnu 1999. i tako se vratio na razinu zabilježenu sredinom 1997. Tečaj HNB-a baziran na indeksu cijena pri proizvođačima bio je vrlo blizu pokazateljima zasnovanim na indeksu maloprodajnih cijena do studenoga 1998., no nakon toga je deprecirao 5-10 posto brže od pokazatelja baziranih na indeksu maloprodajnih cijena.

102. Što se tiče mjernih pokazatelja koji se baziraju na jediničnim troškovima rada, Slika 13. pokazuje da je od sredine 1995. povećanje produktivnosti bilo brže od povećanja plaća u industriji. Prosječne bruto plaće u industriji izražene u njemačkoj marki povećale su se oko 25 posto između sredine 1995. i 1998., no od tada su uglavnom stabilne. Veći rast utvrđene produktivnosti, osobito snažan u razdoblju između sredine 1995. i 1998., dobro odražava smanjenje broja zaposlenih u industriji u tom razdoblju, što ukazuje na potrebu ubrzanja strukturnih reformi ako se takvi dobiti u produktivnosti žele zadržati u budućnosti. Usprkos tome, jedinični se troškovi rada u industriji u Hrvatskoj (izraženo u njemačkim markama) smanjuju u posljednjih četiri godine, što je u skladu s kretanjima jediničnih troškova rada u Italiji, Njemačkoj i Austriji, državama EU-a, glavnim trgovinskim partnerima Hrvatske. U skladu s tim, realni tečaj baziran na jediničnim troškovima rada, izračunat kao relativni jedinični troškovi rada za Hrvatsku prema vaganom prosjeku jediničnih troškova rada za Italiju, Njemačku i Austriju (s ponderima koji se temelje na udjelu hrvatskog izvoza u te države), deprecirao je oko 15 posto od sredine 1995. do sredine 1996., te je od tada fluktuirao oko polagano deprecirajućeg trenda.

⁸ Za detaljniji pregled realnih efektivnih tečajeve i ostalih pokazatelja konkurentnosti vidi: Marsh i Tokarick (1994) te Lipschitz i McDonald (1991).

Slika 12. Hrvatska: Pokazatelji realnog tečaja, 1994-1999.
(Vrijednosti indeksa; lipanj 1995.=100) 1/

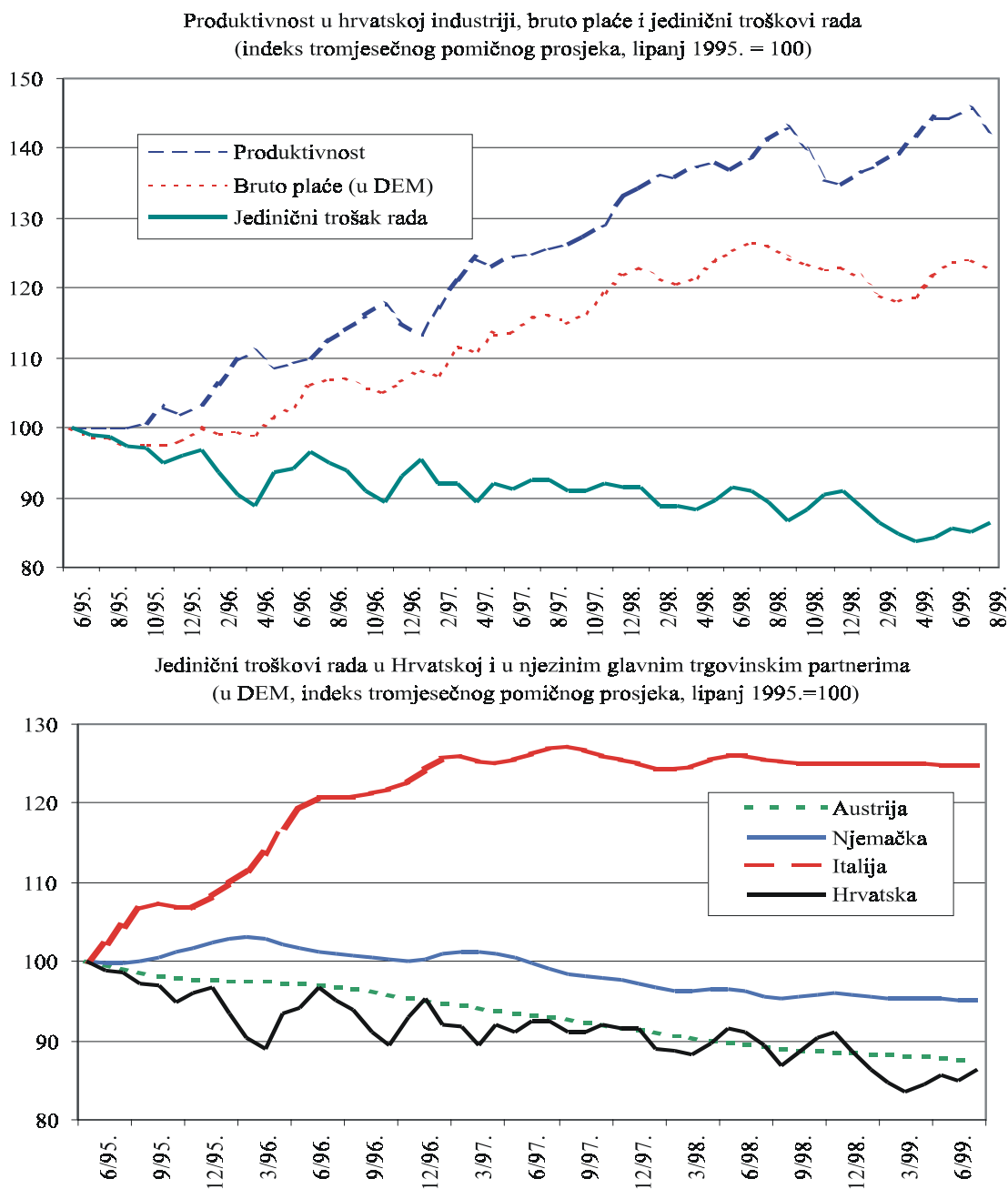

Izvori: Hrvatska narodna banka, Sustav informacija MMF-a i procjene MMF-a
1/ Povećanje označava deprecijaciju.

103. Relativna maloprodajna cijena usluga prema cijeni robe jedini je od pet mjernih pokazatelja realnog tečaja koji pokazuje snažnu aprecijaciju od 1994. Mjeren na taj način, realni je tečaj aprecirao gotovo 50 posto od početka 1994. do sredine 1998., no nakon toga se stabilizirao. Ta značajna aprecijacija, međutim, vjerojatno nije pokazatelj gubitaka u vanjskoj konkurentnosti, s obzirom da ona uglavnom odražava postupno uklanjanje subvencija iz javnih usluga, koje čine veliki dio usluga u košarici maloprodajnih cijena; opće poboljšanje kvalitete usluga, koje su navodno bile vrlo loše kvalitete početkom 1990-ih, i koje su se prebacile na bržerastući indeks cijena za usluge, jer indeks nije korigiran za učinke kvalitete, te moguće, nešto veći rast produktivnosti u sektoru robe kojom se trguje.

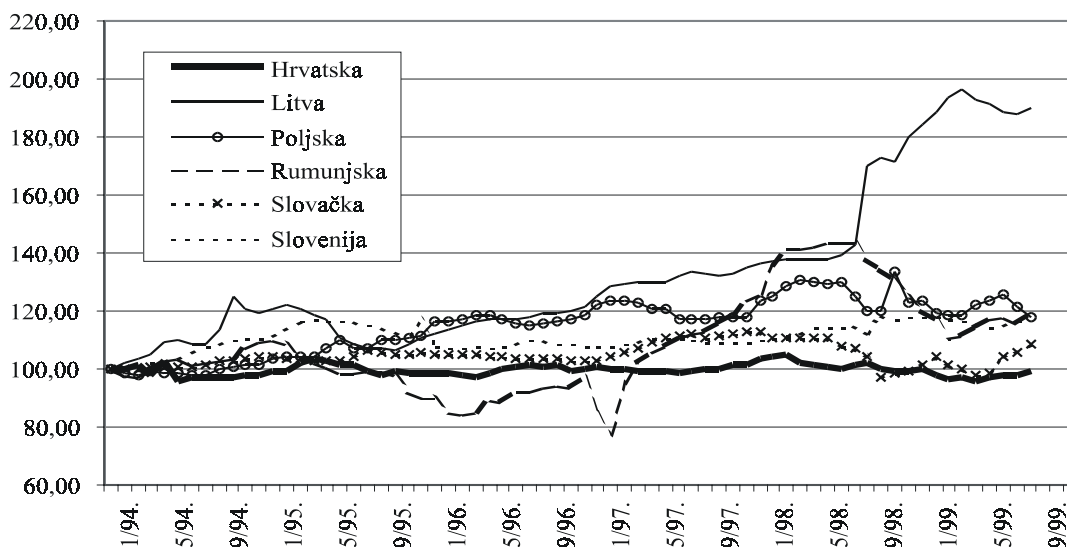
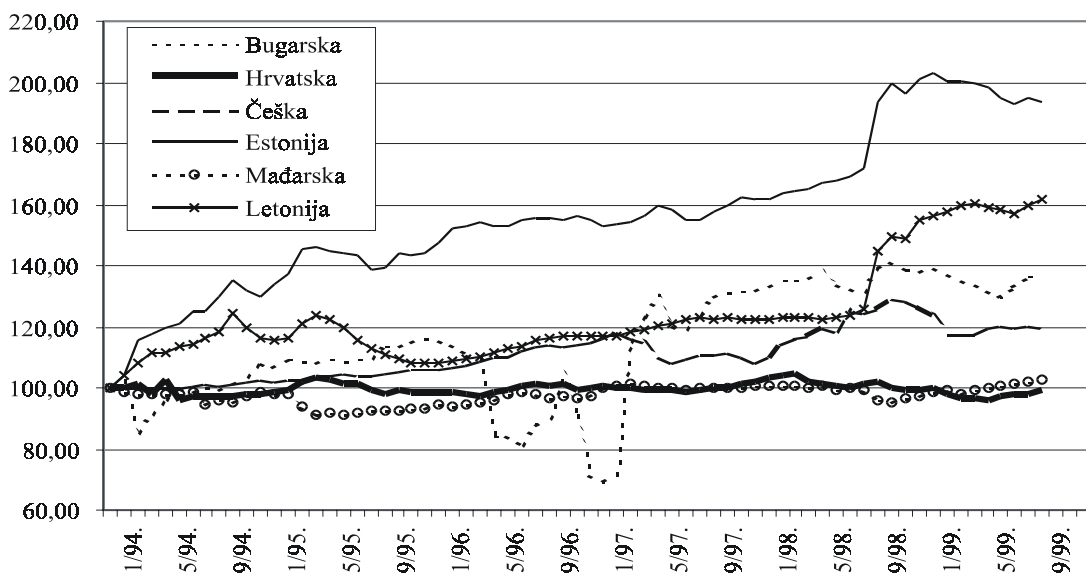
104. Umjerena kretanja hrvatskog realnog efektivnog tečaja još su dojmliivija kada se usporede s realnim efektivnim tečajem u ostalim državama srednje i istočne Europe. Slika 4. prikazuje realni efektivni tečaj baziran na indeksu maloprodajnih cijena Sustava informacija MMF-a za Hrvatsku i odabrani uzorak država srednje i istočne Europe, koji je jedini lako dostupan mjerni instrument realnog tečaja za sve države iz uzorka. Tijekom razdoblja od 1994. do 1999. nekoliko država srednje i istočne Europe doživjelo je značajnu aprecijaciju realnog tečaja, do 90 posto, od siječnja 1994. do rujna 1999. Hrvatska je, zapravo, imala najnižu deprecijaciju u uzorku, a samo je Mađarska imala slična kretanja. Budući da je nekoliko država istodobno zabilježilo značajnu aprecijaciju tečaja i povećanje izvoza, to potvrđuje činjenicu da promjene u vanjskoj konkurentnosti, mjerene realnim tečajem, ne mogu, ili barem ne mogu u velikoj mjeri, objasniti relativno loše rezultate izvoza od 1994.

Slika 13. Jedinični troškovi rada u Hrvatskoj i u njezinim glavnim trgovinskim partnerima, 1995-1999.

Izvori: Državni zavod za statistiku i procjene MMF-a

Slika 14. Srednja i istočna Europa: Kretanja realnog tečaja, 1994-1999. (Vrijednosti indeksa; siječanj 1994.=100)

Izvor: Sustav informacija MMF-a

105. Takva kretanja u zabilježenim indeksima realnog tečaja potrebno je razmotriti s obzirom na moguća kretanja ravnotežnog realnog tečaja tijekom razdoblja od 1994. do 1998. da bi se zaključilo je li devizni tečaj u Hrvatskoj izašao iz ravnoteže. Uobičajena metodologija za ocjenu ravnotežnog tečaja sastoji se od procjene tečaja zasnovane na skupini temeljnih odrednica.⁹ Tradicionalne odrednice uključuju: diferencijalni rast produktivnosti između utrživih i neutrživih dobara (Balassa-Samuelsonov učinak, često zamijenjen vremenskim trendom), sastav državnih rashoda između utrživih i neutrživih dobara (obično zamijenjen omjerom državnih ulaganja prema BDP-u), činitelje vanjskog okruženja, uključujući uvjete trgovine, vanjske prijenose i međunarodne realne kamatne stope, te liberalizaciju trgovine (koja se obično zamjenjuje omjerom inozemne trgovine prema BDP-u). Odrednice koje se smatraju najznačajnijima obično obuhvaćaju diferencijalni rast produktivnosti, trgovinske uvjete i liberalizaciju trgovine. Ograničenost podataka onemogućava provođenje

⁹ Vidi Clark et al. (1994) i Montiel (1997) za raspravu o odrednicama ravnotežnoga realnog tečaja.

ekonometrijske analize za Hrvatsku, no moguće je razmotriti opća kretanja temeljnih odrednica. Kao i u ostalim tranzicijskim gospodarstvima, povećanje produktivnosti je vjerojatno veće u sektoru utržive robe nego u sektoru neutržive robe, iako je ta razlika možda veća nego u ostalim tranzicijskim državama. Trgovinski uvjeti za Hrvatsku nisu dostupni, ali složeni indeksi koje je objavio *World Economic Outlook* za hrvatske izvozne i uvozne deflatore ukazuju na to da Hrvatska nije doživjela velike fluktuacije u trgovinskim uvjetima u tom razdoblju. Iako je Hrvatska postupno liberalizirala svoj trgovinski režim (vidi niže), omjer trgovine (ukupan izvoz i uvoz u BDP-u) se smanjio sa 75 posto na 70 posto u razdoblju od 1994. do 1995. Što se tiče prijenosa koji ne stvaraju dug, neto izravna strana ulaganja povećala su se s 0,7 posto BDP-a 1994. na 3,6 posto 1998. Svaka bi od tih odrednica pridonijela aprecijaciji ravnotežnog tečaja. S druge strane, konsolidirani omjer ulaganja središnje države povećao se oko 3½ postotna boda BDP-a između 1994. i 1998. Stoga se čini da je ravnotežni tečaj u Hrvatskoj, ako nije aprecirao, barem bio stabilan od 1994.

106. S obzirom na nedostatke tradicionalnih pokazatelja konkurentnosti o kojima se prije govorilo, posebno za tranzicijska gospodarstva, nedavna su istraživanja pokušavala indirektno procijeniti ravnotežne tečajeve.¹⁰ Ravnotežne plaće u dolarima procijenjene su na osnovi temeljnih činitelja kao što su BDP po stanovniku prema paritetu kupovne moći, upis u srednju školu kao pokazatelj zalihe ljudskoga kapitala te udio poljoprivrede u BDP-u kao pokazatelj razine razvijenosti. Te bi procjene trebalo interpretirati s oprezom jer su osjetljive na podatke na kojima se zasnivaju, te se temelje na možda prečvrstim pretpostavkama, poput stabilnosti odnosa između ravnotežnih plaća i njihovih temeljnih činitelja u razdoblju velike transformacije gospodarstava u tranziciji. Usprkos tomu, analiza koju su proveli Halpern i Wyplosz (1997.) ukazuje na to da je Hrvatska imala jednu od najvećih ravnotežnih plaća u dolarima među državama srednje i istočne Europe, odmah iza one u Sloveniji. Tako bi se onda mogle objasniti više stvarne dolarske plaće u Hrvatskoj u usporedbi s većinom ostalih država srednje i istočne Europe posljednjih godina (vidi tablicu dalje), pomoću razlika u temeljnim čimbenicima, kao što su viši stupanj razvijenosti i relativno veći ljudski kapital.

Plaće u sektoru industrije u odabranim zemljama srednje i istočne Europe, 1996-1999. 1/ (u USD)

	1996.	1997.	1998.	1999. /2
Bugarska	106	107	144	154
Hrvatska	587	566	596	567
Češka	348	338	370	350
Mađarska	322	320	325	312
Poljska	372	368	397	455
Rumunjska	148	127	160	130
Slovačka	280	284	292	256
Slovenija	604	572	602	618

Izvor: Procjene MMF-a

1/ Prosječne mjesečne bruto plaće u sektoru industrije, osim u slučaju Slovenije za koju su navedene neto plaće.

2/ Podaci za 1999. godinu odnose se na prosjeke mjesečnih podataka zaključno s posljednjim dostupnim mjesecom, a to su kolovoz 1999. godine za Hrvatsku i svibanj 1999. godine za većinu ostalih zemalja.

107. Na kraju, vrlo je malo dokaza, ako uopće i postoje, da se loši rezultati izvoza od 1994. mogu pripisati značajnim gubicima vanjske konkurentnosti.

¹⁰ Vidi Halpern i Wyplosz (1997) te Krajnyak i Zettelmeyer (1998).

D. Liberalizacija trgovine od neovisnosti

108. Kada je stekla neovisnost, Hrvatska je naslijedila od bivšeg SFRJ-a trgovinski sustav koji je, usprkos postupnoj liberalizaciji posljednjih godina prije raspada federacije, uključivao značajna necarinska ograničenja te je bio podložan složenom poreznom sustavu. Uvoz se klasificirao u četiri skupine: slobodna skupina; dvije skupine stavki podložnih vrijednosnim, odnosno količinskim kvotama, te skupina podložna *ad hoc* dozvolama za uvoz. Stavke iz slobodne skupine, nešto ispod 6 000 od ukupnih 6 600, činile su oko 90 posto vrijednosti uvoza. Od ograničenih stavki, samo 0,1 posto ukupnog uvoza bilo je podložno dozvolama za uvoz, 1,6 posto vrijednosnim kvotama, a 6,6 posto količinskim kvotama. Porezni sustav koji se odnosio za uvoz uključivao je osim carina i posebne poreze i naknade. Uvozne carine kretale su se u rasponu od 0 do 25 posto.¹¹ Osim toga, uvoz je bio podložan porezu za uravnoteženje robe kojom se trguje od 1 do 15 posto, posebnom uvoznom porezu od 0 do 15 posto¹² i carinskoj administrativnoj naknadi od 1 posto.¹³ Hrvatski uvoz sirovina i poluproizvoda koji se koriste u proizvodnji dobara za izvoz bio je oslobođen carine ako je vrijednost izvoza bila najmanje 30 posto viša od vrijednosti uvezenih proizvoda te je podliječio carinskoj naknadi od samo 1 posto. Suprotno tomu, izvoz nije podliječio nikakvim porezima, već su se izvozni primici morali prikupiti i u punom iznosu vratiti u Hrvatsku u roku od 60 dana od datuma izvoza.

109. U razdoblju nakon stjecanja neovisnosti, trgovinski se sustav znatno liberalizirao. Proces ukidanja uvoznih kvota započeo je 1994. i završen je u srpnju 1996. kada je hrvatska Vlada usvojila odluku o ukidanju svih uvoznih kvota, koja je odmah stupila na snagu. Kvantitativna ograničenja su se zadržala do toga vremena za određene poljoprivredne proizvode, neke prehrambene proizvode, tekstilna vlakna, cement, željezne i čelične proizvode i strojeve da bi se zaštitile neke industrijske grane koje su se restrukturirale, te da bi se pomoglo ratom pogođenim područjima.

110. U lipnju 1996. Sabor je donio novi Zakon o carinskoj tarifi koji je ukinuo primjenu necarinskih mjera i uključio sve uvozne poreze u carinsku tarifu, što je rezultiralo većom maksimalnom tarifom. Trenutačno se carinska tarifa sastoji od 7 059 tarifnih brojeva. Sve tarifne stavke podliježu *ad valorem* tarifama, a 590 tarifnih stavki podliježe i carinskim stopama *ad valorem* i posebnim tarifama. *Ad valorem* stope na industrijske proizvode variraju od 0 do 25 posto (vidi tablicu niže)¹⁴. Osnovni kriteriji za određivanje carinskih stopa su sljedeći: (i) tarife su jedina mjera tržišne politike koja se primjenjuje u svrhu zaštite domaće industrijske i poljoprivredne proizvodnje; (ii) tarife imaju funkciju ekonomskog razvoja, osobito tehnološkog jačanja ekonomije; (iii) stope koje premašuju 15 posto primjenjuju se samo za zaštitu industrijskih grana i aktivnosti koje su ozbiljno pogođene ratom, uključujući poljoprivredne proizvode; i (v) vrlo niske carinske stope se primjenjuju na uvozne sirovine.

Hrvatska: Struktura izvoznih tarifa

Tarifna stopa	Broj tarifnih stavki
0	505
0-5	3.038
5-10	828
10-15	883
15-20	1.260
20 i više	545

Izvor: Ministarstvo gospodarstva

¹¹ Maksimalna carinska stopa smanjena je na 18 posto nakon raspada SFRJ.

¹² Poseban uvozni porez od 0 do 7,5 posto primjenjivao se na svu uvezenu robu, osim na neku, većinom robu široke potrošnje, na koju se primjenjivao poseban porez na uvoz do 15 posto.

¹³ Osim toga, dodatna naknada za uvoz luksuzne robe od 7,5 posto uvedena je u listopadu 1992.

¹⁴ Stope na neke poljoprivredne proizvode premašuju 25 posto. Prosječna stopa na poljoprivredne proizvode iznosi oko 35 posto.

111. Jednostavna prosječna tarifna stopa iznosi 12,1 posto, a prosječna je vagana tarifa bila 9,0 posto na temelju uvoza iz 1998. Jednostavna prosječna tarifa u Hrvatskoj u skladu je sa srednjom vrijednošću svih država članica MMF-a od 12,7 posto, no nešto je viša od prosjeka i srednje vrijednosti uzorka država srednje i istočne Europe o kojima se prije govorilo, koji iznosi 11,8, odnosno 11,6 posto (vidi Tablicu 16.). Usprkos odsutnosti necarinskih ograničenja, Hrvatska ima ukupan rejting 2 prema indeksu od 10 bodova za trgovinsku ograničenost, koji priprema Odjel za trgovinsku politiku MMF-a, što je ispod prosjeka država srednje i istočne Europe od 2,7. Predviđa se dalje snižavanje uvoznih tarifa tijekom sljedećih pet godina u kontekstu očekivanog ulaska Hrvatske u Svjetsku trgovinsku organizaciju, čime će Hrvatska imati jednu od najnižih tarifa među državama srednje i istočne Europe (vidi dalje).

112. Izvoz ne podliježe tarifama i porezima. Izvozne kvote, koje su uvedene u srpnju 1996. za iznimne slučajeve, kao npr. za osiguravanje ponude za domaće tržište i zaštitu neobnovljivih prirodnih resursa, ponovno su ukinute između konca 1997. i početka 1999.¹⁵ Hrvatska isto tako ne primjenjuje nikakve izvozne subvencije.

113. Općenito gledajući, čini se da prilično liberalni trgovinski režim nije prepreka za hrvatske izvozne rezultate.

E. Preferencijalni trgovinski odnosi i priključenje Svjetskoj trgovinskoj organizaciji

114. Države srednje i istočne Europe aktivno traže čvršću političku i ekonomsku suradnju s EU-om, i, u manjoj mjeri, s državama članicama Europskog udruženja za slobodnu trgovinu (EFTA). Mnoge od njih su isto tako bile sposobne osigurati svoj ulazak u Svjetsku trgovinsku organizaciju. Istodobno, države srednje i istočne Europe pokušavaju ponovno izgraditi tradicionalna tržišta unutar srednje Europe preko bilateralnih trgovinskih sporazuma i sklapanja Sporazuma država srednje Europe o slobodnoj trgovini (CEFTA) 1993. Suprotno tomu, Hrvatska nije pregovarala ni o kakvim novim trgovinskim sporazumima niti s EU-om niti s EFTA-om i nije sudjelovala u regionalnim sporazumima o slobodnoj trgovini. Hrvatska je isto tako tek nedavno uspjela značajno napredovati u procesu priključivanja Svjetskoj trgovinskoj organizaciji.

115. Hrvatska je imala preferencijalne trgovinske sporazume s EU-om davno prije ostalih država srednje i istočne Europe. SFRJ je sklopio nekoliko trgovinskih sporazuma s EU-om od 1970. nadalje, uključujući sporazum o trgovini i suradnji iz 1980. Nakon raspada SFRJ-a, EU je odlučio nastaviti primjenjivati poslovne odredbe sporazuma za sve bivše jugoslavenske republike. Taj je preferencijalni pristup zasigurno rezultirao povijesno većim opsegom hrvatskog izvoza u EU u usporedbi s ostalim državama srednje i istočne Europe, dok te države nisu stekle preferencijalni pristup EU-u.

116. Tablica 17. daje sažetak trenutačnog statusa trgovinskih odnosa između EU-a i glavnih država srednje i istočne Europe. Glavno sredstvo koje je EU ponudio za promicanje trgovine i razvoja unutar država srednje i istočne Europe i čvršće trgovinske veze između EU-a i država srednje i istočne Europe su sporazumi o suradnji.¹⁶ Ti su sporazumi, zapravo, prijelazni koraci prije konačnoga punopravnog članstva u EU-u. Glavna prednost sporazuma o suradnji za državu srednje i istočne Europe jest da je EU obvezan ukinuti sve propisane tarife za industrijsku robu države srednje

¹⁵ Stavke koje podliježu izvoznim kvotama uključuju žito, sirovu naftu, prirodni plin, drvo, sirovu kožu, staklo i novinski otpadni papir. Kvote su utvrđene za maksimalno razdoblje od godinu dana.

¹⁶ Vidi MMF-ovo Izvješće o državi No. 98/90, 1998, "Republika Hrvatska – odabrana pitanja i statistički dodatak", odjeljak II, za podrobniju raspravu o različitim sredstvima koja nudi EU za promicanje trgovine i razvoja u državama srednje i istočne Europe.

i istočne Europe mnogo brže nego što se od države srednje i istočne Europe traži da ukine svoje tarife za robu iz EU-a.¹⁷

117. Hrvatska, ostale bivše jugoslavenske republike, osim Slovenije, i Albanija su jedine države srednje i istočne Europe koje još nisu potpisale sporazume o suradnji s EU-om. Mnogi sporazumi s državama srednje i istočne Europe stupili su na snagu sredinom 1990-ih, osim s baltičkim državama i Slovenijom, kod kojih su sporazumi stupili na snagu 1998., odnosno 1999.¹⁸ Iako je bilo nekih rasprava o učincima sporazuma o suradnji na trgovinu između država srednje i istočne Europe i EU-a, nepotpisivanje toga sporazuma vjerojatno je negativno utjecalo na izvoz Hrvatske u EU na tri načina. Prvo, većina proizvoda država srednje i istočne Europe podlijevalo je nižim tarifama EU-a od hrvatskog izvoza, što je povećalo cijenu hrvatskih proizvoda s obzirom na one proizvedene u ostalim državama srednje i istočne Europe. Drugo, zbog harmonizacije proizvodnih standarda i ukidanja ostalih necarinskih ograničenja, što se propisuje Sporazumom o suradnji, hrvatski proizvodi su dodatno stavljeni u lošiju poziciju u usporedbi s ostalim državama srednje i istočne Europe. Treće, stroge klauzule o državi porijekla sadržane u sporazumima o suradnji vjerojatno su odvratile trgovinu od Hrvatske i usmjerili je prema ostalim državama srednje i istočne Europe koje su potpisnice sporazuma o suradnji.¹⁹ Na taj je način, postupan prijelaz s povoljnijih na nepovoljnije trgovinske uvjete s EU-om, s obzirom na ostale države srednje i istočne Europe, možda značajan činitelj za gubitak tržišnog udjela hrvatskog izvoza u EU.

118. Hrvatska isto tako nije članica CEFTA-a. Uvjeti za članstvo u CEFTA-u uključuju članstvo u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji i Sporazum o suradnji s EU-om. Hrvatska još ne ispunjava niti jedan od tih uvjeta. Članice CEFTA-a postupno ukidaju između sebe carinska i necarinska ograničenja za svu industrijsku robu i ograničen broj poljoprivrednih proizvoda. Mali udio hrvatskog izvoza usmjerenog u države CEFTA-a, koji iznosi manje od 15 posto, od čega je oko 10 posto izvoz u Sloveniju, možda odražava carinske i necarinske prepreke u tim državama.²⁰ Blizina tih tržišta i duge granice s nekima od njih mogu sugerirati da bi pogodnosti od članstva bile značajne. Hrvatska isto tako ima samo dva bilateralna sporazuma o slobodnoj trgovini s bivšim jugoslavenskim republikama, Slovenijom i Makedonijom. Sporazum o slobodnoj trgovini između Hrvatske i Federacije Bosne i Hercegovine ukinut je u svibnju 1999. Usporedbe radi, ostale države srednje i istočne Europe potpisale su mnogo više bilateralnih sporazuma s bilateralnim parterima u srednjoj i istočnoj Europi.

119. Još jedna loša strana nepotpisivanja preferencijalnih trgovinskih ugovora s EU-om i ostalim državama srednje i istočne Europe za Hrvatsku jest moguć negativan učinak na priljev od izravnih stranih ulaganja. Posebice, izravna strana ulaganja koja nadopunjuju trgovinu, a koja nastoje iskoristiti komparativne prednosti zemlje domaćina i obično proširuju izvozno usmjeren sektor, mogu biti odvracena od Hrvatske.²¹ Hrvatska je imala nešto manje izravnih stranih ulaganja u usporedbi s ostalim državama srednje i istočne Europe u razdoblju od 1994. do 1998. (vidi tablicu niže). Osim toga, značajan je dio izravnih stranih ulaganja u Hrvatsku navodno utjecao na kapitalna ulaganja, te su *greenfield* izravna strana ulaganja bila vrlo mala. Usprkos tome, dok su Estonija,

¹⁷ Općenito gledajući, sporazumi o suradnji osiguravaju državama srednje i istočne Europe, potpisnicama ugovora, desetogodišnje prijelazno razdoblje tijekom kojega sve tarife na industrijsku robu moraju biti ukinute. Međutim, EU je sve do nedavno nastavio primjenjivati kvote na tzv. osjetljivu industrijsku robu kao što je tekstil, odjeća i obuća.

¹⁸ Slovenija je, međutim, potpisnica Privremenog sporazuma s EU-om od siječnja 1997, što joj je omogućilo rano uvođenje trgovinskih odredaba mnogo opsežnijeg Sporazuma o suradnji.

¹⁹ Da bi zadovoljili preferencijalne uvjete trgovine s EU-om, proizvodi država srednje i istočne Europe moraju sadržavati značajnu komponentu dodane vrijednosti stvorenu lokalno ili unutar EU-a. Da bi se poticala trgovina između država srednje i istočne Europe, EU je uveo kumulacijske odredbe koje omogućuju državama potpisnicama sporazuma o suradnji da smatraju uvoz iz drugih država sa sličnim sporazumima lokalnim zadovoljenjem potrebe.

²⁰ Veliki udio Slovenije se djelomično objašnjava postojanjem bilateralnoga trgovinskog sporazuma.

²¹ S obzirom na malo domaće tržište, isto tako postoji malo poticaja za izravno strano ulaganje koje zamjenjuje trgovinu da zadobije udio na domaćem tržištu.

Mađarska i Letonija imale u tom razdoblju neproporcionalno velik iznos izravnih stranih ulaganja u usporedbi s ostalim državama srednje i istočne Europe, Hrvatska je imala više izravnih stranih ulaganja od Slovenije ili Poljske. S ubrzanjem privatizacijskog procesa 1999., Hrvatska će vjerojatno biti u povoljnijem položaju u sljedećih nekoliko godina. Međutim, bez značajnog napretka u odnosu na države EU-a i CEFTA-a, *greenfield* izravna strana ulaganja vjerojatno će ostati mala u sljedećim godinama.²²

Zemlje srednje i istočne Europe: Kumulativna izravna strana ulaganja, 1994-1998.
(postotak kumulativnog BDP-a)

Bugarska	2,3
Hrvatska	2,2
Češka	3,3
Estonija	5,1
Mađarska	5,0
Letonija	6,3
Litva	3,3
Poljska	1,9
Rumunjska	2,6
Slovenija	0,9
Slovačka	1,2
PROSJEK	3,1
(standardna devijacija)	(1,7)
SREDNJA VRIJENDOST	2,6

Izvor: World Economic Outlook

120. Budući da je proces priključenja Svjetskoj trgovinskoj organizaciji u svojoj završnoj fazi (vidi niže), mjerodavna bi tijela u Hrvatskoj željela usmjeriti svoj dalji rad na učlanjivanje u CEFTA-u. Kao što je već navedeno, da bi to postigla, Hrvatska mora potpisati Sporazum o suradnji s EU-om. U kontekstu balkanske inicijative EU-a, od Hrvatske bi se tražilo da potpiše Sporazum o Paktu stabilnosti, koji opet uključuje politička razmatranja. Nove bi se perspektive u tom pogledu mogle otvoriti nakon parlamentarnih i predsjedničkih izbora početkom 2000. Mjerodavna se tijela nadaju da bi pregovori s EU-om o Sporazumu o suradnji mogli biti prilično brzo završeni, moguće i prije konca 2000. To bi utvrdilo put za čvršću trgovinsku suradnju s državama CEFTA-a, od kojih neke nisu bile spremne potpisati preferencijalne sporazume o suradnji s Hrvatskom prije zaključivanja sporazuma između Hrvatske i EU-a. Hrvatska zbog toga nije mogla potpisati niti jedan bilateralni trgovinski sporazum s državama CEFTA-a, osim sa Slovenijom. Sadašnji pregovori s Mađarskom mogli bi, međutim, biti završeni u bliskoj budućnosti.

121. Hrvatska se nalazi u posljednjoj fazi procesa pristupanja Svjetskoj trgovinskoj organizaciji, koji je započeo 1993. i postao vrlo intenzivan tijekom posljednje dvije godine. U tom je razdoblju nekoliko zakona promijenjeno i doneseno da bi se osigurala usklađenost s principima Svjetske trgovinske organizacije. Kao što je već zamijećeno, trgovinska je politika liberalizirana, a sva necarinska ograničenja se ukidaju i razni porezi na uvoz se zamjenjuju *ad valorem* tarifama, prihvaćenim od strane Svjetske trgovinske organizacije. Zakon o trgovini, koji je Sabor donio 30. lipnja 1999., isto tako sadrži odredbe vezane uz antidampinške mjere, carinu na uvoznu robu subvencioniranu od strane zemlje porijekla, zaštitne mjere i pravila o zemlji porijekla da bi hrvatsko zakonodavstvo u tim područjima odgovaralo zahtjevima Svjetske trgovinske organizacije. Novi

²² Kao što je zamijećeno u poglavlju I, točka 24, moguće je da su države srednje i istočne Europe bile privlačne za *greenfield* ulaganja zbog povoljnijeg poreza na dohodak poduzeća.

Carinski zakon, koji je uskladio odredbe za procjenu carine s relevantnim člankom Općeg sporazuma o tarifama i trgovini (GATT), usvojen je 30. lipnja 1999. Zakon o bankama, koji je stupio na snagu krajem 1998., također je u usklađen sa zahtjevima Svjetske trgovinske organizacije. Amandmani Zakona o trošarini doneseni su u listopadu 1998. i lipnju 1999. da bi se osiguralo jednako postupanje s domaćim i inozemnim proizvodima, osobito što se tiče alkoholnih pića i cigareta, te su tako sve trošarine usklađene s člankom III. GATT-a. Na kraju, doneseno je nekoliko zakona iz područja prava na intelektualno vlasništvo u lipnju 1999. da bi se hrvatski zakoni uskladili sa zahtjevima Sporazuma o sustavu intelektualnog vlasništva povezan s trgovinom.²³ Osim toga, Hrvatska nema investicijske mjere vezene uz trgovinu i spremna je primjenjivati Sporazum o tim mjerama od datuma pristupanja Svjetskoj trgovinskoj organizaciji. Na formalnom sastanku Radne grupe Svjetske trgovinske organizacije, koji je održan koncem rujna 1999., sve su se strane složile da su svi hrvatski zakoni usklađeni s principima Svjetske trgovinske organizacije.

122. Da bi postala članicom Svjetske trgovinske organizacije, Hrvatska se isto tako obvezala provesti tarifni plan, koji bi trebao stupiti na snagu u siječnju 2000. Prema tome planu, koji su prihvatili svi članovi Radne grupe Svjetske trgovinske organizacije na sastanku krajem rujna 1999., tarife će se dalje snižavati u sljedećih 3-7 godina. Prvo, jednostavna prosječna uvozna tarifa na industrijsku robu smanjit će se oko 5,5 posto u razdoblju od 3 do 5 godina. Što se tiče poljoprivrednih proizvoda, prosječna će se tarifa smanjiti s trenutačnih 35 posto na oko 14 posto u razdoblju od 5 godina, s produljenjem prijelaznog razdoblja na 7 godina za neke osjetljive stavke, a najviše tarifne stope za poljoprivredne proizvode snizit će se na 18 posto.

123. Hrvatska će uskoro završiti bilateralne pregovore sa šesnaest država koje su tražile te pregovore na početku procesa priključenja Svjetskoj trgovinskoj organizaciji. Bilateralni pregovori su pokrivali tri područja: industrijski proizvodi, poljoprivredni proizvodi i usluge. Pregovori o industrijskim i poljoprivrednim proizvodima su završeni, iako su rasprave o poljoprivredi bile vrlo složene s nekim partnerima. Pregovori o uslugama bili su gotovo završeni kad se pojavilo pitanje audiovizualnih usluga. Jedna država članica EU-a se protivila klauzuli uključenoj u bilateralni sporazum između Hrvatske i SAD-a vezano uz otvaranje hrvatskog tržišta u sektoru audiovizualnih usluga. Budući da Hrvatska ne može promijeniti svoje obveze iz bilateralnog ugovora bez odobrenja druge strane, mjerodavna hrvatska tijela sada čekaju kompromis između SAD-a i EU-a na tom području. Taj bi kompromis uklonio i posljednju prepreku za priključenje Hrvatske Svjetskoj trgovinskoj organizaciji, koje bi moglo stupiti na snagu odmah nakon toga kompromisa.

F. Sažetak i zaključak

124. Hrvatski je izvoz ostvario loše rezultate u posljednjih pet godina u usporedbi s ostalim državama srednje i istočne Europe jer Hrvatska nije sudjelovala u naglom širenju izvoza država srednje i istočne Europe u EU. Dok se izvoz država srednje i istočne Europe preusmjerio na EU i stekao tržišni udio na tom tržištu, Hrvatska je doživjela smanjenje svoga izvoza u EU i velike gubitke u tržišnom udjelu. Jednako tako, hrvatski je izvoz u države CEFTA-a smanjen, dok se trgovina između država članica CEFTA-a, te između država CEFTA-a i ostalih država srednje i istočne Europe posljednjih godina značajno proširila.

125. Malo je dokaza, ako oni uopće i postoje, da se slabi izvozni rezultati Hrvatske mogu pripisati gubitku vanjske konkurentnosti. Iako je većina država srednje i istočne Europe ostvarila, katkad i značajnu, aprecijaciju realnog tečaja baziranog na indeksu maloprodajnih cijena, pokazatelji realnog

²³ Novi zakoni obuhvaćaju Zakon o žigu, Zakon o oznakama zemljopisnog podrijetla proizvoda i usluga, Zakon o patentima, Zakon o industrijskom obličju te o Zakon o zaštiti planova rasporeda integriranih sklopova. U području autorskih prava, Hrvatska namjerava uvesti novi Zakon o autorskom pravu i sličnim pravima, no u međuvremenu je osigurala usklađenost sa Sporazumom o sustavu intelektualne imovine povezane s trgovinom s pomoću amandmana postojećeg Zakona o autorskom pravu.

tečaja u Hrvatskoj ostali su začuđujuće stabilni od 1994. Isto tako, ne postoje indikacije da je hrvatski ravnotežni tečaj deprecirao tijekom toga razdoblja, ne ukazujući stoga ni na kakvo izlaženje hrvatskoga tekućeg tečaja iz ravnoteže. Osim toga, više plaće izražene u dolarima u Hrvatskoj u usporedbi s većinom ostalih država srednje i istočne Europe mogu se objasniti razlikama u temeljnim čimbenicima, poput naprednijeg stupnja razvoja i relativno većega ljudskoga kapitala.

126. Kao dio SFRJ-a, Hrvatska je uživala pogodnosti preferencijalnih trgovinskih aranžmana s EU-om davno prije ostalih država srednje i istočne Europe. Međutim, u posljednjih deset godina, većina država srednje i istočne Europe potpisale su sporazume o suradnji s EU-om te imaju povoljne izgleda za ulazak u EU, dok Hrvatska nije bila u stanju osigurati bilo kakvo poboljšanje u svojim trgovinskim aranžmanima s EU-om. Postupni prelazak s povoljnijih na relativno manje povoljne trgovinske odnose s EU-om vjerojatno je značajan činitelj u ostvarenju slabih izvoznih rezultata Hrvatske, s obzirom na to da su hrvatski proizvodi imali veće tarifne prepreke, a stroge odredbe o zemlji porijekla uključene u sporazume o suradnji obeshrabrile su ostale države srednje i istočne Europe da uvoze iz Hrvatske. Osim toga, nepostojanje Sporazuma o suradnji s EU-om možda nepovoljno utječe na priljeve od *greenfield* izravnih stranih ulaganja u Hrvatsku. Hrvatska bi stoga trebala težiti uspostavljanju čvršćih trgovinskih odnosa s državama članicama EU-a i CEFTA-a. Novi izgledi u tom pogledu mogli bi se stvoriti nakon parlamentarnih i predsjedničkih izbora početkom 2000.

127. Struktura hrvatskog izvoza, posebice u države EU-a, najmanje se promijenila od svih država srednje i istočne Europe. To možda odražava sporije restrukturiranje hrvatske ekonomije u cjelini, u usporedbi s ostalim gospodarstvima u tranziciji, što je moglo omesti prilagodbu hrvatskih proizvoda potražnji u industrijskim državama. Program strukturne reforme stoga treba ubrzati da bi se održali dobri rezultati produktivnosti koji su dosad postignuti na račun smanjenja zaposlenosti.

128. Hrvatska je liberalizirala svoj trgovinski režim od stjecanja neovisnosti, no još je mnogo toga potrebno učiniti da bi hrvatski trgovinski režim bio jedan od najliberalnijih među državama srednje i istočne Europe. Planirane reforme u svrhu priključenja Svjetskoj trgovinskoj organizaciji trebale bi postići taj cilj. U tom je pogledu Hrvatska ostvarila značajan napredak i sada se nalazi u završnoj fazi procesa priključenja Svjetskoj trgovinskoj organizaciji. Jedina preostala prepreka za članstvo Hrvatske u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji je pitanje sektora audiovizualnih usluga, koje je zapravo izvan kontrole mjerodavnih hrvatskih tijela.

Literatura

Clark, Peter et al., 1994, Exchange Rates and Economic Fundamentals, *IMF Occasional Paper*, br. 115.

Halpern, Laszlo i Charles Wyplosz, 1997, Equilibrium Exchange Rates in Transition Economies, *IMF Staff Papers*, vol. 44, br. 4

Krajnyak, Kornelia i Jeromin Zettelmeyer, 1998, Competitiveness in Transition Economies: What Scope for Real Appreciation?, *IMF Staff Papers*, vol. 45, br. 2

Lipschitz, Leslie i Donogh McDonald, 1991, Real Exchange Rate and Competitiveness: A Clarification of Concepts and Some Measurements for Europe, *IMF Working Papers* WP/91/25

Marsh, Ian W. i Stephen P. Tokarick, 1994, Competitiveness Indicators: A Theoretical and Empirical Assessment, *IMF Working Papers* WP/94/29

Montiel, Peter J., 1997, Exchange Rate Policy and Macroeconomic Management in ASEAN Countries, u: Macroeconomic Issues Facing ASEAN Countries, urednik John Hicklin et al., Međunarodni monetarni fond, Washington

Tablica 15. Zemlje srednje i istočne Europe: Pokazatelji uspješnosti izvoza

	Rast izvoza robe i nefaktorskih usluga (1994-1998) 1/		Rast izvoza robe u EU (1994-1998) 1/	Udjel izvoza robe i nefaktorskih usluga u BDP-u			Udjel izvoza u EU u ukupnom izvozu robe		Promjena u tržišnom udjelu u EU (1994-1998)	Indeks promjene strukture izvoza u EU (1994-1998) 2/
	Rast izvoza robe (1994-1998) 1/	Rast izvoza robe (1994-1998) 1/	Rast izvoza robe u EU (1994-1998) 1/	1994.	1998.	Promjena (%)	1994.	1998.		
BUGARSKA	10,4%	9,1%	57,5%	54,3%	47,5%	-12,6%	47%	52%	10,6%	0,7
HRVATSKA 3/	20,5%	8,1%	-4,6%	48,8%	39,4%	-19,2%	59%	49%	-33,0%	0,5
ČEŠKA	60,1%	65,2%	100,1%	51,4%	59,9%	16,6%	53%	64%	40,5%	4,6
ESTONIJA	114,2%	82,7%	190,1%	75,5%	77,6%	2,8%	48%	55%	103,7%	0,8
MAĐARSKA	161,7%	203,4%	133,0%	25,8%	59,4%	130,0%	64%	73%	63,6%	5,3
LETONIJA	95,2%	80,7%	46,6%	44,3%	49,6%	12,0%	39%	57%	3,0%	0,5
LITVA	160,7%	147,5%	58,2%	54,4%	56,5%	3,7%	30%	38%	11,1%	0,6
POLJSKA	86,4%	85,8%	52,1%	19,3%	21,7%	12,0%	69%	68%	6,8%	4,3
RUMUNJSKA	34,8%	36,8%	71,4%	23,6%	25,1%	6,3%	48%	65%	20,4%	1,7
SLOVAČKA	44,8%	59,4%	132,8%	65,1%	63,6%	-2,2%	35%	56%	63,5%	2,0
SLOVENIJA	28,2%	28,2%	29,1%	60,4%	55,3%	-8,4%	63%	65%	-9,3%	1,1
PROSJEK	74,3%	73,4%	78,8%	47,6%	50,5%	12,8%	50,6%	58,3%	25,5%	2,0
(standardna devijacija)	53,9	58,9	55,5	17,9	16,6	40,4	12,6	10,0	39,0	1,8
SREDNJA VRIJEDNOST	60,1%	65,2%	58,2%	51,4%	55,3%	3,7%	48,2%	56,6%	11,1%	1,1

Izvori: WEO, Direction of Trade Statistics (DOTS) i baza podataka Trade Analysis and Reporting System (TARS)

1/ Izvoz je iskazan u USD.

2/ Indeks je izračunat kao zbroj apsolutnih promjena u udjelu ukupnog izvoza za svaku pojedinačnu troznamenkastu kategoriju SMTK-a u razdoblju između 1994. i 1998.

3/ Podaci za Hrvatsku mogu se neznatno razlikovati od onih koji su navedeni u ostalim tablicama Statističkog dodatka. Oni su uzeti iz istih izvora kao i za ostale zemlje srednje i istočne Europe kako bi se osigurala usporedivost.

Tablica 16. Srednja i istočna Europa: Sažeti prikaz tarifa i rejting ograničenosti trgovanja

	Srednja aritmetička tarifa (1998)	Minimalna	Maksimalna	Prosječna tarifa ponderirana uvozom (1998)	Indeks ograničenosti trgovanja		
					Tarifa	Necarinska ograničenja	Ukupno
BUGARSKA	15,1	0	74	...	3	2	6
HRVATSKA 1/	12,1	0	25	9,0	2	1	2
ČEŠKA	6,9	0	168	...	1	1	1
ESTONIJA	0,0	0	0	0,0	1	1	1
MAĐARSKA	13,3	0	135	...	2	2	5
LETONIJA	5,3	0	75	...	1	1	1
LITVA	4,5	0	100	...	1	1	1
POLJSKA	11,6	5,8	2	1	2
RUMUNJSKA	19,8	...	248	...	4	1	4
SLOVAČKA	7.0 / 10 - 15	0	168	...	3	1	3
SLOVENIJA	5,7	0	40	...	1	2	4
PROSJEK	11,8	0,0	103,3	...	1,9	1,3	2,7
(standardna devijacija)	5,9			...	1,04	0,47	1,79
SREDNJA VRIJEDNOST	11,6	0,0	87,5	...	2	1	2

Izvor: MMF, Trade Policy Division

1/ Stopa maksimalne tarife od 25 posto odnosi se na industrijske proizvode.

Tablica 17. Srednja i istočna Europa: Trgovinski sporazumi

	WTO	CEFTA	EU PHARE	Bilateralni sporazumi s EFTA-om	Ostali bilateralni sporazumi	Sporazum o trgov. suradnji s EU-om 1/	Autonomni prefer. trgov. režim s EU-om	Privremeni sporazumi s EU-om 1/	Sporazum o pridruživanju EU 1/	Zahtjev za pristup u članstvo EU a
Bugarska	da	ne	da	da	Češka, Slovačka, Slovenija, Turska	studenj 1990.	ne	prosinac 1993.	veljača 1995.	prosinac 1995.
Hrvatska	ne	ne	ne	ne	Slovenija, Makedonija	ne	da	ne	ne	ne
Češka 2/ 3/	da	da	da	da	Bugarska, Estonija, Izrael, Letonija, Litva, Rumunjska, Slovačka, Turska	studenj 1990.	ne	ožujak 1992.	veljača 1995.	siječanj 1996.
Estonija	da	ne	da	da	Češka, Poljska, Slovačka, Slovenija, Turska, Ukrajina	ožujak 1993.	ne	ne	veljača 1998.	studenj 1995.
Mađarska	da	da	da	da	Estonija, Izrael, Slovenija, Turska	prosinac 1988.	ne	ožujak 1992.	veljača 1994.	ožujak 1994.
Letonija	da	da	da	da	Češka, Slovačka, Slovenija, Ukrajina	veljača 1993.	ne	ne	veljača 1998.	listopad 1995.
Litva	da	ne	da	da	Češka, Poljska, Slovačka, Slovenija, Turska	veljača 1993.	ne	ne	veljača 1998.	prosinac 1995.
Poljska	da	da	da	da	Danska, Estonija, Izrael, Litva	prosinac 1989.	ne	ožujak 1992.	veljača 1994.	travanj 1994.
Rumunjska	da	ne	da	da	Češka, Moldavija, Slovačka, Turska	svibanj 1991.	ne	svibanj 1993.	veljača 1995.	lipanj 1995.
Slovačka 2/ 3/	da	da	da	da	Bugarska, Češka, Estonija, Izrael, Letonija, Litva, Rumunjska, Slovenija, Turska	studenj 1990.	ne	ožujak 1992.	veljača 1995.	lipanj 1995.
Slovenija	da	da	da	da	Bugarska, Hrvatska, Estonija, Mađarska, Izrael, Letonija, Litva, Makedonija, Slovačka, Turska	rujan 1993.	ne	siječanj 1997.	veljača 1999.	lipanj 1996.

Izvori: Baza podataka EU Sectoral and Trade Barriers i baza podataka MMF-ovog Trade Policy Division

1/ Podaci se odnose na trenutak kad je sporazum stupio na snagu.

2/ Češka i Slovačka imaju sporazum o carinskoj uniji.

3/ Čehoslovačka je potpisala Sporazum o trgovini i suradnji u svibnju 1990. i Sporazum o pridruživanju u prosincu 1991. Nakon raspada

Čehoslovačke zasebni Sporazumi o pridruživanju i dodatni protokoli Privremenog sporazuma s EU-om potpisani su sa svakom od država nasljednica.

SAŽETAK DEVIZNOG I TRGOVINSKOG SUSTAVA U HRVATSKOJ (Stanje na dan 30. rujna 1999.)

Devizni aranžmani

1. Hrvatska je 29. svibnja 1995. prihvatila obveze iz članka VIII., odjeljci 2., 3. i 4. Statuta MMF-a. Hrvatska valuta je kuna, čija se vanjska vrijednost određuje na međubankovnom tržištu. Devizni tečaj se na međubankovnom tržištu određuje od strane ovlaštenih banaka koje vrše međusobne transakcije po slobodno dogovorenom tečaju. Hrvatska narodna banka (HNB) može utvrditi intervencijski tečaj po kojem će obavljati transakcije s bankama izvan međubankovnog tržišta radi smirivanja pretjeranih fluktuacija deviznog tečaja. Na dan 30. rujna 1999. prosječna međubankovna tržišna stopa za američki dolar iznosila je 7,249 kuna za 1 američki dolar. Ne postoje porezi ili subvencije za kupnju ili prodaju deviza. Namira između rezidenata i nerezidenata može se provesti u bilo kojoj konvertibilnoj valuti. Hrvatska nema nikakvih bilateralnih platnih sporazuma.

2. Zakon o osnovama deviznog sustava, deviznog poslovanja i prometu zlata, koji je donesen 7. listopada 1993., propisuje devizne transakcije. HNB formira i provodi tečajnu politiku. HNB i Ministarstvo financija mogu donositi deviznu regulativu u skladu s tim Zakonom. Zakon o trgovini (koji ujedinjuje zakone o domaćoj i inozemnoj trgovini u sveobuhvatnom zakonu) donesen je 31. siječnja 1996., a stupio je na snagu 17. veljače 1996. Zakon o trgovini je poslije, 30. lipnja 1999., izmijenjen da bi se postigla potpuna usklađenost njegovih odredaba s relevantnim sporazumima Svjetske trgovinske organizacije. Poduzeća koja žele poslovati s inozemnim poduzećima moraju biti registrirana pri Ministarstvu financija.

3. Devizne transakcije moraju se provoditi preko ovlaštenih banaka koje imaju dozvolu za obavljanje deviznih transakcija. Ograničene dozvole izdane su bankama koje mogu otvoriti račune za rezidentne fizičke osobe, te mogu kupovati i prodavati novčanice i čekove.

Rezidentni i nerezidentni računi

4. Rezidentne fizičke i pravne osobe mogu, u principu, otvoriti devizne račune i poslovati s njima samo u Hrvatskoj. Međutim, HNB je ovlašten odobriti rezidentnim pravnim osobama držanje deviza na računima u stranim bankama da bi pokrile troškove poslovanja i ispunile zahtjeve za regularne devizne aktivnosti u inozemstvu. Zakon također sadrži posebne odredbe prema kojima rezidentne pravne osobe uključene u konstrukciju kapitalnog projekta mogu držati račune u inozemnim bankama, uz dozvolu koju izdaje HNB.

5. Nerezidenti mogu otvoriti devizne račune kod banaka s velikim ovlaštenjem u Hrvatskoj. U korist tih računa slobodno mogu biti uplaćene devize, te se mogu teretiti za plaćanja u inozemstvu ili konverziju u domaću valutu; ponovna konverzija domaće valute u stranu valutu je dopuštena. Pravne osobe mogu imati na računima deviza do iznosa od najviše 20 000 USD na mjesec bez posebnog odobrenja HNB-a.

6. Nerezidentne fizičke i pravne osobe mogu otvoriti račune u domaćoj valuti s primicima od prodaje robe i usluga ili devizama prenesenim iz inozemstva. One mogu kupovati devize sredstvima koja drže na tim računima bez ograničenja.

Uvozna i izvozna plaćanja

7. Hrvatska nema nikakvih uvoznih kvota – postojeće kvote ukinute su uredbom od 12. srpnja 1996. Sva količinska ograničenja, uključujući uvozne kvote, mogu se primjenjivati samo u

situacijama utvrđenim u relevantnim sporazumima Svjetske trgovinske organizacije. Sav uvoz, osim skupine proizvoda čiji se uvoz kontrolira s pomoću međunarodnog sporazuma iz neekonomskih razloga, uključujući zdravlje ljudi, životinja i biljaka, javnu sigurnost, zaštitu okoliša, kontrolu trgovine umjetninama i plemenitim metalima (kao što je oružje, zlato, nelegalne droge i narkotici, te umjetnička i povijesna djela) izuzima se iz sporazuma o dozvoli.

8. Uvoz podliježe carinskim tarifama do 25 posto. Za nekolicinu poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda primjenjuju se kombinirane tarife (*ad valorem* + posebna tarifa za kvantitativnu jedinicu). Izuzeće za putnike bilo je 100 USD bescarinskog uvoza do 1. prosinca 1997., od 1. siječnja 1998. to je izuzeće promijenjeno na 300 kuna. Roba uvezena od strane putnika i poštanske pošiljke do vrijednosti od 500 kuna podliježu pojednostavljenoj carinskoj proceduri s jedinstvenom tarifnom stopom od 8 posto. Za uvoz koji premašuje tu vrijednost, primjenjuju se regularne uvozne tarife i porezi. Građani koji se vraćaju u državu mogu uvesti osobnu pokretnu imovinu bez carine u iznosu koji odgovara vremenu provedenom u inozemstvu i u svrhu privatnog posla bez ograničenja, no na bazi pojedinačnog slučaja, uz odobrenje Ministarstva financija. U nekim situacijama, roba uvezena od strane nerezidenata u svrhu ulaganja izuzima se iz uvozne carine. Isto tako, sirovine i intermedijarni proizvodi koji se koriste u proizvodnji robe za izvoz izuzimaju se iz svih uvoznih carina i poreza, pod uvjetom da je dodana vrijednost na izvozni proizvod najmanje 30% vrijednosti uvezenih stavki te da su izvozni primici u konvertibilnoj valuti. Plaćanja za legalni uvoz nisu ograničena. Plaćanje unaprijed i predujmovi za uvoz su dopušteni.

Plaćanja usluga

9. Plaćanja usluga vezana uz legalni uvoz pravnih osoba mogu se slobodno izvršavati. Fizičke osobe isto tako mogu kupovati devize na međubankovnom tržištu za plaćanje robe i usluga u inozemstvu i za depozite na deviznim računima radi budućih plaćanja. Plaćanja rojaliteta, te ugovaranje polica životnog osiguranja i osiguranja od nesretnog slučaja s inozemnim osiguravajućim društvima također su dopuštena.

10. Rezidentne fizičke osobe mogu iznijeti iz zemlje – uključujući slučajeve kratkih prekograničnih putovanja – stranu valutu u iznosu 1000 DEM. Ne postoje ograničenja učestalosti kojom se ti iznosi mogu iznijeti. Dodatni iznos od 2000 DEM može se izvesti pod uvjetom da je podignut s deviznog računa ili kupljen od banke radi putnih troškova. U oba slučaja HNB može dopustiti iznošenje većih iznosa, ovisno o pojedinom slučaju. Iznošenje hrvatske valute i od strane rezidenata i nerezidenata ograničen je na 2000 kuna po osobi, no veći iznosi se mogu izvesti uz posebno odobrenje HNB-a.

Izvozni i uvozni primici

11. Izvoz nije ograničen, uključujući količinska ograničenja (za članice Svjetske trgovinske organizacije), osim što se za određene proizvode moraju dobiti dozvole (npr. oružje, droga, zlato i umjetnički predmeti). Izvozni primici moraju se prikupiti i vratiti u Hrvatsku u potpunom iznosu u razdoblju od 90 dana od datuma izvoza; to se razdoblje može produljiti uz dozvolu HNB-a do 150 dana. Ako ugovoreni rokovi plaćanja s inozemnim uvoznicima premašuju 90 dana, kreditni aranžman mora biti registriran kod HNB-a.

Primici od usluga

12. Primici od usluga, u osnovi, podliježu istoj regulativi koja se odnosi na robni izvoz. Uvoz hrvatske valute i od strane rezidenata i od strane nerezidenata ograničen je na 2000 kuna po osobi, no moguće je uvesti i veće iznose uz posebnu dozvolu HNB-a.

Kapitalni račun

13. Rezidentne pravne osobe, uključujući poslovne banke, mogu se zaduživati u inozemstvu. One su dužne registrirati ugovorene kredite, uključujući poslovne kredite, kod HNB-a. Financijski krediti mogu biti odobreni nerezidentima od strane rezidentnih pravnih osoba samo u skladu s odredbama Zakona o kreditnim poslovima s inozemstvom. Fizičkim je osobama dopušteno uzimanje kredita od nerezidenata u domaćoj ili stranoj valuti. Devizne pozicije poslovnih banaka podliježu ograničenju do najviše 30 posto bankina kapitala.

14. Izravna strana ulaganja od strane nerezidenata mogu biti u obliku udruživanja dva ili više ulagača (*joint venture*) ili potpunog vlasništva te moraju biti registrirana kod Trgovačkog suda. Povratak kapitala u domicilnu državu ulagača i prijenos dobiti u inozemstvo nisu ograničeni. U osnovi, domaće i strano ulaganje se tretira na isti način (npr. "nacionalni tretman"). Ako inozemni udjeli u vlasničkom kapitalu premašuju 20 posto, uvoz upotrijebljen za projekt izuzima se iz uvozne carine. Porezna stopa na dobit je jedinstvena i iznosi 35 posto. Izravna ulaganja u inozemstvu od strane rezidenata moraju biti registrirana pri Ministarstvu gospodarstva u roku 30 dana od potpisivanja ugovora. Investicijski portfelj unutar države se ne registrira, osim ulaganja u kratkoročne vrijednosne papire središnje banke na primarnom tržištu. Općenito gledajući, inozemni investicijski portfelj je ograničen.

15. Novi zakon koji regulira strano vlasništvo nad nekretninama stupio je na snagu 1. siječnja 1997. Strane fizičke i pravne osobe mogu legalno kupiti nekretninu uz dozvolu Ministarstva vanjskih poslova i Ministarstva pravosuđa. Međutim, zakon daje pravo vlasništva samo stranim državljanima iz onih država u kojima hrvatski građani imaju recipročna prava vlasništva nad imovinom.

16. HNB može izvoziti zlato i zlatne kovanice bez ikakvih ograničenja. Neobrađeno zlato može se izvoziti uz dozvolu HNB-a. Zlatnike mogu izvoziti ovlaštene poslovne banke uz odobrenje HNB-a. Uvoz zlata podliježe odobrenju Ministarstva gospodarstva.

Promjene od 1. srpnja 1995. do 30. rujna 1999.

14. prosinca 1995.: donesen je Zakon o izdavanju i prometu vrijednosnim papirima koji je stupio na snagu 1. siječnja 1996.

14. prosinca 1995.: donesen je Zakon o investicijskim fondovima, koji je stupio na snagu 3. siječnja 1996.

17. veljače 1996.: Zakon o trgovini stupio je na snagu.

8. lipnja 1996.: Zakon o carinskoj tarifi (uključujući ujednačavanje raznih tarifa u jedinstvenu tarifnu strukturu) stupio je na snagu.

1. srpnja 1996.: stupio je na snagu Zakon o kreditnim poslovima s inozemstvom.

12. srpnja 1996.: stupila je na snagu Uredba o ukidanju uvoznih kvota.

31. srpnja 1996.: stupila je na snagu zamjena obveznica u kontekstu sporazuma s vjerovnicima Londonskog kluba.

1. siječnja 1997.: stupio je na snagu Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima.

30. lipnja 1999.: stupio je na snagu novi Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o trgovini.

30. lipnja 1999.: donesen je novi Carinski zakon (stupa na snagu 1. siječnja 2000.).

SAŽETAK POREZNOG SUSTAVA U HRVATSKOJ
(zaključno s 31. kolovozom 1999)

Porez	Značajke poreza	Odbici i izuzeci	Stope	Napomene
1. Porezi na prihod, dobit i kapitalnu dobit				
1. Porez na prihod	Jedinstvena porezna stopa ubire se na sve oblike dohotka, uključujući dohodak od nesamostalnog rada, obrtničkih djelatnosti, samostalne djelatnosti, od poljoprivredne i šumarske djelatnosti i dohodak od imovine i imovinskih prava. Osnovica poreza na dohodak za rezidente obuhvaća prihod ostvaren u zemlji i inozemstvu, dok kod nerezidenata ona obuhvaća prihod ostvaren u Hrvatskoj.	Neoporezivi dio iznosi 1.000 HRK mjesečno (od 1. siječnja 1997). Ovaj se iznos povećava ako porezni obveznik uzdržava supružnika ili ostale članove ili invalidnog člana uže obitelji i/ili djecu. Od 1. siječnja 1995., odbici za hranu i putovanja čine sastavni dio porezne osnove. Kapitalna je dobit oslobođena poreza. Izuzeci od plaćanja poreza propisani prijašnjim Zakonom o izravnom oporezivanju vrijede do njegova isteka.	20 posto od porezne osnovice do visine trostrukog iznosa osnovnog osobnog odbitka (stopa je smanjena s 25 posto na 20 posto 1. siječnja 1997); 35 posto na višak porezne osnovice iznad trostrukog iznosa osnovnog osobnog odbitka.	Zakon o porezu na dohodak stupio je na snagu 1. siječnja 1994. Porezi koji se plate u inozemstvu za djelatnosti ostvarene u Hrvatskoj odbijaju se od porezne obveze do iznosa ukupne obveze u Hrvatskoj.
1.2. Porez na dobit	Porez se ubire od pravnih osoba kao i fizičkih osoba koje sudjeluju u redovnim poslovnim aktivnostima radi ostvarenja dobiti, a od kojih se zahtijeva da vode poslovne knjige i podnose financijska izvješća. Fizičke osobe koje obavljaju obrtničke djelatnosti obuhvaćene porezom na dohodak mogu odabrati da umjesto njega plaćaju porez na dobit i vode poslovne knjige. Osnovica poreza na dobit razlika je između vrijednosti sredstava i obveza na početku i na kraju poreznog razdoblja. Porez plaćaju rezidenti i nerezidenti koji posluju u Hrvatskoj.	Poduzetnici koji ulažu u ratom pogođena područja mogu biti oslobođeni plaćanja poreza. Porezi koji se plate u inozemstvu za djelatnosti ostvarene u Hrvatskoj mogu biti odbijeni od porezne obveze. Izuzeci od plaćanja poreza propisani prijašnjim Zakonom o izravnom oporezivanju vrijede do njegova isteka.	Porezna stopa povećana je s 25 posto na 35 posto procijenjene porezne osnovice od 1. siječnja 1997.	Zakon o porezu na dobit stupio je na snagu 1. siječnja 1994. Od 1. siječnja 1997, porezna osnovica je umanjena za "uobičajenu" stopu povrata od vlastitog kapitala koja je definirana kao 5-postotno povećanje uslijed promjene u indeksu cijena pri proizvođačima kojeg objavljuje DZS.

SAŽETAK POREZNOG SUSTAVA U HRVATSKOJ
(zaključno s 31. kolovozom 1999)

Porez	Značajke poreza	Odbici i izuzeci	Stope	Napomene
1.3. Prirez na dohodak	Gradovi s više od 40.000 stanovnika mogu nametnuti plaćanje prireza koje ubiru gradovi iz poreza na dohodak kojega određuje središnja država.		Do 30 posto. U Zagrebu do 60 posto.	
1.4. Porez na dobit od igara na sreću	Porez se ubire od pojedinaca koji su ostvarili dobit od igara na sreću.			
2. Doprinosi za socijalno osiguranje				
2.1. Zaposlenici				
2.1.1. HZMO	Porez se ubire od pojedinaca koji primaju plaće za rad obavljen u zemlji ili u inozemstvu, ako ih je za taj posao angažirao hrvatski poslodavac. Porez ima oblik poreza na dohodak kojeg određuje središnja država. Zavodi i fond su u načelu obvezatni uskladiti svoje proračune, a doprinosi se izdvajaju na načelu generacijske solidarnosti.	Ne postoje nikakvi izuzeci.	Standardne stope: HZMO: 10,75 posto HZZO: 9,00 posto Hrvatski zavod za zapošljavanje: 0,85 posto Fond doplatka za djecu: 2,20 posto	Stopa doprinosa za HZMO smanjena je s 12,75 na 10,75 posto, a stopa doprinosa za HZZO povećana je sa 7 na 9 posto za zaposlene i za poslodavce od 1. veljače 1998. Ovo je učinjeno s namjerom da se nadoknadi smanjenje jer je to bio datum transfera iz HZMO-a u HZZO.
2.1.2. HZZO				
2.1.3. Hrvatski zavod za zapošljavanje				
2.1.4. Fond doplatka za djecu				
2.2. Poslodavci				
2.2.1. HZMO	Porezna je osnovica jednaka doprinosima zaposlenika.	Ne postoje nikakvi izuzeci.	HZMO: 10,75 posto HZZO: 9,00 posto Hrvatski zavod za zapošljavanje: 0,85 posto Javno poduzeće "Hrvatske vode": 0,76 posto	
2.2.2. HZZO				
2.2.3. Hrvatski zavod za zapošljavanje				

SAŽETAK POREZNOG SUSTAVA U HRVATSKOJ
(zaključno s 31. kolovozom 1999)

Porez	Značajke poreza	Odbici i izuzeci	Stope	Napomene
3.1. Porez na promet nekretnina	Porez plaćaju pojedinci koji prodaju nekretnine i osobe koje su uključene u takvu razmjenu.	Određeni izuzeci definirani su statutom.	5 posto.	
3.2. Porez na nasljedstvo i darove	Porez plaćaju oni koji su naslijedili imovinu ili je primili kao dar. Stopu određuju i ubiru županije.		Do 5 posto.	
3.3. Porez na motorna vozila	Porez plaćaju vlasnici motornih vozila, a ubiru ga županije. Određuje se i prema snazi motora i starosti vozila.		Za automobile od 30 do 200 DEM godišnje. Za motocikle od 20 do 100 DEM godišnje.	
3.4. Porez na plovila	Porez plaćaju vlasnici plovila, a ubiru ga županije. Određuje se prema starosti, opremljenosti i dužini plovila.		Od 30 do 550 DEM godišnje.	
3.5. Porez na poduzeća	Porez plaćaju fizičke i pravne osobe koje obavljaju određenu djelatnosti, ali ne plaćaju porez na dohodak odnosno dobit. Određuju ga i ubiru općine.		Do 500 DEM godišnje.	
3.6. Porez na vikendice	Porez plaćaju fizičke i pravne osobe koje posjeduju vikendice. Određuju ga i ubiru općine.		Do 3 DEM po kvadratnom metru.	

SAŽETAK POREZNOG SUSTAVA U HRVATSKOJ
(zaključno s 31. kolovozom 1999)

Porez	Značajke poreza	Odbici i izuzeci	Stope	Napomene
4. Porez na promet robe i usluga				
4.1. PDV	Porez se plaća na prodaju u zemlji i uvoz većine roba i usluga. Poduzetnici mogu odbiti PDV koji su platili prilikom kupnje. Primjenjuje se metoda ispostavljenog računa i načelo mjesta prodaje.	Stopa poreza na izvoz je nula. Izuzeci su ograničeni na najam kuća, financijske usluge, zdravstvene usluge, socijalno osiguranje i zaštitu, te obrazovanje i kulturu. Izuzeci su ograničeni na godišnji promet do 50.000 HRK.	Standardna stopa: 22 posto.	PDV je stupio na snagu 1. siječnja 1998. godine.
4.2. Porez na trošarine				
	Proizvođači i uvoznici plaćaju porez po posebnim stopama.			Porez na trošarine stupio je na snagu 1. srpnja 1994.
4.2.1. Porez na naftne derivate			0,30 do 1,90 HRK po litri.	Stupio na snagu 27. svibnja 1997.
4.2.2. Porez na duhanske preradevine			Od 2,50 do 8,50 HRK po kutiji cigareta.	Stupio na snagu 15. kolovoza 1995.
4.2.3. Porez na pivo			80 HRK po hektolitr.	Stupio na snagu 1. siječnja 1988.
4.2.4. Porez na pića s visokim postotkom alkohola			Od 30 do 60 HRK po litri stopostotnog alkoholnog sadržaja.	
4.2.5. Porez na bezalkoholna pića			40 HRK po hektolitr.	Stupio na snagu 1. siječnja 1998.

SAŽETAK POREZNOG SUSTAVA U HRVATSKOJ
(zaključno s 31. kolovozom 1999)

Porez	Značajke poreza	Odbici i izuzeci	Stope	Napomene
4.2.6. Porez na motorna vozila			Za osobne automobile od 55 KW ili više: stope se kreću od 3.000 do 30.000 HRK ovisno o snazi motora i o tome je li vozilo novo ili rabljeno. Za motocikle: stope se kreću od 2.000 do 10.000 HRK ovisno o dužini. Za plovila bez kabina: stope se kreću od 6.000 do 24.000 HRK ovisno o dužini. Za plovila s kabinom: stope se kreću od 15.000 do 90.000 HRK ovisno o dužini.	Stupio na snagu 1. siječnja 1998.
4.2.7. Porez na uvezenu kavu			Od 3,6 do 15 HRK po kilogramu.	Stupio na snagu 1. siječnja 1998.
4.3. Porez na karte	Ovaj porez plaćaju organizatori sportskih događaja, a naplaćuje se na cijenu karte. Ubiru ga županije.		Do 5 posto.	
4.4. Porez na posebnu potrošnju	Ovaj porez plaćaju vlasnici restorana, a naplaćuje se na prodajnu cijenu prodanih pića. Općine ubiru prihod i određuju stope.		Do 3 posto.	
4.5. Porez na oglašavanje	Porez plaćaju fizičke i pravne osobe koje oglašavaju na javnim mjestima. Porez određuju i ubiru općine.		Do 300 DEM godišnje.	

SAŽETAK POREZNOG SUSTAVA U HRVATSKOJ
(zaključno s 31. kolovozom 1999)

Porez	Značajke poreza	Odbici i izuzeci	Stope	Napomene
5. Porez na međunarodnu trgovinu i transakcije				
5.1. Uvozne pristojbe				
5.1.1. Carinske pristojbe	Plaća ga uvoznik za široki raspon različitih roba i usluga	Veliki broj proizvoda ne smatra se proizvodima koji podliježu carini (npr. pokretnine čiji su vlasnici hrvatski građani, poduzeća, i ostale pravne osobe; određeni individualni strana ulaganja u domaća poduzeća i maloprodajne dućane; uvezeni proizvodi koji će uglavnom biti upotrijebljeni za proizvodnju robe za izvoz).	Većina tarifa kreće se u rasponu od 5 do 25 posto.	

Tablica 18. Hrvatska: Tromjesečni BDP, stalne cijene, 1997.=100, 1991-1999. 1/

	BDP (u mil. HRK)	Indeks 1990. = 100
1991.		
1. tr.	32,0	84,6
2. tr.	32,9	86,9
3. tr.	28,7	75,8
4. tr.	25,9	68,3
Ukupno	119,4	78,9
1992.		
1. tr.	25,6	67,7
2. tr.	26,0	68,8
3. tr.	27,1	71,6
4. tr.	26,7	70,6
Ukupno	105,4	69,7
1993.		
1. tr.	23,8	63,0
2. tr.	24,4	64,4
3. tr.	24,8	65,5
4. tr.	24,0	63,4
Ukupno	97,0	64,1
1994.		
1. tr.	24,0	63,4
2. tr.	25,1	66,4
3. tr.	27,1	71,7
4. tr.	26,4	69,8
Ukupno	102,7	67,8
1995.		
1. tr.	26,6	70,3
2. tr.	27,5	72,7
3. tr.	27,9	73,8
4. tr.	27,6	73,0
Ukupno	109,7	72,5
1996.		
1. tr.	27,5	72,6
2. tr.	28,7	75,9
3. tr.	30,6	81,0
4. tr.	29,4	77,8
Ukupno	116,3	76,8
1997.		
1. tr.	28,0	73,9
2. tr.	30,0	79,3
3. tr.	32,5	85,8
4. tr.	33,4	88,2
Ukupno	123,8	81,8
1998.		
1. tr.	29,6	78,1
2. tr.	31,7	83,8
3. tr.	33,7	89,1
4. tr.	32,0	84,5
Ukupno	126,9	83,9
1999.		
1. tr.	29,1	76,9
2. tr.	31,5	83,3

Izvor: Državni zavod za statistiku

1/ Nakon objavljivanja novih tromjesečnih serija podataka o BDP-u u lipnju 1999., revidirani su podaci koji obuhvaćaju razdoblje od 1997. godine nadalje. Raniji podaci su prikazani na novoj osnovi, ali nisu revidirani.

Tablica 19. Hrvatska: Bruto dodana vrijednost i bruto domaći proizvod, tekuće cijene, 1995-1998. 1/

	1995.	1996.	1997.	1998. 2/
		(u mil. HRK)		
Poljoprivreda, lov i šumarstvo	8.193,9	8.887,4	9.471,2	9.673,6
Ribarstvo	219,0	171,4	216,5	167,2
Rudarstvo i vađenje	238,0	234,9	645,9	616,3
Prerađivačka industrija	19.177,6	19.660,2	22.791,4	32.880,8
Opskrba električnom energijom, plinom i vodom	3.023,3	3.411,3	3.675,5	4.438,7
Građevinarstvo	4.625,2	5.965,1	7.437,0	7.807,2
Trgovina na veliko i malo	9.502,4	11.121,6	13.050,9	13.250,7
Hoteli i restorani	2.049,8	2.731,8	3.266,3	3.421,0
Prijevoz, skladištenje i veze	7.805,4	8.022,3	9.091,7	10.608,0
Financijsko posredovanje	3.312,3	3.952,3	4.043,7	5.428,1
Poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge	8.452,3	9.362,5	10.649,9	12.211,1
Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje	7.055,4	8.241,9	9.548,7	11.877,7
Obrazovanje	2.863,0	3.433,8	3.864,6	4.870,2
Zdravstvena zaštita i socijalna skrb	2.609,7	3.522,2	4.441,4	5.398,8
Ostalo	1.996,1	2.161,5	2.512,6	2.839,4
UFPIM	-2.240,9	-2.793,7	-3.788,2	-5.056,2
Bruto dodana vrijednost (bazične cijene)	78.882,5	88.086,7	100.918,9	110.532,7
Porezi na proizvode minus subvencije na proizvode	19.499,5	19.893,9	22.891,8	27.859,0
BDP (tržišne cijene)	98.382,0	107.980,6	123.810,7	138.391,7
		(u postocima)		
Poljoprivreda, lov i šumarstvo	8,3	8,2	7,6	7,0
Ribarstvo	0,2	0,2	0,2	0,1
Rudarstvo i vađenje	0,2	0,2	0,5	0,4
Prerađivačka industrija	19,5	18,2	18,4	16,6
Opskrba električnom energijom, plinom i vodom	3,1	3,2	3,0	3,2
Građevinarstvo	4,7	5,5	6,0	5,6
Trgovina na veliko i malo	9,7	10,3	10,5	9,6
Hoteli i restorani	2,1	2,5	2,6	2,5
Prijevoz, skladištenje i veze	7,9	7,4	7,3	7,7
Financijsko posredovanje	3,4	3,7	3,3	3,9
Poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge	8,6	8,7	8,6	8,8
Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje	7,2	7,6	7,7	8,6
Obrazovanje	2,9	3,2	3,1	3,5
Zdravstvena zaštita i socijalna skrb	2,7	3,3	3,6	3,9
Ostalo	2,0	2,0	2,0	2,0
UFPIM	-2,3	-2,6	-3,1	-3,7
Bruto dodana vrijednost (bazične cijene)	80,2	81,6	81,5	79,9
Porezi na proizvode minus subvencije na proizvode	19,8	18,4	18,5	20,1
BDP (tržišne cijene)	100,0	100,0	100,0	100,0

Izvor: Državni zavod za statistiku

1/ Revidirane serije su utemeljene na Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti (NKD).

2/ Preliminarne procjene.

Tablica 20. Hrvatska: Bruto domaći proizvod, stalne cijene, 1996-1998. 1/
(godišnja promjena u postocima)

	1996.	1997.	1998. 2/
Poljoprivreda, lov i šumarstvo	1,8	2,4	3,8
Ribarstvo	-20,4	-3,4	-2,6
Rudarstvo i vađenje	-3,0	0,1	-2,4
Prerađivačka industrija	1,7	4,3	2,7
Opskrba električnom energijom, plinom i vodom	20,8	24,4	8,7
Građevinarstvo	18,8	13	3,2
Trgovina na veliko i malo	15,6	13,2	-0,6
Hoteli i restorani	21,8	18,1	3,4
Prijevoz, skladištenje i veze	7,0	3,5	3,7
Financijsko posredovanje	1,3	6,3	8,4
Poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge	2,5	5,2	4,2
Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje	2,3	2	2,3
Obrazovanje	0,7	3,7	3,5
Zdravstvena zaštita i socijalna skrb	1,7	3,0	1,1
Ostale društvene, socijalne i osobne uslužne djelatnosti	2,5	5,9	5,1
Privatna kućanstva sa zaposlenim osobljem	27,2	14,7	42,7
UFPIM	5,1	9,5	7,2
Porezi na proizvode minus subvencije na proizvode	5,4	5,6	5,8
BDP (tržišne cijene)	5,9	6,8	2,5

Izvor: Državni zavod za statistiku

1/ Cijene iz prethodne godine. Revidirane serije utemeljene su na Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti (NKD).

2/ Preliminarne procjene.

Tablica 21. Hrvatska: Kretanja u industrijskoj proizvodnji, 1992-1999.
(industrijska proizvodnja po Glavnim industrijskim grupacijama, 1992.=100)

	Ukupna industrijska proizvodnja	Energija	Intermedijarni proizvodi, osim energije	Kapitalni proizvodi	Trajni proizvodi za široku potrošnju	Netrajni proizvodi za široku potrošnju
1992.	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1993.	94,0	114,5	97,4	107,4	108,5	78,2
1994.	91,4	116,9	98,2	78,9	105,7	83,3
1995.	91,7	133,9	90,2	81,5	93,2	88,4
1996.	94,6	146,5	97,1	86,5	93,6	82,8
1997.	101,0	171,3	95,2	92,3	122,7	92,6
1998.	104,8	177,6	99,0	93,6	120,6	96,6
1993.						
1. tr.	94,7	124,0	99,6	108,6	113,4	76,6
2. tr.	94,9	109,1	99,6	119,4	113,5	73,8
3. tr.	90,8	106,3	95,9	96,2	99,9	78,1
4. tr.	95,6	118,6	94,5	105,5	107,3	84,5
1994.						
1. tr.	87,1	125,0	91,0	70,5	105,2	79,6
2. tr.	90,3	102,9	103,2	82,1	106,2	77,9
3. tr.	90,5	119,1	97,4	72,0	97,0	84,6
4. tr.	97,8	120,6	101,1	90,9	114,5	91,1
1995.						
1. tr.	91,7	148,8	89,4	77,6	97,5	85,1
2. tr.	92,6	135,5	94,3	82,0	95,6	86,4
3. tr.	87,2	120,1	87,3	75,7	91,3	85,4
4. tr.	95,4	131,1	89,8	90,7	88,4	96,9
1996.						
1. tr.	91,7	161,1	92,0	79,5	90,7	78,5
2. tr.	93,9	131,2	98,6	93,7	90,5	79,5
3. tr.	93,0	132,4	98,3	87,8	97,2	82,2
4. tr.	99,6	1612,0	99,5	85,1	96,1	91,1
1997.						
1. tr.	94,3	186,7	86,5	83,0	115,5	83,6
2. tr.	100,2	157,3	97,3	93,4	138,1	92,2
3. tr.	98,8	147,3	89,1	88,6	114,7	97,2
4. tr.	110,6	194,1	107,9	104,1	122,6	97,4
1998.						
1. tr.	100,3	193,0	94,1	90,5	119,0	87,2
2. tr.	105,3	147,9	105,7	101,5	122,9	95,8
3. tr.	107,5	165,4	97,7	94,7	121,5	106,5
4. tr.	106,0	204,2	98,3	87,6	119,0	96,7
1999.						
1. tr.	96,7	228,3	86,2	77,6	116,0	82,4
2. tr.	105,0	175,9	104,9	88,2	128,4	92,7
3. tr.	102,6	165,8	97,6	92,4	128,3	94,1

Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 22. Hrvatska: Poljoprivredna proizvodnja, 1991-1998. (prethodna godina=100)

	1991.	1992.	1993.	1994.	1995.	1996.	1997.	1998.
Ukupna proizvodnja - neto	92,8	86,5	104,9	97,0	100,7	101,6	103,4	109,9
Usjevi	101,8	68,6	115,7	100,3	108,4	100,6	107,8	109,0
Žitarice	106,7	60,5	126,4	93,8	107,2	98,5	114,8	103,5
Industrijski usjevi	94,8	80,7	100,6	90,0	104,5	110,5	105,4	142,6
Livadski usjevi	104,4	67,3	103,7	107,5	102,1	99,5	113,2	102,1
Voćarstvo	138,6	103,7	81,6	81,6	111,4	127,9	71,6	111,9
Vinogradarstvo	107,2	96,3	104,3	91,7	93,4	110,0	108,8	103,7
Stočarstvo	75,9	100,8	92,0	98,3	92,8	99,3	103,0	107,7
Goveda	74,0	117,4	88,8	94,4	93,4	98,4	97,1	100,8
Svinje	73,0	99,6	97,2	101,3	91,1	98,4	102,0	110,7

Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 23. Hrvatska: Turizam - noćenja, 1989-1999.
(u tisućama)

		Noćenja		
		Ukupno	Domaći turisti	Strani turisti
1989.		61.849	7.383	54.466
1990.		52.523	6.747	45.776
1991.		10.158	3.394	6.764
1992.		10.724	3.170	7.554
1993.		12.909	3.152	9.757
1994.		19.977	4.421	15.556
1995.		12.885	4.370	8.515
1996.		21.455	4.909	16.546
1997.		30.314	5.617	24.697
1998.		31.287	5.285	26.002
1997.	siječanj	260	174	86
	veljača	295	187	108
	ožujak	496	230	266
	travanj	591	233	358
	svibanj	1.524	340	1.184
	lipanj	2.946	477	2.469
	srpanj	8.944	1.418	7.526
	kolovoz	11.286	1.619	9.667
	rujan	2.924	431	2.493
	listopad	537	210	327
	studeni	251	151	100
	prosinac	260	147	113
1998.	siječanj	271	183	88
	veljača	294	182	112
	ožujak	361	204	157
	travanj	763	246	517
	svibanj	1.357	314	1.043
	lipanj	3.566	478	3.088
	srpanj	9.042	1.355	7.687
	kolovoz	11.465	1.506	9.959
	rujan	3.112	349	2.763
	listopad	564	191	373
	studeni	249	145	104
	prosinac	243	133	110
1999.	siječanj	252	168	84
	veljača	259	157	102
	ožujak	324	167	157
	travanj	595	223	372
	svibanj	1.102	285	817
	lipanj	2.620	473	2.147
	srpanj	7.975	1.427	6.548
	kolovoz	9.717	1.483	8.234

Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 25. Hrvatska: Noćenja turista po zemlji porijekla, 1992-1998.

	1992.	1993.	1994.	1995.	1996.	1997.	1998.
(broj noćenja, u tisućama)							
Ukupno	7.044	9.758	15.556	8.515	16.546	24.697	26.002
Europska unija	3.642	5.130	8.027	4.569	8.987	13.024	14.141
Istočna Europa	3.257	4.133	6.946	3.503	6.844	10.697	11.386
Ostale europske države	36	338	397	297	443	743	245
Neeuropske države	109	156	186	147	272	232	230
(u postocima)							
Ukupno	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Europska unija	51,7	52,6	51,6	53,7	54,3	52,7	54,4
Istočna Europa	46,2	42,4	44,7	41,1	41,4	43,3	43,8
Ostale europske države	0,5	3,5	2,6	3,5	2,7	3,0	0,9
Neeuropske države	1,5	1,6	1,2	1,7	1,6	0,9	0,9

Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 26. Hrvatska: Struktura zaposlenosti, 1996-1998. 1/
(u tisućama)

	1996. 2/	1997. 2/	1998. 3/
Ukupno	1.195,1	1.187,9	1.271,7
A. Poljoprivreda, lov i šumarstvo	39,1	33,5	32,5
B. Ribarstvo	1,4	1,2	3,7
C. Rudarstvo i vađenje	8,5	8,5	8,2
D. Prerađivačka industrija	306,7	284,5	305,4
E. Opskrba električnom energijom, plinom i vodom	26,5	26,7	26,9
F. Građevinarstvo	65,7	67,2	96,5
G. Trgovina na veliko i malo	141,4	146,5	200,8
H. Hoteli i restorani	44,0	43,2	75,6
I. Prijevoz, skladištenje i veze	86,1	88,0	98,5
J. Financijsko posredovanje	26,9	27,5	29,2
K. Poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge	40,0	41,9	61,4
L. Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje	45,0	44,8	122,6
M. Obrazovanje	76,8	77,1	78,8
N. Zdravstvena zaštita i socijalna skrb	77,7	78,0	81,4
O. Ostale društvene, socijalne i osobne uslužne djelatnosti	26,6	26,8	38,4
P. Privatna kućanstva sa zaposlenim osobljem	5,8
Q. Izvanteritorijalne organizacije i tijela	0,0	0,0	1,8
Neklasificirano po NKD-u 4/	4,2

Izvor: Državni zavod za statistiku

1/ Od 1996. podaci su klasificirani prema Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti.

Raniji podaci, prikupljeni prema jedinstvenoj klasifikaciji djelatnosti nisu usporedivi.

2/ Nisu obuhvaćeni vlasnici obrta, odnosno vlasnici koji obavljaju djelatnosti slobodnih profesija, zaposleni u policiji i obrani, kao ni individualni poljoprivrednici.

3/ Nisu obuhvaćeni samo individualni poljoprivrednici.

4/ Odnosi se na vlasnike obrta, odnosno na vlasnike koji obavljaju djelatnosti slobodnih profesija.

Tablica 27. Hrvatska: Kretanja zaposlenosti i nezaposlenosti, 1990-1998. 1/
(u jedinicama, osim ako nije navedeno drugačije, na kraju razdoblja)

	Poduzeća u već. drž. vlasništvu i javni sektor 2/ (1)	Privatni sektor 3/ (2)	Ukupna zaposlenost (3)=(1)+(2)	Nezaposlenost (registrirana) (4)	Radna snaga (5)=(3)+(4)	Stopa nezaposlenosti 4/ (u postocima) (4):(5)
1990.	1.670.096	285.766	1.955.862	195.466	2.151.328	9,1
1991.	1.482.740	343.650	1.826.390	283.308	2.109.698	13,4
1992.	1.221.333	435.200	1.656.533	261.050	1.917.583	13,6
1993.	1.054.357	586.823	1.641.180	243.096	1.884.276	12,9
1994.	870.787	716.791	1.587.578	247.555	1.835.133	13,5
1995.	799.665	738.804	1.538.469	249.070	1.787.539	13,9
1996. 5/	667.979	764.232	1.432.211	264.124	1.696.335	15,6
1997. 5/	644.047	746.383	1.390.430	284.611	1.675.041	17,0
1998. 5/	607.052	748.990	1.392.042	292.332	1.683.374	17,4

Izvori: Državni zavod za makroekonomske analize i prognoze, Državni zavod za statistiku i Hrvatski zavod za zapošljavanje

1/ Procjene ukupne zaposlenosti utemeljene su na ukupnom broju zaposlenika koji plaćaju mirovinske doprinose.

2/ Obuhvaća sektor poduzeća koji je bio u društvenom vlasništvu, kao i sektor države.

3/ Zaposlenost u privatnom sektoru obuhvaća individualne poljoprivrednike, poduzetnike i njihove zaposlenike, nezavisne profesionalne djelatnike, i zaposlenike privatnih poduzeća. Od 1992. nadalje obuhvaćena su i privatna poduzeća osnovana u privatizacijskom procesu.

4/ Ovi su podaci utemeljeni na neslužbenim (nižim) procjenama radne snage i stoga se razlikuju od podataka iskazanih u tablici o osnovnim ekonomskim pokazateljima.

5/ Na kraju ožujka.

Tablica 28. Hrvatska: Kretanja troškova radne snage, 1998-1999. 1/
(u tisućama HRK)

	Bruto plaće	Neto plaće	Doprinosi iz plaća	Porez na dohodak	Nadoknade od zaposlenosti i rada	Ostali doprinosi
1998.						
siječanj	3.164.429	2.051.607	721.490	391.332	177.967	11.297
veljača	3.195.320	2.072.272	728.533	394.515	188.474	11.407
ožujak	3.199.320	2.077.493	729.430	392.331	223.539	11.421
travanj	3.300.076	2.128.935	752.417	418.724	230.030	11.781
svibanj	3.359.352	2.163.644	765.932	429.776	210.396	11.993
lipanj	3.504.945	2.236.662	799.127	469.156	202.211	12.513
srpanj	3.483.188	2.285.840	717.537	479.811	207.247	12.435
kolovoz	3.518.010	2.308.299	724.710	485.001	188.210	12.559
rujan	3.446.944	2.265.621	710.070	471.253	206.521	12.306
listopad	3.469.779	2.269.571	714.774	485.434	213.395	12.387
studen	3.545.118	2.309.132	730.294	505.692	22.721	12.656
prosinac	3.591.774	2.342.731	739.905	509.138	380.440	12.823
1999.						
siječanj	3.416.722	2.322.572	703.845	390.305	159.247	12.198
veljača	3.331.967	2.268.552	686.385	377.030	169.025	11.895
ožujak	3.301.016	2.249.672	680.009	371.335	191.902	11.785
travanj	3.446.458	2.334.252	709.970	402.236	185.305	12.304
svibanj	3.572.691	2.413.320	735.974	423.397	186.549	12.755
lipanj	3.557.639	2.397.365	732.874	427.400	204.324	12.701
srpanj	3.646.494	2.458.320	751.178	436.996	406.968	13.018

Izvor: Zavod za platni promet (ZAP)

1/ Nisu obuhvaćeni zaposlenici Ministarstva obrane i Ministarstva unutarnjih poslova.

Tablica 29. Hrvatska: Kretanja prosječnih mjesečnih neto plaća, 1994-1999. 1/

	Ukupno	Ukupno
	(u HRK)	(u USD)
1994.	1.402,9	234,0
1995.	1.818,0	347,8
1996.	2.033,0	374,1
1997.	2.377,0	386,0
1998.	2.681,0	421,4
1996.	2.033,0	374,1
siječanj	1.924,0	356,0
veljača	1.908,0	351,1
ožujak	1.920,0	351,8
travanj	1.980,0	357,6
svibanj	2.067,0	371,2
lipanj	1.994,0	363,6
srpanj	2.071,0	386,1
kolovoz	2.085,0	396,7
rujan	2.028,0	379,2
listopad	2.071,0	380,1
studen	2.124,0	394,7
prosinac	2.217,0	401,9
1997.	2.377,0	386,0
siječanj	2.274,0	400,3
veljača	2.196,0	368,7
ožujak	2.271,0	374,9
travanj	2.313,0	378,9
svibanj	2.361,0	387,6
lipanj	2.406,0	390,8
srpanj	2.390,0	375,0
kolovoz	2.395,0	365,8
rujan	2.394,0	377,3
listopad	2.437,0	391,8
studen	2.525,0	413,7
prosinac	2.544,0	407,2
1998.	2.681,0	421,4
siječanj	2.501,0	392,7
veljača	2.475,0	387,7
ožujak	2.548,0	395,8
travanj	2.592,0	400,9
svibanj	2.626,0	410,6
lipanj	2.699,0	414,8
srpanj	2.756,0	421,3
kolovoz	2.720,0	422,4
rujan	2.729,0	439,1
listopad	2.793,0	459,2
studen	2.806,0	447,7
prosinac	2.935,0	470,1
1999.		
siječanj	2.946,0	466,4
veljača	2.884,0	432,2
ožujak	2.992,0	428,9
travanj	3.045,0	429,5
svibanj	3.039,0	425,6
lipanj	3.076,0	420,9
srpanj	3.043,0	413,9
kolovoz	3.064,0	428,9

Izvor: Državni zavod za statistiku i procjene MMF-a

1/ Obuhvaća industrijski sektor u prijašnjem društvenom vlasništvu ("privreda") i sektor opće države ("neprivreda"). Nisu obuhvaćene osobe zaposlene u policiji i obrani, vlasnici obrta i vlasnici koji obavljaju djelatnosti slobodnih profesija, te individualni poljoprivrednici.

Tablica 30. Hrvatska: Prosječna mjesečna bruto plaća po zaposleniku, 1996-1999. 1/ 2/ (u HRK)

	1996.	1997.	1998.	1999. 3/
Ukupno	3.243	3.668	4.131	4.476
A. Poljoprivreda, lov i šumarstvo	3.013	3.377	3.558	3.778
B. Ribarstvo	2.779	2.784	3.106	3.057
C. Rudarstvo i vađenje	3.838	4.206	4.351	4.573
D. Prerađivačka industrija	3.034	3.358	3.681	3.834
E. Opskrba električnom energijom, plinom i vodom	3.840	4.148	4.729	5.105
F. Građevinarstvo	2.872	3.229	3.473	3.604
G. Trgovina na veliko i malo	2.948	3.349	3.558	3.526
H. Hoteli i restorani	2.740	3.048	3.453	3.600
I. Prijevoz, skladištenje i veze	3.387	3.970	4.324	4.852
J. Financijsko posredovanje	4.776	5.625	6.413	6.903
K. Poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge	3.659	4.125	4.643	4.957
L. Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje	3.737	4.155	5.053	6.056
M. Obrazovanje	2.963	3.322	4.046	4.490
N. Zdravstvena zaštita i socijalna skrb	3.563	4.150	4.989	5.606
O. Ostale društvene, socijalne i ostale osobne uslužne djelatnosti	3.668	4.302	4.662	4.922
P. Privatna kućanstva sa zaposlenim osobljem
Q. Izvanteritorijalne organizacije i tijela

Izvor: Državni zavod za statistiku

1/ Podaci su od 1996. klasificirani prema Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti.

Raniji podaci, prikupljeni prema jedinstvenoj klasifikaciji djelatnosti nisu usporedivi.

2/ Nisu obuhvaćeni vlasnici obrta i vlasnici koji obavljaju djelatnosti slobodnih profesija, zaposleni u policiji, obrani, niti individualni poljoprivrednici.

3/ Prosjek razdoblja siječanj-kolovoz.

Tablica 31. Hrvatska: Indeksi nominalne neto plaće po zaposleniku, 1996-1999. 1/ 2/

	1996.	1997.	1998.	1999. 3/
Ukupno	85,5	100,0	112,8	126,7
A. Poljoprivreda, lov i šumarstvo	85,9	100,0	106,6	117,7
B. Ribarstvo	94,5	100,0	116,6	116,0
C. Rudarstvo i vađenje	88,1	100,0	105,3	116,5
D. Prerađivačka industrija	87,3	100,0	110,3	119,6
E. Opskrba električnom energijom, plinom i vodom	87,7	100,0	113,1	127,0
F. Građevinarstvo	87,2	100,0	109,4	117,9
G. Trgovina na veliko i malo	85,4	100,0	107,4	111,7
H. Hoteli i restorani	86,9	100,0	113,5	122,1
I. Prijevoz, skladištenje i veze	83,2	100,0	109,3	126,9
J. Financijsko posredovanje	82,3	100,0	113,7	127,5
K. Poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge	85,3	100,0	112,5	125,4
L. Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje	86,7	100,0	120,2	146,8
M. Obrazovanje	85,7	100,0	120,7	138,9
N. Zdravstvena zaštita i socijalna skrb	83,3	100,0	119,5	139,2
O. Ostale društvene, socijalne i ostale osobne uslužne djelatnosti	82,4	100,0	109,2	120,4
P. Privatna kućanstva sa zaposlenim osobljem
Q. Izvanteritorijalne organizacije i tijela

Izvor: Državni zavod za statistiku

1/ Podaci su od 1996. klasificirani prema Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti.

Raniji podaci, prikupljeni prema jedinstvenoj klasifikaciji djelatnosti nisu usporedivi.

2/ Nisu obuhvaćeni vlasnici obrta i vlasnici koji obavljaju djelatnosti slobodnih profesija, zaposleni u policiji, obrani, niti individualni poljoprivrednici.

3/ Prosjek razdoblja siječanj-kolovoz. (1997.=100)

Tablica 32. Hrvatska: Indeksi realne neto plaće po zaposleniku, 1996-1998. 1/ 2/
(1997.=100)

	1996.	1997.	1998.
Ukupno	89,0	100,0	106,0
A. Poljoprivreda, lov i šumarstvo	89,4	100,0	100,2
B. Ribarstvo	98,3	100,0	109,6
C. Rudarstvo i vađenje	91,7	100,0	98,9
D. Prerađivačka industrija	90,8	100,0	103,6
E. Opskrba električnom energijom, plinom i vodom	91,3	100,0	106,3
F. Građevinarstvo	90,7	100,0	102,8
G. Trgovina na veliko i malo	88,9	100,0	101,0
H. Hoteli i restorani	90,4	100,0	106,7
I. Prijevoz, skladištenje i veze	86,6	100,0	102,7
J. Financijsko posredovanje	85,6	100,0	106,8
K. Poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge	88,8	100,0	105,7
L. Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje	90,2	100,0	112,9
M. Obrazovanje	89,2	100,0	113,4
N. Zdravstvena zaštita i socijalna skrb	86,7	100,0	112,3
O. Ostale društvene, socijalne i ostale osobne uslužne djelatnosti	85,7	100,0	102,6
P. Privatna kućanstva sa zaposlenim osobljem
Q. Izvanteritorijalne organizacije i tijela

Izvor: Državni zavod za statistiku

1/ Podaci su od 1996. klasificirani prema Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti.

Raniji podaci, prikupljeni prema jedinstvenoj klasifikaciji djelatnosti nisu usporedivi.

2/ Nisu obuhvaćeni vlasnici obrta i vlasnici koji obavljaju djelatnosti slobodnih profesija, zaposleni u policiji, obrani, niti individualni poljoprivrednici.

Tablica 33. Hrvatska: Kretanje cijena, 1993-1999.

	Cijene na malo			Cijene pri proizvođačima		
	Indeks pros.1994.=100	Stopa rasta		Indeks pros.1994.=100	Stopa rasta	
		Prethodno razdoblje	Isti mjesec prethodne godine		Prethodno razdoblje	Isti mjesec prethodne godine
1993.	50,6	1.516,6	...	57,0	1.512,4	...
1994.	100,0	97,6	...	101,3	77,6	...
1995.	102,0	2,0	...	102,0	0,7	...
1996.	105,6	3,5	...	103,4	1,4	...
1997.	109,4	3,6	...	105,8	2,3	...
1997.						
siječanj	108,3	1,0	4,2	103,6	0,5	1,8
veljača	108,3	0,0	3,7	103,7	0,1	2,0
ožujak	108,4	0,1	3,9	103,0	-0,7	2,2
travanj	108,5	0,1	4,4	103,2	0,0	1,9
svibanj	108,9	0,4	3,6	103,4	0,2	2,3
lipanj	109,1	0,2	3,4	103,2	0,2	2,1
srpanj	108,8	-0,3	2,7	104,4	-0,2	2,0
kolovoz	109,7	0,8	3,5	104,4	1,2	3,4
rujan	110,0	0,3	3,7	104,4	0,0	3,3
listopad	110,2	0,2	3,3	104,5	0,1	3,3
studeni	110,6	0,4	3,1	104,8	0,3	1,9
prosinac	111,4	0,7	3,8	104,7	-0,1	1,6
1998.						
siječanj	114,1	2,4	5,3	103,9	-0,8	-0,4
veljača	114,5	0,4	5,7	103,8	-0,1	-0,3
ožujak	114,8	0,2	5,8	101,8	-1,9	-0,7
travanj	115,1	0,3	6,0	102,0	0,2	-0,7
svibanj	115,7	0,5	6,0	101,9	-0,1	-0,6
lipanj	115,7	0,0	5,8	102,1	0,2	-0,3
srpanj	115,5	-0,2	5,8	101,8	-0,3	-0,4
kolovoz	115,6	0,1	5,2	101,7	-0,1	-2,3
rujan	116,6	0,9	5,8	101,6	-0,1	-2,3
listopad	117,2	0,5	6,1	102,0	0,4	-2,1
studeni	117,4	0,2	5,9	102,5	0,5	-2,4
prosinac	117,6	0,2	5,4	102,5	0,0	-2,1
1999.						
siječanj	118,2	0,5	3,4	102,6	0,1	-0,9
veljača	118,6	0,3	3,4	103,4	0,8	0,0
ožujak	119,1	0,4	3,5	102,8	-0,6	1,3
travanj	119,5	0,3	3,6	103,4	0,6	1,7
svibanj	120,3	0,7	3,8	103,3	-0,1	1,7
lipanj	120,3	0,0	3,8	103,4	0,1	1,5
srpanj	121,6	1,1	5,1	104,3	0,9	2,7
kolovoz	121,6	0,0	5,0	105,3	0,9	3,6
rujan	122,3	0,6	4,7	105,9	0,6	4,3
listopad	122,8	0,4	4,5	106,3	0,4	4,4
studeni	122,7	-0,1	4,3	108,2	1,8	5,6

Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 34. Hrvatska: Stope inflacije, 1992-1999.
(prosječna godišnja promjena, u postocima)

	1992.	1993.	1994.	1995.	1996.	1997.	1998.	1999. 1/
Ukupno	665,5	1.516,6	97,6	2,0	3,5	3,6	5,7	4,1
Roba	746,8	1.502,4	95,1	0,0	2,4	2,8	4,1	4,1
Poljoprivredni proizvodi	623,3	1.135,9	134,5	3,7	0,0	6,5	3,7	-1,0
Industrijski proizvodi - ukupno	751,1	1.514,2	94,1	-0,2	2,5	2,7	4,1	4,4
Gotovi prehrambeni proizvodi	740,7	1.442,2	93,3	0,0	4,5	3,6	7,3	0,6
Alkoholna pića	749,7	1.593,4	108,2	4,4	7,7	3,2	-1,7	4,5
Duhan	1.050,0	1.278,2	159,1	27,2	18,2	0,0	0,1	7,5
Neprehrambeni industrijski proizvodi	743,3	1.552,6	90,8	-2,2	0,2	2,6	3,9	5,4
Tekstilni proizvodi	817,4	1.774,7	103,5	-4,2	-1,5	5,9	4,5	9,2
Ogrjev i rasvjeta	659,9	1.807,1	87,6	-3,5	1,9	3,1	1,6	3,5
Pokućstvo	771,1	1.776,3	103,8	-5,8	-3,3	1,5	-0,6	4,0
Kućanski aparati	958,5	1.488,6	62,2	-10,6	-3,9	-2,2	-0,9	4,1
Lijekovi	374,7	2.665,1	110,5	0,6	-0,6	6,7	18,0	2,0
Usluge	393,5	1.604,2	110,9	11,9	8,6	7,0	12,1	3,8
Usluge stanovanja	77,0	1.534,4	142,8	18,1	5,1	1,1	30,9	...
Komunalna poduzeća i usluge	358,2	1.805,5	113,7	5,3	4,5	8,9	20,6	...
Prijevoz	486,7	1.681,4	98,8	6,5	5,9	8,2	9,0	2,0
Veze	246,2	1.703,8	95,2	23,8	32,8	15,0	18,1	26,2

Izvor: Državni zavod za statistiku

1/ Prvih jedanaest mjeseci u odnosu na korespondno razdoblje u 1998.

Tablica 35. Hrvatska: Zaposleni u javnim poduzećima, 1992-1998.
(na kraju razdoblja, broj zaposlenih)

	1992.	1993.	1994.	1995.	1996.	1997.	1998. 1/
HRVATSKA ELEKTROPRIVREDA (električna energija)	14.250	13.984	14.457	14.158	14.664	15.057	15.665
HRVATSKA VODOPRIVREDA (opskrba vodom)	569	426	400	401	544	579	595
HRVATSKE CESTE (izgradnja cesta)	3.857	3.643	3.715	3.645	3.752	3.816	7.804
HRVATSKE ŽELJEZNICE (željeznica)	29.301	22.840	22.004	21.812	21.833	21.966	19.342
HPT (pošta i telekomunikacije)	18.439	19.445	19.687	20.493	20.038	21.055	22.555
HP	12.584
HT	9.971
JADROLINIJA RIJEKA (obalna plovidba)	2.209	1.499	2.113	1.974	2.046	2.030	1.489
HRVATSKA RADIO - TELEVIZIJA (HRT) (radio i TV)	2.846	2.752	2.719	2.928	3.179	3.369	4.331
HRVATSKE ŠUME (šumarstvo)	10.113	9.882	10.201	10.034	9.971	9.284	8.884
NARODNE NOVINE (tiskara)	725	763	746	727	701	652	526
INA - INDUSTRIJA NAFTE (rafiniranje i distribucija nafte)	18.345	18.084	17.965	17.513	16.525	13.974	13.406
Ukupno	100.654	93.318	94.007	93.685	93.253	91.782	94.597

Izvori: Državni zavod za statistiku i Državni zavod za makroekonomske analize i prognoze
1/ Na kraju ožujka.

Tablica 36. Hrvatska: Broj poduzeća u privrednom sektoru i broj pravnih osoba nad kojima je pokrenut stečajni postupak, 1993-1998.
(na kraju razdoblja)

	Broj poduzeća u privrednom sektoru						Broj pravnih osoba nad kojima je pokrenut stečajni postupak					
	1993.	1994.	1995.	1996.	1997.	1998.	1993.	1994.	1995.	1996.	1997.	1998.
Ukupno	113.543	143.755	164.104	171.170	177.730	183.306	397	275	348	354	387	294
Ukupan broj u privrednom sektoru	84.384	117.775	135.682	140.719	145.105	148.247						
Industrija	9.607	12.089	13.492	14.003	14.558	15.001	131	84	112	119	128	73
Poljoprivreda i ribarstvo	2.380	3.008	3.349	3.446	3.520	3.584	17	14	20	26	29	23
Šumarstvo	90	124	151	159	173	177
Opskrba vodom	35	34	36	35	36	39
Građevinarstvo	5.643	7.723	9.027	9.643	10.282	10.819	64	45	55	51	56	34
Prijevoz i veze	2.641	4.158	4.740	4.998	5.267	5.465	2	4	6	7	8	10
Trgovina	42.283	61.401	71.273	73.423	74.902	75.630	110	78	95	91	104	73
Restorani i turizam	4.397	6.035	6.837	7.147	7.432	7.758	14	9	11	12	14	9
Obrtništvo i osobne usluge	3.521	5.029	5.929	6.086	6.171	6.212	24	15	18	17	17	9
Stanovanje i urbanističke usluge	1.064	1.141	1.200	1.244	1.313	1.385	2	2	3	2	2	4
Financiranje, inženjersvo i poslovanje	12.723	17.033	19.648	20.535	21.451	22.177	33	24	28	28	28	39
Broj u neprivrednom sektoru	29.159	25.980	28.422	30.451	32.625	35.059
Obrazovanje i kultura	11.596	13.064	14.042	14.841	15.571	16.504	14
Zdravstvena zaštita i socijalna skrb	697	766	837	936	1.044	1.289	6
Država, fondovi, udruženja i organizacije	16.866	12.150	13.543	14.674	16.010	17.266

Izvor: Državni zavod za statistiku

Tablica 37. Hrvatska: Prihodi proračuna središnje države, 1991-1999.

	1991.	1992.	1993.	1994.	1995.	1996.	1997.	1998.	1999. Revidirani proračun	1999. siječanj- rujan
	(u mil. HRK)									
Prihodi i potpore	64	557	8.471	24.260	27.981	31.367	33.846	43.809	47.909	29.276
Prihodi	64	557	8.471	24.260	27.881	31.367	33.846	43.809	47.909	29.276
Tekući prihodi	64	547	8.371	23.906	27.287	30.244	33.385	42.019	42.117	29.082
Porezni prihodi	63	502	7.892	23.350	26.505	28.530	31.338	40.327	40.023	27.832
Porezi na dohodak i dobit	25	84	936	3.803	4.507	5.488	5.887	7.376	7.372	5.101
Porez na promet nekretnina	0	2	63	118	142	172	243	271	260	173
Porez na promet robe i usluga	33	316	5.663	15.894	17.746	18.873	20.502	27.968	27.558	18.971
Porezi na međun. trgovinu	5	99	1.230	3.487	3.939	3.965	4.676	4.256	4.299	3.241
Ostali porezi	0	0	0	49	172	33	30	456	533	346
Neporezni prihodi	1	45	479	556	782	1.714	2.047	1.692	2.094	1.249
Prihodi od kapitala	0	10	100	354	594	1.123	461	1.789	5.792	195
Dotacije	0	0	0	0	100	0	0	0	0	0
	(postotak BDP-a)									
Prihodi i potpore	14,5	20,6	21,7	27,7	28,4	29,2	28,4	31,7	33,7	20,6
Prihodi	14,5	20,6	21,7	27,7	28,3	29,2	28,4	31,7	33,7	20,6
Tekući prihodi	14,5	20,2	21,5	27,3	27,7	28,2	28,0	30,4	29,7	20,5
Porezni prihodi	14,2	18,6	20,2	26,7	26,9	26,6	26,3	29,1	28,2	19,6
Porezi na dohodak i dobit	5,6	3,1	2,4	4,3	4,6	5,1	4,9	5,3	5,2	3,6
Porez na promet nekretnina	0,0	0,1	0,2	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1
Porez na promet robe i usluga	7,5	11,7	14,5	18,2	18,0	17,6	17,2	20,2	19,4	13,4
Porezi na međun. trgovinu	1,1	3,7	3,2	4,0	4,0	3,7	3,9	3,1	3,0	2,3
Ostali porezi	0,0	0,0	0,0	0,1	0,2	0,0	0,0	0,3	0,4	0,2
Neporezni prihodi	0,2	1,7	1,2	0,6	0,8	1,6	1,7	1,2	1,5	0,9
Prihodi od kapitala	0,0	0,4	0,3	0,4	0,6	1,0	0,4	1,3	4,1	0,1
Dotacije	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	(postak u ukupnim prihodima)									
Prihodi i potpore	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Prihodi	100,0	100,0	100,0	100,0	99,6	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Tekući prihodi	100,0	98,2	98,8	98,5	97,5	96,4	98,6	95,9	87,9	99,3
Porezni prihodi	98,5	90,1	93,2	96,3	94,7	91,0	92,6	92,1	83,5	95,1
Porezi na dohodak i dobit	38,5	15,1	11,0	15,7	16,1	17,5	17,4	16,8	15,4	17,4
Porez na promet nekretnina	0,0	0,4	0,7	0,5	0,5	0,5	0,7	0,6	0,5	0,6
Porez na promet robe i usluga	52,1	56,8	66,9	65,5	63,4	60,2	60,6	63,8	57,5	64,8
Porezi na međun. trgovinu	7,9	17,9	14,5	14,4	14,1	12,6	13,8	9,7	9,0	11,1
Ostali porezi	0,0	0,0	0,0	0,2	0,6	0,1	0,1	1,0	1,1	1,2
Neporezni prihodi	1,5	8,1	5,7	2,3	2,8	5,5	6,0	3,9	4,4	4,3
Prihodi od kapitala	0,0	1,8	1,2	1,5	2,1	3,6	1,4	4,1	12,1	0,7
Dotacije	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Izvor: Ministarstvo financija

Tablica 38. Hrvatska: Rashodi i neto posudbe proračuna središnje države, 1992-1999.

	1992.	1993.	1994.	1995.	1996.	1997.	1998.	1999. Revidirani proračun	1999. siječanj- rujan
	(u mil. HRK)								
Rashodi i neto posudbe	564	8.403	23.546	28.696	31.502	35.006	42.552	49.334	33.172
Rashodi	564	8.403	23.230	28.476	30.973	34.395	41.473	48.223	32.284
Tekući rashodi	520	7.742	20.745	25.495	25.930	29.580	34.883	38.180	27.125
Rashodi za kupovinu robe i usluga	396	6.111	17.144	20.735	19.623	20.263	22.649	22.510	15.689
Plaće	98	1.941	6.589	8.394	8.365	9.148	10.852	12.013	8.840
Doprinosi poslodavaca	24	484	1.383	1.716	1.966	1.892	2.179	2.577	1.837
Ostale kupovine robe i usluga	273	3.686	9.173	10.625	9.292	9.223	9.618	7.920	5.012
Plaćanje kamata	21	212	1.131	1.392	1.218	1.737	1.951	2.214	1.589
Domaće	21	207	895	911	950	775	917	986	671
Strane	0	5	236	481	268	962	1.034	1.228	918
Subvencije i ostali tekući transferi	103	1.419	2.470	3.369	5.089	7.579	10.283	13.455	9.847
Kapitalni rashodi	44	661	2.485	2.980	5.043	4.815	6.590	10.044	5.160
Posudbe umanjene za otplate	0	0	316	221	529	611	1.079	1.111	887
	(postotak BDP-a)								
Rashodi i neto posudbe	20,8	21,5	26,9	29,2	29,4	29,3	30,7	34,7	23,4
Rashodi	20,8	21,5	26,6	28,9	28,9	28,8	30,0	34,0	22,7
Tekući rashodi	19,2	19,8	23,7	25,9	24,2	24,8	25,2	26,9	19,1
Rashodi za kupovinu robe i usluga	14,6	15,7	19,6	21,1	18,3	17,0	16,4	15,9	11,0
Plaće	3,6	5,0	7,5	8,5	7,8	7,7	7,8	8,5	6,2
Doprinosi poslodavaca	0,9	1,2	1,6	1,7	1,8	1,6	1,6	1,8	1,3
Ostale kupovine robe i usluga	10,1	9,5	10,5	10,8	8,7	7,7	7,0	5,6	3,5
Plaćanje kamata	0,8	0,5	1,3	1,4	1,1	1,5	1,4	1,6	1,1
Domaće	0,8	0,5	1,0	0,9	0,9	0,6	0,7	0,7	0,5
Strane	0,0	0,0	0,3	0,5	0,2	0,8	0,7	0,9	0,6
Subvencije i ostali tekući transferi	3,8	3,6	2,8	3,4	4,7	6,4	7,4	9,5	6,9
Kapitalni rashodi	1,6	1,7	2,8	3,0	4,7	4,0	4,8	7,1	3,6
Posudbe umanjene za otplate	0,0	0,0	0,4	0,2	0,5	0,5	0,8	0,8	0,6
	(postotak u ukupnim rashodima i neto posudbama)								
Rashodi i neto posudbe	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Rashodi	100,0	100,0	98,7	99,2	98,3	98,3	97,5	97,7	97,3
Tekući rashodi	92,1	92,1	88,1	88,8	82,3	84,5	82,0	77,4	81,8
Rashodi za kupovinu robe i usluga	70,1	72,7	72,8	72,3	62,3	57,9	53,2	45,6	47,3
Plaće	17,4	23,1	28,0	29,2	26,6	26,1	25,5	24,3	26,6
Doprinosi poslodavaca	4,3	5,8	5,9	6,0	6,2	5,4	5,1	5,2	5,5
Ostale kupovine robe i usluga	48,4	43,9	39,0	37,0	29,5	26,3	22,6	16,1	15,1
Plaćanje kamata	3,7	2,5	4,8	4,9	3,9	5,0	4,6	4,5	4,8
Domaće	3,7	2,5	3,8	3,2	3,0	2,2	2,2	2,0	2,0
Strane	0,0	0,1	1,0	1,7	0,8	2,7	2,4	2,5	2,8
Subvencije i ostali tekući transferi	18,3	16,9	10,5	11,7	16,2	21,7	24,2	27,3	29,7
Kapitalni rashodi	7,9	7,9	10,6	10,4	16,0	13,8	15,5	20,4	15,6
Posudbe umanjene za otplate	0,0	0,0	1,3	0,8	1,7	1,7	2,5	2,3	2,7

Izvor: Ministarstvo financija

Tablica 39. Hrvatska: Rashodi proračuna središnje države prema funkcionalnoj klasifikaciji, 1991-1999.

	1991.	1992.	1993.	1994.	1995.	1996.	1997.	1998.	1999. Revidirani proračun	1999. siječanj- rujan
	(u mil. HRK)									
Rashodi po funkcionalnoj klasifikaciji	83	565	8.403	22.283	28.476	30.973	34.395	41.390	48.223	32.286
Opće javne službe	3	21	395	1.675	1.911	1.912	2.183	3.382	3.552	1.997
Poslovi i usluge obrane	22	196	3.259	7.650	9.911	7.760	6.991	7.373	5.802	4.104
Poslovi javnog reda i sigurnosti	15	65	998	2.841	3.351	3.714	4.170	4.251	4.431	3.329
Poslovi i usluge obrazovanja	15	60	824	2.865	3.278	3.600	4.051	4.669	5.743	4.124
Poslovi i usluge zdravstva	1	3	8	57	78	152	185	817	803	358
Socijalno osiguranje i zaštita	8	66	856	2.547	3.186	4.408	6.452	8.025	10.816	7.865
Kultura	2	7	126	309	430	411	539	577	835	550
Poslovi stanovanja	0	10	76	463	1.343	2.603	2.069	2.620	2.527	1.522
Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov	2	43	495	653	512	551	616	1.103	1.116	671
Rudarstvo, industrija i građevinarstvo	0	0	74	192	255	381	693	729	2.639	1.892
Promet i veze	7	37	578	1.499	2.232	3.405	3.434	4.073	4.748	2.763
Ostalo	7	58	715	1.532	1.988	2.076	3.013	3.771	5.213	3.112
	(postotak BDP-a)									
Rashodi po funkcionalnoj klasifikaciji	18,9	20,9	21,5	25,5	28,9	28,9	28,8	29,9	34,0	22,7
Opće javne službe	0,8	0,8	1,0	1,9	1,9	1,8	1,8	2,4	2,5	1,4
Poslovi i usluge obrane	4,9	7,2	8,4	8,7	10,1	7,2	5,9	5,3	4,1	2,9
Poslovi javnog reda i sigurnosti	3,4	2,4	2,6	3,2	3,4	3,5	3,5	3,1	3,1	2,3
Poslovi i usluge obrazovanja	3,4	2,2	2,1	3,3	3,3	3,4	3,4	3,4	4,0	2,9
Poslovi i usluge zdravstva	0,3	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,2	0,6	0,6	0,3
Socijalno osiguranje i zaštita	1,9	2,4	2,2	2,9	3,2	4,1	5,4	5,8	7,6	5,5
Kultura	0,4	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,5	0,4	0,6	0,4
Poslovi stanovanja	0,0	0,4	0,2	0,5	1,4	2,4	1,7	1,9	1,8	1,1
Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov	0,4	1,6	1,3	0,7	0,5	0,5	0,5	0,8	0,8	0,5
Rudarstvo, industrija i građevinarstvo	0,0	0,0	0,2	0,2	0,3	0,4	0,6	0,5	1,9	1,3
Promet i veze	1,7	1,4	1,5	1,7	2,3	3,2	2,9	2,9	3,3	1,9
Ostalo	1,7	2,1	1,8	1,8	2,0	1,9	2,5	2,7	3,7	2,2
	(postotak u ukupnim rashodima)									
Rashodi po funkcionalnoj klasifikaciji	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Opće javne službe	4,2	3,8	4,7	7,5	6,7	6,7	7,7	8,2	7,4	6,2
Poslovi i usluge obrane	26,0	34,7	38,8	34,3	34,8	27,3	24,5	17,8	12,0	12,7
Poslovi javnog reda i sigurnosti	18,2	11,4	11,9	12,8	11,8	13,0	14,6	10,3	9,2	10,3
Poslovi i usluge obrazovanja	18,2	10,6	9,8	12,9	11,5	12,6	14,2	11,3	11,9	12,8
Poslovi i usluge zdravstva	1,5	0,5	0,1	0,3	0,3	0,5	0,6	2,0	1,7	1,1
Socijalno osiguranje i zaštita	10,1	11,7	10,2	11,4	11,2	15,5	22,7	19,4	22,4	24,4
Kultura	1,9	1,3	1,5	1,4	1,5	1,4	1,9	1,4	1,7	1,7
Poslovi stanovanja	0,2	1,8	0,9	2,1	4,7	9,1	7,3	6,3	5,2	4,7
Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov	2,3	7,5	5,9	2,9	1,8	1,9	2,2	2,7	2,3	2,1
Rudarstvo, industrija i građevinarstvo	0,0	0,0	0,9	0,9	0,9	1,3	2,4	1,8	5,5	5,9
Promet i veze	8,8	6,5	6,9	6,7	7,8	12,0	12,1	9,8	9,8	8,6
Ostalo	8,7	10,2	8,5	6,9	7,0	7,3	10,6	9,1	10,8	9,6

Izvor: Ministarstvo financija

Tablica 40. Hrvatska: Fiskalni računi konsolidirane središnje države, 1991-1999.

	1991.	1992.	1993.	1994.	1995.	1996.	1997.	1998.	1999. Revidirani proračun	1999. siječanj- rujan
(u mil. HRK)										
Proračun središnje države 1/ 2/										
Prihodi i potpore	64	557	8.471	24.260	27.481	30.731	33.665	43.809	47.909	29.276
Rashodi i neto posudbe	70	500	7.482	21.939	26.189	27.592	29.409	34.125	36.178	23.924
Saldo	-6	57	989	2.321	1.292	3.139	4.255	9.683	11.730	5.353
Izvanproračunski fondovi 1/ 3/										
Prihodi i potpore	75	315	4.849	12.622	15.898	17.940	19.986	21.302	21.656	15.542
Rashodi i neto posudbe	90	477	6.163	13.529	18.062	21.556	25.827	30.103	34.852	24.808
Saldo	-15	-162	-1.314	-907	-2.164	-3.617	-5.841	-8.801	-13.196	-9.266
Konsolidirana središnja država 1/										
Prihodi i potpore	139	872	13.320	36.882	43.379	48.671	53.651	65.111	69.555	44.818
Rashodi i neto posudbe	160	977	13.645	35.469	44.251	49.148	55.236	64.229	71.030	48.732
Saldo	-21	-105	-326	1.413	-872	-477	-1.586	882	-1.475	-3.913
(postotak BDP-a)										
Središnja država										
Prihodi i potpore	14,5	20,6	21,7	27,7	27,9	28,7	28,2	31,7	33,7	20,6
Rashodi i neto posudbe	15,9	18,5	19,2	25,1	26,6	25,7	24,6	24,7	25,5	16,8
Saldo	-1,4	2,1	2,5	2,7	1,3	2,9	3,6	7,0	8,3	3,8
Izvanproračunski fondovi 1/ 3/										
Prihodi i potpore	17,0	11,6	12,4	14,4	16,2	16,7	16,7	15,4	15,3	10,9
Rashodi i neto posudbe	20,3	17,6	15,8	15,5	18,4	20,1	21,6	21,8	24,5	17,5
Saldo	-3,3	-6,0	-3,4	-1,0	-2,2	-3,4	-4,9	-6,4	-9,3	-6,5
Konsolidirana središnja država 1/										
Prihodi i potpore	31,5	32,2	34,2	42,2	44,1	45,4	45,0	47,0	49,0	31,6
Rashodi i neto posudbe	36,2	36,1	35,0	40,6	45,0	45,8	46,3	46,4	50,0	34,3
Saldo	-4,7	-3,9	-0,8	1,6	-0,9	-0,4	-1,3	0,6	-1,0	-2,8

Izvori: Ministarstvo financija i procjene MMF-a

1/ Prihodi i rashodi usklađeni su za transfere unutar države.

2/ Od 1994. obuhvaća i Hrvatske ceste.

3/ Obuhvaćeni su HZMO, HZZO, Hrvatski zavod za zapošljavanje, Fond doplatka za djecu i javno poduzeće "Hrvatske vode".

Tablica 41. Hrvatska: Stanje unutarnjeg duga proračuna središnje države, 1991-1999.
(u mil. DEM prema tekućem tečaju, na kraju razdoblja)

	1991.	1992.	1993.	1994.	1995.	1996.	1997.	1998.	1999. listopad
Srednjoročni i dugoročni krediti od	0,0	31,3	4,1	4,3	104,1	57,9	3,1	0,0	0,0
Hrvatske narodne banke (HNB)									
HNB kredit I.	0,0	31,3	4,1	4,3	3,8	3,5	3,1	0,0	0,0
HNB kredit III.	0,0	0,0	0,0	0,0	100,3	54,4	0,0	0,0	0,0
Stara devizna štednja (sdš)	5.033,9	4.653,6	3.989,7	3.245,9	2.796,3	2.382,8	2.102,4	1.718,0	1.447,0
Obveznice 1993. (kamata na sdš)	0,0	0,0	107,4	89,5	53,7	17,9	0,0	0,0	0,0
Obveznice 1994.-1 (kamata na sdš)	0,0	0,0	0,0	47,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Obveznice 1994.-2 (kamata na sdš)	0,0	0,0	0,0	0,0	9,7	0,0	0,0	0,0	0,0
Obveznice JDA 1995.-1 (glavnica sdš)	0,0	0,0	0,0	0,0	153,7	128,1	76,9	25,6	0,0
Obveznice JDB 1995,1996. (glavnica sdš)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	147,1	98,1	49,0	0,0
"Velike obveznice" - Serija I.	1.550,1	1.597,3	1.420,0	1.360,7	1.301,4	445,1	415,4	391,3	334,6
"Velike obveznice" - Serija II. (Riječka i Splitska)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	220,0	211,4	199,5	192,5
"Velike obveznice" - Serija III. (Privredna banka)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	209,0	205,1	196,9	188,3
"Velike obveznice" - Serija IV. (Privredna banka)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	213,4	182,8	116,0	40,9
Sanacija banaka - Serija I. (Riječka i Splitska)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	313,1	267,0	284,6	272,6
Sanacija banaka - Serija II. (Privredna banka)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	86,4	84,5	80,4	76,1
Sanacija banaka - Serija III. (Privredna banka)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	216,5	212,5	199,8	190,7
Sanacija banaka - Serija IV. (Privredna banka)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	120,6	118,0	110,1	104,2
Sanacija banaka - Serija V.-A (Dubrovačka banka)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	134,1	113,4
Sanacija banaka - Serija V.-B (Dubrovačka banka)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	409,6
Obveznice za obnovu	0,0	0,0	16,3	10,9	8,0	7,3	5,5	6,1	5,8
Kredit za deprecijaciju	0,0	0,0	0,0	278,5	185,7	95,7	0,0	0,0	0,0
Obveznice za otkup stanova	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	245,0	196,0
Trezorski zapisi	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	76,4	105,7	151,3	197,6
Ukupno	6.584,0	6.282,2	5.537,4	5.037,4	4.612,5	4.982,1	4.284,1	3.662,7	3.573,3

Izvor: Ministarstvo financija

Tablica 43. Hrvatska: Zdravstveno osiguranje, 1992-1998.
(broj osiguranika, godišnji prosjeci)

	1992.	1993.	1994.	1995.	1996.	1997.	1998.
Ukupno	4.608.466	4.571.955	4.591.341	4.629.280	4.634.634	4.634.142	4.075.226
Zaposleni	1.606.984	1.573.520	1.564.494	1.588.344	1.599.226	1.604.895	1.430.649
Umirovljenici	712.032	742.828	778.400	799.892	821.909	850.052	931.169
Nezaposleni	178.618	166.534	161.660	158.164	174.123	189.844	192.148
Članovi obitelji	1.847.566	1.818.717	1.813.077	1.811.602	1.824.209	1.824.144	1.319.571
Izbjeglice i prognanici	191.000	191.000	191.000	191.649	138.088	80.585	28.243
Ostali	72.266	79.356	82.710	79.629	77.079	84.652	173.446

Izvori: DZS-ov Statistički ljetopis i Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje
1/ Obuhvaća i aktivne individualne poljoprivrednike.

Tablica 44. Hrvatska: Invalidsko i mirovinsko osiguranje, 1992-1998.

	1992.	1993.	1994.	1995.	1996.	1997.	1998.
				(broj osoba)			
Mirovine	762.072	784.364	813.382	863.551	874.061	907.479	938.647
Invalidske mirovine	183.530	181.614	184.989	193.654	197.049	207.858	212.753
Starosne mirovine	387.405	409.122	433.180	443.688	451.046	467.363	487.431
Obiteljske mirovine	191.137	193.628	195.213	200.589	196.603	202.866	212.709
Bivše republike bivše Jugoslavije			25.620	29.118	29.363	29.392	26.354
Invalidske naknade (za tjelesno oštećenje)	95.153	100.964	104.172	104.819	105.392	105.919	107.093
Invalidi rada - prekvalifikacija ili dodatna obuka	2.472	2.159	2.102	2.476	953	651	444
Invalidi rada - naknade nezaposlenima	7.418	11.654	13.061	14.434	21.016	37.699	39.688
Naknade za pola radnog vremena	16.947	16.192	16.145	14.390	11.811	12.028	6.876
Naknade za smanjenu plaću na novom radnom mjestu	32.043	31.637	32.956	32.217	28.335	25.823	23.103
				(Rashodi, u tisućama HRK)			
Ukupno	208.836	3.318.269	8.479.061	10.667.302	12.343.273	15.448.078	16.535.589
Invalidske mirovine	39.383	593.397	1.245.613	1.648.754	1.969.763	2.944.078	3.341.432
Starosne mirovine	108.681	1.756.203	3.698.375	4.412.054	4.758.209	6.648.471	7.493.421
Obiteljske mirovine	36.132	571.993	1.208.417	1.510.676	1.672.647	2.434.623	290.444
Dodatak (100 HRK)	413.087	521.767	1.059.389
Naknada za tjelesno oštećenje	1.382	20.709	42.780	51.695	57.350	82.959	81.431
Troškovi i naknade povezani s prekvalifikacijom ili dodatnom obukom invalida rada	4.471	96.256	240.043	257.632	351.947	640.939	789.832
Doprinosi za stanogradnju	2.754	36.128	3.243	1.782.484	1.924.702	1.721.989	344.452
Administrativni troškovi	4.933	91.481	166.327	316.078	222.901	250.774	328.785
Ostalo	11.100	152.102	1.874.265	274.842	326.365	724.245	1.251.782

Izvori: Državni zavod za statistiku i Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje

Tablica 45. Hrvatska: Računi Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje, 1994-1999.
(u mil. HRK)

	1994.	1995.	1996.	1997.	1998.	1999. Revidirani proračun	1999. siječanj- rujan
Prihodi i dotacije	5.942	7.602	8.751	9.343	11.552	12.964	8.972
Tekući prihodi	5.819	7.253	8.134	8.536	9.915	10.378	7.503
Doprinosi za socijalno osiguranje (uključujući transfere HZMO-a)	5.553	6.960	7.779	8.418	9.783	10.185	7.352
Neporezni prihodi	266	293	355	118	132	192	150
Prihodi od kapitala	0	0	0	25	76	0	0
Dotacije (tekući transferi od države)	122	349	617	782	1.561	2.586	1.469
Rashodi i neto posudbe	5.636	7.592	8.924	9.434	11.571	12.964	9.055
Tekući rashodi	5.636	7.528	8.737	9.176	11.401	12.834	8.959
Plaće	1.810	2.580	2.807	3.353	3.858	4.221	3.099
Doprinosi poslodavaca	380	510	567	691	795	863	638
Ostale kupovine robe i usluga	2.790	3.308	3.729	3.168	4.671	5.490	3.816
Kamate	0	0	0	15	12	19	10
Transferi stanovništvu	655	1.130	1.634	1.949	2.065	2.241	1.396
Kapitalni rashodi (nabava dugotr. mater.imovine)	0	64	187	258	170	130	96
Neto posudbe	0	0	0	0	0	0	0
Tekući saldo umanjen za dotacije	184	-275	-602	-640	-1.486	-2.456	-1.456
Ukupni manjak/višak	306	10	-173	-91	-19	0	-83
Financiranje	-306	-10	173	91	19	0	83
Strano	0	0	84	71	37	0	3
Domaće	-306	-10	89	20	-19	0	80
<i>U tome:</i> Poslovne banke	-306	-10	89	20	-19	0	80

Izvori: Ministarstvo financija i procjene MMF-a

Tablica 46. Hrvatska: Računi Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, 1991–1999.
(u mil. HRK)

	1991.	1992.	1993.	1994.	1995.	1996.	1997.	1998.	1999. Revidirani proračun	1999. siječanj- rujan
Prihodi i dotacije	46	188	3.008	8.325	10.524	12.407	15.300	16.137	19.348	14.107
Tekući prihodi	43	185	2.968	8.322	10.030	11.106	12.439	11.907	12.968	9.229
Doprinosi za socijalno osiguranje	42	170	2.636	8.041	9.807	10.951	12.244	11.767	12.897	9.181
Ostali neporezni prihodi (većinom porez na prom. nekr.)	1	15	332	281	223	155	196	140	72	48
Prihodi od kapitala (prodaje dionica)	0	0	0	0	162	141	236	431	150	79
Dotacije (transferi iz proračuna)	2	3	40	3	332	1.160	2.624	3.799	6.229	4.799
Rashodi i neto posudbe	46	209	3.318	8.002	10.667	12.411	15.548	16.555	19.348	14.108
Tekući rashodi	46	209	3.318	8.002	10.651	12.394	15.533	16.521	19.318	14.102
Plaće	1	3	46	99	133	143	164	223	253	184
Doprinosi poslodavaca	0	0	10	22	24	27	31	42	52	35
Ostale kupovine robe i usluga	3	13	184	258	321	258	340	328	399	289
Kamate	0	0	0	4	2	1	14	28	23	42
Transferi HZZO-u 1/	0	0	0	1.295	1.782	1.925	1.722	344	0	0
Isplate mirovina	42	193	3.078	6.324	8.389	10.040	13.263	15.500	18.532	13.551
Kapitalni rashodi	0	0	0	0	16	18	15	34	30	6
Neto posudbe	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Tekući saldo umanjen za dotacije	-2	-24	-351	320	-621	-1.288	-3.093	-4.614	-6.349	-4.872
Ukupni manjak/višak	0	-21	-310	323	-143	-4	-248	-418	0	-1
Finaciranje	0	21	310	-323	143	4	248	418	0	1
Strano	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Domaće	0	21	310	-323	143	4	248	418	0	1
Dodatne informacije:										
Stopa doprinosa za HZMO-u (na kraju razdoblja) ^{2/}	22,0	22,0	22,0	27,0	25,5	25,5	25,5	21,5	21,5	21,5
Ukupni rashodi za mirovine kao postotak BDP-a	9,6	7,1	7,9	7,2	8,5	9,4	11,1	11,2	13,1	9,5

Izvori: Ministarstvo financija i Državni zavod za statistiku

1/ Transferi za zdravstvenu skrb umirovljenika. Doprinosi za HZZO smanjeni su s 25 na 18 posto isplaćenih mirovina u siječnju 1997. i u potpunosti ukinuti u veljači 1998. Da bi se kompenziralo ukidanje ovog transfera HZZO-u, smanjena je stopa doprinosa za HZMO s 25,5 na 21,5 posto, a stopa doprinosa za HZZO je povećana s 14 na 18 posto. Obje su promjene stupile na snagu u veljači 1998.

2/ Kao postotak bruto plaća. Obuhvaća i doprinose poslodavca i doprinose zaposlenika.

Tablica 47. Hrvatska: Ključni pokazatelji mirovinskog sustava, 1991-1998.

	1991.	1992.	1993.	1994.	1995.	1996.	1997.	1998.
Ukupan broj umirovljenika (na kraju razdoblja)	646.140	762.072	784.364	813.382	863.551	874.061	907.479	919.409
<i>U tome</i> : Starosne mirovine	310.068	387.405	409.122	433.180	443.688	451.046	467.363	496.714
Ukupan br. rad. aktiv.osig. osoba (na kraju raz.)	1.839.265	1.724.792	1.698.138	1.644.009	1.567.981	1.478.975	1.468.938	1.471.509
<i>U tome</i> : HZMO	1.555.734	1.442.406	1.410.638	1.354.146	1.340.951	1.267.650	1.270.226	1.282.576
Omjer ovisnosti (osigurani/umirovljenici) 1/	2,4	1,9	1,8	1,7	1,6	1,5	1,4	1,4
Omjer ovisnosti starosnih mirovina 2/	2,9	2,8	2,8	2,7	2,7	2,7	2,7	2,7
Prosječna mjesečna starosna mirovina (prosjek razdoblja, u HRK)	6,0	24,5	375,8	755,2	923,5	994,3	1.154,2	1.313,5
Odnos starosne mirovine i plaće 3/	74,2	73,6	71,4	60,6	50,8	48,9	48,6	49,0

Izvor: Državni zavod za statistiku, Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje i Svjetska banka

1/ Osobe osigurane samo kod HZMO.

2/ Populacija starosne dobi između 20 i 59 godina u odnosu na populaciju starosne dobi od 60 i više godina.

3/ Prosječna mjesečna starosna mirovina u odnosu na prosječnu mjesečnu neto plaću.

Tablica 48. Hrvatska: Proračun konsolidirane opće države, 1994-1998.

	1994.	1995.	1996.	1997.	1998.	1994.	1995.	1996.	1997.	1998.
	Ostvareno	Ostvareno	Ostvareno	Ostvareno	Ostvareno	Ostvareno	Ostvareno	Ostvareno	Ostvareno	Ostvareno
	(u mil. HRK)					(postotak BDP-a)				
Prihodi i potpore	40.325	47.440	54.385	60.200	72.738	46,1	48,2	50,4	48,6	52,6
Prihodi	40.325	47.430	54.371	60.182	72.687	46,1	48,2	50,4	48,6	52,5
Tekući prihodi	39.965	46.451	52.779	58.987	69.947	45,7	47,2	48,9	47,6	50,5
Porezni prihodi	37.898	43.677	47.962	53.282	64.506	43,3	44,4	44,4	43,0	46,6
Porezi na doh. i dobit uključujući doprinose za soc. osig.	17.728	21.053	24.222	26.943	30.743	20,3	21,4	22,4	21,8	22,2
Porez na dohodak	5.317	5.732	6.916	6.714	8.051	6,1	5,8	6,4	5,4	5,8
Doprinosi za socijalno osiguranje	11.525	13.920	15.534	17.725	19.215	13,2	14,1	14,4	14,3	13,9
Porez na dobit	887	1.401	1.772	2.504	3.477	1,0	1,4	1,6	2,0	2,5
Porez na promet nekretnina	306	476	551	748	810	0,3	0,5	0,5	0,6	0,6
Porez na promet robe i usluga	15.797	17.763	18.895	20.538	27.968	18,1	18,1	17,5	16,6	20,2
PDV	13.107	12.802	13.504	15.133	22.200	15,0	13,0	12,5	12,2	16,0
Trošarine	2.689	4.960	5.391	5.405	5.768	3,1	5,0	5,0	4,4	4,2
Lokalni porezi na promet robe i usluga	348	114	116	146	145	0,4	0,1	0,1	0,1	0,1
Porezi na međunarodnu trgovinu	3.487	3.922	3.942	4.640	4.256	4,0	4,0	3,7	3,7	3,1
Ostali porezni prihodi	233	350	236	267	582	0,3	0,4	0,2	0,2	0,4
Neporezni prihodi	2.066	2.774	4.816	5.704	5.441	2,4	2,8	4,5	4,6	3,9
Prihodi od kapitala	361	979	1.593	1.195	2.740	0,4	1,0	1,5	1,0	2,0
Privatizacija	359	965	1.553	1.155	2.704	0,4	1,0	1,4	0,9	2,0
Kapitalni transferi iz izvora koji nisu u sektoru država	2	14	40	40	36	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Dotacije	0	10	14	18	51	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Rashodi i neto posudbe	38.598	48.140	54.785	61.697	72.059	44,1	48,9	50,7	49,8	52,1
Rashodi	38.274	47.882	54.297	61.058	70.871	43,8	48,7	50,3	49,3	51,2
Tekući rashodi	35.607	43.409	46.941	53.608	61.342	40,7	44,1	43,5	43,3	44,3
Rashodi za kupovine robe i usluga	22.669	27.370	27.160	28.667	33.985	25,9	27,8	25,2	23,2	24,6
Plaće	9.064	11.739	12.051	13.577	16.350	10,4	11,9	11,2	11,0	11,8
Ostale kupovine robe i usluga	13.606	15.630	15.109	15.089	17.635	15,6	15,9	14,0	12,2	12,7
Plaćanje kamata	1.138	1.423	1.243	1.839	2.104	1,3	1,4	1,2	1,5	1,5
Domaće	966	942	976	876	1.068	1,1	1,0	0,9	0,7	0,8
Strane	173	481	268	962	1.036	0,2	0,5	0,2	0,8	0,7
Subvencije i ostali tekući transferi	11.799	14.616	18.537	23.103	25.252	13,5	14,9	17,2	18,7	18,2
Kapitalni rashodi	2.667	4.473	7.356	7.450	9.530	3,1	4,5	6,8	6,0	6,9
Posudbe umanjene za otplate	324	258	487	639	1.188	0,4	0,3	0,5	0,5	0,9
Tekući manjak/višak	4.227	3.042	5.838	5.379	8.605	4,8	3,1	5,4	4,3	6,2
Ukupni manjak/višak	1.596	-700	-399	-1.497	678	1,8	-0,7	-0,4	-1,2	0,5
umanjeno za prihode od privatizacije	1.238	-1.665	-1.952	-2.652	-2.026	1,4	-1,7	-1,8	-2,1	-1,5
Primarni manjak/višak	2.735	723	844	342	2.783	3,1	0,7	0,8	0,3	2,0
umanjeno za prihode od privatizacije	2.376	-242	-709	-813	78	2,7	-0,2	-0,7	-0,7	0,1

Izvor: Godišnje izvješće Ministarstva financija za 1994-1998.

Tablica 49. Hrvatska: Bilanca monetarnih institucija, 1994-1999.
(u mil. HRK, na kraju razdoblja)

	1994.	1995.	1996.	1997.	1998.				1999. 1/		
					ožujak	lipanj	rujan	prosinac	ožujak	lipanj	rujan
Aktiva											
1. Inozemna aktiva (neto)	1.139,8	3.046,7	11.740,7	16.913,0	14.619,5	14.885,5	15.260,0	12.713,5	10.616,5	12.046,1	14.361,8
2. Plasmani	43.280,5	47.976,6	48.464,9	56.194,9	58.993,4	62.302,7	64.324,1	66.923,1	69.126,1	64.190,7	66.598,3
2.1. Potraživanja od središnje države (neto)	15.619,0	15.157,1	14.633,7	7.331,4	6.229,3	6.397,4	6.520,1	7.131,1	9.064,8	9.219,3	8.544,5
2.2. Potraživanja od ostalih odmaćih sektora	27.599,5	32.718,6	33.691,0	48.616,6	52.516,6	55.609,1	57.503,5	59.597,7	59.866,6	54.807,9	57.862,0
2.3. Potraživanja od ostalih bankarskih institucija	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4	0,0	47,1
2.4. Potraživanja od ostalih financijskih institucija	62,1	100,8	140,2	246,8	247,4	296,2	300,5	193,9	194,3	163,5	144,6
Ukupno (1+2)	44.420,3	51.023,3	60.205,6	73.107,8	73.612,9	77.188,2	79.584,1	79.636,5	79.742,6	76.236,8	80.960,1
Pasiva											
1. Novčana masa	6.642,6	8.234,9	11.368,9	13.731,4	12.758,0	13.309,4	13.852,3	13.531,4	11.982,4	13.269,5	13.559,4
2. Štedni i oročeni depoziti	2.045,6	2.158,0	3.386,6	5.598,9	5.890,2	5.552,6	5.943,6	5.683,8	5.353,1	4.977,2	5.252,5
3. Devizni depoziti	8.783,3	14.099,4	21.817,5	31.278,1	33.453,0	34.958,5	37.046,0	37.970,9	39.165,5	34.970,5	35.994,6
4. Obveznice i instrumenti tržišta novca	208,5	130,7	128,1	133,6	136,5	127,4	123,9	154,1	134,5	138,0	510,7
5. Ograničeni i blokirani depoziti	12.128,6	10.717,4	8.305,4	5.953,4	5.192,0	5.069,6	4.538,6	4.315,2	4.598,2	4.375,0	3.886,4
<i>U tome:</i>											
Blokirani devizni depoziti stanovništva	11.470,6	9.812,5	7.170,6	4.573,8	4.158,3	3.951,7	3.445,9	3.419,1	3.184,1	3.110,5	2.798,7
6. Ostalo (neto)	14.611,8	15.682,8	15.199,2	16.412,5	16.183,1	18.170,7	18.079,7	17.981,1	18.509,0	18.506,6	21.756,6
Ukupno (1+2+3+4+5+6)	44.420,3	51.023,3	60.205,6	73.107,8	73.612,9	77.188,2	79.584,1	79.636,5	79.742,6	76.236,8	80.960,1
Dodatne informacije:											
1. Neto domaća aktiva	16.540,1	21.576,3	24.960,4	33.829,0	37.618,3	39.062,4	41.705,8	44.626,8	46.018,9	41.309,2	40.955,3
Aktiva											
1. Potraživanja od središnje države (neto)	15.619,0	15.157,1	14.633,7	7.331,4	6.229,3	6.397,4	6.520,1	7.131,1	9.064,8	9.219,3	8.544,5
2. Plasmani	27.661,5	32.819,5	33.831,2	48.863,4	52.764,0	55.905,3	57.804,0	59.791,6	60.061,2	54.971,4	58.053,8
3. Ostala aktiva (neto)	-26.740,4	-26.400,3	-23.504,6	-22.365,9	-21.375,1	-23.240,3	-22.618,3	-22.295,9	-23.107,2	-22.881,5	-25.643,0
Pasiva											
1. Ukupna likvidna sredstva (M4)	17.679,9	24.623,0	36.701,1	50.742,0	52.237,8	53.947,9	56.965,8	57.340,3	56.635,4	53.355,2	55.317,1
2. Inozemna pasiva (neto)	-1.139,8	-3.046,7	-11.740,7	-16.913,0	-14.619,5	-14.885,5	-15.260,0	-12.713,5	-10.616,5	-12.046,1	-14.361,8

Izvor: Hrvatska narodna banka

1/ Podaci od drugog tromjesečja 1999. nadalje ne obuhvaćaju aktivu i pasivu banaka nad kojima je u travnju 1999. pokrenut stečajni postupak. Zbog promjene u načinu statističkog izvješćivanja došlo je do loma podataka u srpnju 1999.

Tablica 50. Hrvatska: Bilanca Hrvatske narodne banke, 1994-1999.
(u mil. HRK, na kraju razdoblja)

	1994.	1995.	1996.	1997.	1998.				1999.			
					ožujak	lipanj	rujan	prosinac	ožujak	lipanj	rujan	
Aktiva												
1. Inozemna aktiva	7.908,3	10.075,1	12.818,5	16.004,9	15.952,9	16.829,5	17.016,1	17.591,5	17.375,2	19.156,5	20.412,9	
2. Potraživanja od središnje države	250,6	390,1	218,8	0,0	0,0	0,0	617,1	0,0	1.270,0	1.374,4	1.378,0	
3. Potraživanja od ostalih domaćih sektora 1/	0,7	0,9	1,1	24,4	0,3	2,3	1,7	1,0	0,4	303,6	291,6	
4. Potraživanja od banaka 2/	223,8	220,2	213,9	33,5	314,9	487,1	666,7	1.053,8	1.638,0	1.309,4	1.609,5	
5. Potraživanja od ostalih bankarskih inst. 2/	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Ukupno (1+2+3+4+5)	8.383,4	10.686,3	13.252,3	16.062,8	16.268,1	17.318,8	18.301,6	18.646,2	20.283,6	22.143,9	23.692,0	
Pasiva												
1. Primarni novac	4.714,2	6.744,1	8.770,4	10.346,1	9.520,8	9.742,1	10.373,8	9.954,2	8.966,1	9.493,9	9.906,7	
1.1 Gotov novac izvan banaka 2/	2.657,3	3.362,1	4.361,3	5.307,5	4.985,3	5.244,8	5.579,4	5.718,8	5.029,7	5.608,4	5.533,5	
1.2. Blagajna banaka 2/	134,7	134,5	152,2	216,9	176,4	207,8	222,6	251,4	207,6	245,9	260,3	
1.3. Depoziti banaka 2/	1.906,6	3.244,7	4.256,7	4.821,6	4.358,4	4.279,7	4.569,6	3.980,2	3.726,5	3.637,1	4.110,5	
1.4. Depoziti ostalih bankarskih inst. 2/	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,4	1,5	1,7	1,8	
1.5. Depoziti ostalih domaćih sektora	15,6	2,8	0,1	0,0	0,7	9,8	2,1	1,3	0,8	0,8	0,6	
2. Ograničeni i blokirani depoziti	40,3	212,2	243,2	101,1	108,6	118,1	560,9	1.787,6	3.523,2	4.275,9	4.837,1	
2.1. Ograničeni depoziti 3/	40,3	54,1	78,7	101,1	108,6	118,1	125,8	119,1	141,5	336,2	359,1	
2.2. Blokirani devizni depoziti	0,0	158,1	164,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
3. Inozemna pasiva	716,1	1.175,1	1.160,0	1.470,7	1.486,3	1.491,9	1.422,6	1.464,3	1.588,2	1.548,3	1.571,7	
4. Depoziti središnje države	793,8	395,5	557,6	1.032,7	1.618,2	1.339,0	1.024,5	434,8	530,5	600,0	467,6	
4.1. Depozitni novac	793,8	395,5	424,6	805,7	1.340,5	1.170,5	955,1	390,2	495,8	580,2	467,6	
4.2. Devizni depoziti Republike Hrvatske	0,0	0,0	0,0	147,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
4.3. Blagajnički zapisi HNB-a	0,0	0,0	133,0	79,4	277,7	168,5	69,4	44,6	34,7	19,8	0,0	
5. Blagajnički zapisi HNB-a	375,1	168,3	665,7	722,0	936,5	1.708,7	2.303,4	2.242,9	1.906,4	2.306,1	2.720,2	
6. Ostalo (neto)	1.743,8	1.991,1	1.855,4	2.390,2	2.597,6	2.919,1	2.616,4	2.762,4	3.769,3	3.919,7	4.188,7	
Ukupno (1+2+3+4+5+6)	8.383,4	10.686,3	13.252,3	16.062,8	16.268,1	17.318,8	18.301,6	18.646,2	20.283,6	22.143,9	23.692,0	

Izvor: Hrvatska narodna banka

1/ Od svibnja 1999., obuhvaća dospjela potraživanja od banaka nad kojima je pokrenut stečajni postupak.

2/ Podaci su revidirani zbog reklasifikacije štedionica iz podsektora ostale bankarske institucije u podsektor banke.

3/ Od svibnja 1999., obuhvaća depozite banaka nad kojima je pokrenut stečajni postupak.

Tablica 51. Hrvatska: Konsolidirana bilanca poslovnih banaka, 1994-1999.
(u mil. HRK, na kraju razdoblja)

	1994.	1995.	1996.	1997.	1998.				1999.		
					ožujak	lipanj	rujan	prosinac	ožujak	lipanj 1/	rujan 2/
Aktiva											
1. Pričuve banaka kod središnje banke	2.033,5	3.302,1	4.359,2	4.963,3	4.548,4	4.501,5	5.238,4	5.908,1	7.325,4	7.844,8	8.854,6
2. Inozemna aktiva	7.078,4	9.273,9	12.518,0	16.126,7	16.426,0	15.468,9	15.575,9	12.763,1	11.740,9	10.821,6	12.113,8
3. Potraživanja od središnje države	17.837,0	17.186,5	16.692,7	15.238,7	14.816,9	15.010,9	14.493,5	14.864,2	16.571,6	16.590,9	15.876,3
3.1. Obveznice za blokiranu dev. štednju građana	11.437,3	10.078,2	8.291,1	6.714,3	6.367,3	6.237,1	5.642,4	5.802,3	5.562,5	5.404,1	5.515,6
3.2. Velike obveznice	4.971,6	5.060,9	2.438,5	2.291,9	2.182,6	2.186,9	2.125,5	2.103,1	2.088,8	2.055,6	1.702,7
3.3. Ostala potraživanja	1.428,1	2.047,4	5.963,1	6.232,5	6.267,0	6.586,9	6.725,5	6.958,8	8.920,2	9.131,1	8.657,9
4. Potraživanja od ostalih dmatičih sektora	27.220,8	32.345,8	33.310,0	47.926,1	52.516,3	55.606,8	57.501,8	59.596,7	59.866,2	54.504,3	57.570,5
4.1. Potraživanja od lokalne države	112,9	147,1	145,4	308,8	383,0	565,3	570,5	654,0	731,9	763,3	869,4
4.2. Potraživanja od poduzeća	23.733,5	27.686,4	26.814,7	35.282,8	37.887,1	39.410,3	40.091,4	41.225,5	40.742,9	35.684,8	37.808,8
4.3. Potraživanja od stanovništva	3.374,4	4.512,3	6.349,9	12.334,5	14.246,2	15.631,2	16.839,9	17.717,2	18.391,4	18.056,2	18.892,3
5. Potraživanja od ostalih bankarskih institucija	30,0	30,8	38,4	72,9	0,4	0,4	-	47,1
6. Potraživanja od ostalih financijskih institucija	61,8	100,6	139,1	240,9	247,4	296,2	300,5	193,9	194,3	163,5	144,6
Ukupno (1+2+3+4+5+6)	54.261,4	62.239,8	67.057,4	84.568,5	88.555,0	90.884,4	93.110,1	93.326,4	95.698,7	89.925,1	94.606,9
Pasiva											
1. Depozitni novac	3.960,5	4.861,2	6.997,2	8.404,8	7.772,0	8.054,8	8.270,7	7.808,9	6.950,4	7.658,6	8.023,5
2. Štedni i oročeni depoziti	1.866,9	2.037,9	3.254,7	5.350,8	5.890,2	5.552,6	5.943,6	5.683,8	5.353,1	4.977,2	5.252,5
3. Devizni depoziti	8.755,3	14.099,4	21.802,0	31.059,6	33.453,0	34.958,5	37.046,0	37.970,9	39.165,5	34.970,5	35.994,6
4. Obveznice i instrumenti tržišta novca	199,0	124,8	129,5	137,0	136,5	127,4	123,9	154,1	134,5	138,0	510,7
5. Inozemna pasiva	13.134,8	15.148,7	12.466,6	13.806,5	16.273,1	15.921,0	15.909,4	16.176,8	16.911,3	16.383,7	16.593,1
6. Depoziti središnje države	1.669,4	2.025,6	1.720,9	6.874,2	6.969,3	7.274,5	7.565,9	7.298,3	8.246,3	8.146,0	8.242,1
7. Krediti primljeni od središnje banke	224,0	182,6	267,7	33,7	314,2	444,4	666,8	1.049,2	1.633,9	1.306,8	1.596,7
8. Ograničeni i blokirani depoziti	12.081,5	10.656,0	8.219,2	5.849,4	5.083,4	4.951,5	4.412,9	4.196,0	4.456,7	4.038,8	3.527,2
<i>U tome:</i> Blokirani devizni depoziti stanovništva	11.470,6	9.812,5	7.168,2	4.571,8	4.158,3	3.951,7	3.445,9	3.419,1	3.184,1	3.110,5	2.798,7
9. Kapitalni računi	13.721,8	15.116,2	15.133,6	16.629,9	17.614,4	18.834,9	19.146,0	19.785,6	18.619,5	17.859,7	21.004,2
10. Ostalo (neto)	-1.371,7	-2.012,6	-2.934,0	-3.577,5	-4.951,2	-5.235,2	-5.975,2	-6.797,2	-5.772,4	-5.554,2	-6.137,7
Ukupno (1+2+3+4+5+6+7+8+9+10)	54.261,4	62.239,8	67.057,4	84.568,5	88.555,0	90.884,4	93.110,1	93.326,4	95.698,7	89.925,1	94.606,9

Izvor: Hrvatska narodna banka

1/ Od drugog tromjesečja 1999. nadalje, podaci ne obuhvaćaju aktivu i pasivu banaka nad kojima je u travnju 1999 pokrenut stečajni postupak.

2/ Od trećeg tromjesečja 1993. ukupne rezervacije za utvrđene gubitke obuhvaćene su u stavci kapitalni računi.

Tablica 52. Hrvatska: Pasivne kamatne stope Hrvatske narodne banke, 1994-1999.
(u postocima, na godišnjoj razini)

Godina	Mjesec	Kamatne stope na sredstva izdvojene obvezne pričuve	Kamatne stope na obvezno upisane blag. zapise HNB-a	Kamatne stope na dragovoljno upisane blagajničke zapise HNB-a					
				s rokom dospijeca (u HRK)			s rokom dospijeca (u str. valuti)		
				35 dana	91 dan	182 dana	62 dana	91 dan	182 dana
1994.	prosinac	5,2	...	12,0	14,0
1995.	prosinac	5,5	16,5	25,5	27,0
1996.	prosinac	5,5	...	8,0	9,5
1997.	siječanj	5,5	...	7,5	9,0
	veljača	5,5	...	7,5	9,0
	ožujak	5,5	...	7,5	9,0
	travanj	5,5	...	7,1	8,5
	svibanj	5,5	...	7,0	8,5	9,5
	lipanj	4,5	...	7,0	8,5
	srpanj	4,5	...	7,0	8,5	9,5
	kolovoz	4,5	...	7,0	8,5	9,5
	rujan	4,5	...	7,9	9,0	9,9
	listopad	4,5	...	8,0	9,0	9,8
	studen	4,5	...	8,0	9,0	10,0
	prosinac	4,5	...	8,0	9,0	10,0
1998.	siječanj	4,50	...	8,0	9,0	9,8
	veljača	4,50	...	8,5	9,5	10,0
	ožujak	4,50	...	8,6	9,7	10,1
	travanj	4,50	...	9,2	10,3	10,4	4,1	3,9	4,6
	svibanj	4,50	...	9,5	10,5	11,0	4,1	3,5	5,6
	lipanj	4,50	...	9,5	10,5	-	4,1	3,4	...
	srpanj	4,50	...	9,5	10,5	11,0	4,4	3,8	...
	kolovoz	4,50	...	9,5	10,5	11,0	4,4	3,4	...
	rujan	4,50	...	9,5	10,5	11,0	4,3	3,4	...
	listopad	5,90	...	9,5	10,5	11,0	4,5	3,4	...
	studen	5,90	...	9,5	10,5	11,0	4,4	3,5	...
	prosinac	5,90	...	9,5	10,5	11,0	4,6	3,1	3,1
1999.	siječanj	5,90	...	9,5	10,5	11,0	3,9	3,0	...
	veljača	5,90	...	9,5	10,5	11,5	4,0	2,9	2,9
	ožujak	5,90	...	9,7	10,8	11,8	3,8	3,8	...
	travanj	5,90	...	10,1	11,0	12,0	4,0	2,6	...
	svibanj	5,90	...	10,1	11,0	12,0	3,4	2,6	...
	lipanj	5,90	...	10,1	11,1	12,1	3,9	2,4	5,2
	srpanj	5,90	...	10,1	11,2	12,2	4,1	2,5	...
	kolovoz	5,90	...	10,1	11,3	12,2	3,8	2,5	...
	rujan	5,90	...	10,3	11,3	12,3	4,0	2,7	5,8

Izvor: Hrvatska narodna banka

Tablica 53. Hrvatska: Krediti Hrvatske narodne banke

Vrsta kredita	Namjena i uvjeti odobrenja	Dospijeće	Kamatna stopa ¹
Lombardni kredit	Ovi se krediti odobravaju na osnovi zaloga vrijednosnih papira u iznosima do 50% nominalne vrijednosti založenih blagajničkih zapisa HNB-a u kunama, trezorskih zapisa i mjenica Ministarstva financija, te u iznosu do 40% nominalne vrijednosti založenih blagajničkih zapisa HNB-a nominiranih u stranoj valuti.	Ovi se krediti mogu koristiti do ukupno 15 radnih dana u mjesecu.	13 posto
Interventni kredit	Ovi su krediti dostupni bankama koje po završetku radnog dana imaju negativni saldo likvidnosti, nakon što su iscrpile sve ostale načine pribavljanja sredstava na tržištu novca ili pomoću lombardnog kredita.	Ovi krediti moraju biti vraćeni sljedećeg radnog dana.	19 posto
Kratkoročni kredit za likvidnost	Ovi su krediti dostupni bankama u sklopu mjera koje HNB poduzima u skladu sa Zakonom o bankama iz 1998. Odobravaju se radi poboljšanja situacije u bankama za koje se utvrdi da imaju likvidnosne poteškoće, uz uvjet da su solventne. Iznose i rokove vraćanja kredita utvrđuje guverner HNB-a. Odobravaju se samo uz zalag najkvalitetnijeg osiguranja.	Određuje HNB.	14 posto
Kredit za premošćivanje nelikvidnosti	Ovi krediti mogu biti odobreni bankama u razdoblju tijekom kojega HNB procjenjuje ekonomsku opravdanost pokretanja postupka sanacije. Iznos kredita utvrđuje guverner HNB-a. Odobravaju se samo uz najkvalitetnija osiguranja koja se utvrđuju ugovorom o kreditu.	Krediti moraju biti vraćeni u roku od 90 dana ili, ako se nad bankom provodi postupak sanacije, odmah po primitku sredstava namijenjenih za sanaciju banke.	14 posto
Repo sporazumi	Ovi su sporazumi instrument koji organizira HNB radi premošćivanja stanja kratkoročne nelikvidnosti ili za otklanjanje suvišne likvidnosti. Na aukcijama se trguje blagajničkim zapisima HNB-a i trezorskim zapisima Ministarstva financija.	Određuje HNB.	Određuje se na aukciji.
Devizni swapovi	Swapove organizira HNB radi premošćivanja stanja kratkoročne nelikvidnosti. Samo banke s velikim ovlaštenjem mogu sudjelovati.	Određuje HNB.	-

¹ Na kraju studenog 1999.

Tablica 54. Hrvatska: Aktivne kamatne stope Hrvatske narodne banke, 1994-1999.
(u postocima, na godišnjoj razini)

Godina	Mjesec	Eskontna stopa HNB-a	Na lombardne kredite	Na interventne kredite za prem. nelikvidnosti	Na kredite korištene unutar jednog dana	Na kratkoročni kredit za likvidnost	Na nepravilno obračunatu ili manje izdvojenju obveznu pričuvu	Na neprop. korištena sr. i dospjele neplaćene obveze
1994.	prosinac	8,50	18,00	19,00	17,00	14,00	19,00	22,00
1995.	prosinac	8,50	25,49	19,00	17,00	...	19,00	22,00
1996.	prosinac	6,50	11,00	19,00	17,00	...	19,00	18,00
1997.	siječanj	6,50	11,00	19,00	17,00	...	19,00	18,00
	veljača	6,50	11,00	19,00	17,00	...	19,00	18,00
	ožujak	5,90	9,50	19,00	17,00	...	19,00	18,00
	travanj	5,90	9,50	19,00	17,00	...	19,00	18,00
	svibanj	5,90	9,50	19,00	17,00	...	19,00	18,00
	lipanj	5,90	9,50	19,00	17,00	...	19,00	18,00
	srpanj	5,90	9,50	19,00	17,00	...	19,00	18,00
	kolovoz	5,90	9,50	19,00	17,00	...	19,00	18,00
	rujan	5,90	9,50	19,00	17,00	...	19,00	18,00
	listopad	5,90	9,50	19,00	17,00	...	19,00	18,00
	studen	5,90	9,50	19,00	17,00	...	19,00	18,00
	prosinac	5,90	9,50	19,00	17,00	...	19,00	18,00
1998.	siječanj	5,90	9,50	19,00	17,00	...	19,00	18,00
	veljača	5,90	9,50	19,00	17,00	...	19,00	18,00
	ožujak	5,90	9,50	19,00	17,00	14,00	19,00	18,00
	travanj	5,90	11,00	19,00	17,00	14,00	19,00	18,00
	svibanj	5,90	11,00	19,00	17,00	14,00	19,00	18,00
	lipanj	5,90	11,00	19,00	17,00	14,00	19,00	18,00
	srpanj	5,90	11,00	19,00	17,00	14,00	19,00	18,00
	kolovoz	5,90	11,00	19,00	17,00	14,00	19,00	18,00
	rujan	5,90	11,00	19,00	7,00	14,00	19,00	18,00
	listopad	5,90	11,00	19,00	7,00	14,00	19,00	18,00
	studen	5,90	11,00	19,00	7,00	14,00	19,00	18,00
	prosinac	5,90	12,00	19,00	7,00	14,00	19,00	18,00
1999.	siječanj	5,90	12,00	19,00	7,00	14,00	19,00	18,00
	veljača	5,90	12,00	19,00	7,00	14,00	19,00	18,00
	ožujak	7,90	13,00	19,00	7,00	14,00	19,00	18,00
	travanj	7,90	13,00	19,00	7,00	14,00	19,00	18,00
	svibanj	7,90	13,00	19,00	...	14,00	19,00	18,00
	lipanj	7,90	13,00	19,00	...	14,00	19,00	18,00
	srpanj	7,90	13,00	19,00	...	14,00	19,00	18,00
	kolovoz	7,90	13,00	19,00	...	14,00	19,00	18,00
	rujan	7,90	13,00	19,00	...	14,00	19,00	18,00

Izvor: Hrvatska narodna banka

Tablica 55. Hrvatska: Pasivne kamatne stope poslovnih banaka, 1994-1999.
(mjesečne vagane prosječne kamatne stope, u postocima, na godišnjoj razini)

	Kamatne stope na kunske depozite	Kamatne stope na depozite s valutnom klauzulom	Kamatne stope na devizne depozite
1994. prosinac	5,0	7,0	...
1995. prosinac	6,1	12,7	4,6
1996. prosinac	4,2	9,5	5,1
1997. siječanj	4,2	9,8	4,5
veljača	4,3	9,5	4,2
ožujak	4,4	8,6	4,3
travanj	4,4	9,2	4,4
svibanj	4,4	9,5	4,5
lipanj	4,3	10,3	4,4
srpanj	4,2	8,0	4,3
kolovoz	4,2	9,5	4,1
rujan	4,3	8,8	4,3
listopad	4,3	6,8	4,2
studen	4,1	8,8	4,5
prosinac	4,4	7,6	4,8
1998. siječanj	4,7	7,3	5,1
veljača	4,5	7,4	5,6
ožujak	4,5	7,7	5,5
travanj	4,9	7,7	5,4
svibanj	4,8	9,4	5,6
lipanj	4,7	9,6	5,6
srpanj	4,7	9,2	5,3
kolovoz	4,7	9,9	5,3
rujan	4,8	7,4	4,3
listopad	4,6	7,5	4,4
studen	4,6	7,1	4,4
prosinac	4,1	7,5	4,0
1999. siječanj	4,5	6,5	4,3
veljača	4,6	7,0	4,2
ožujak	4,5	7,5	4,1
travanj	4,3	6,5	4,2
svibanj	4,3	7,4	4,2
lipanj	4,2	6,2	4,1
srpanj	4,1	5,9	3,9
kolovoz	4,1	6,2	4,3
rujan	4,2	6,6	4,1

Izvor: Hrvatska narodna banka

Tablica 56. Hrvatska: Aktivne kamatne stope poslovnih banaka, 1994-1999.
(mjesečne vagane prosječne kamatne stope, u postocima, na godišnjoj razini)

	Kamatne stope na kunske kredite	Kamatne stope na kunske kredite s valutnom klauzulom	Kamatne stope na devizne kredite
1994. prosinac	15,4	12,0	...
1995. prosinac	22,3	19,6	15,7
1996. prosinac	18,5	19,0	19,3
1997. siječanj	17,6	20,1	23,5
veljača	17,2	17,6	20,4
ožujak	16,9	18,1	19,1
travanj	16,9	17,0	17,7
svibanj	15,8	16,6	17,9
lipanj	15,3	15,4	16,7
srpanj	15,0	15,2	15,5
kolovoz	14,2	15,7	13,6
rujan	14,3	15,8	15,3
listopad	14,6	15,9	18,7
studeni	13,7	15,5	17,5
prosinac	14,1	14,4	13,6
1998. siječanj	14,7	15,4	16,1
veljača	14,5	15,2	15,5
ožujak	14,8	15,2	14,6
travanj	15,3	15,2	15,8
svibanj	16,7	15,1	15,1
lipanj	17,0	14,9	14,9
srpanj	16,0	15,0	5,4
kolovoz	15,7	15,2	5,8
rujan	15,6	13,4	7,4
listopad	16,3	14,3	7,4
studeni	16,4	13,6	7,1
prosinac	16,1	13,0	7,0
1999. siječanj	16,1	13,9	6,9
veljača	16,9	13,6	6,3
ožujak	16,3	13,2	5,7
travanj	16,0	13,4	6,3
svibanj	16,6	13,4	5,5
lipanj	14,2	13,3	5,2
srpanj	14,6	12,7	6,6
kolovoz	14,6	13,1	5,7
rujan	14,0	12,9	6,0

Izvor: Hrvatska narodna banka

Tablica 57. Hrvatska: Platna bilanca 1993-1999. 1/
(u mil. USD, ako nije navedeno drugačije)

	1993.	1994.	1995.	1996.	1997.	1998.	1999.	
							sij.-ožuj.	trav.-lip. (prelim.)
Tekuće transakcije	606	826	-1.451	-1.148	-2.343	-1.543	-541	-528
Saldo robne razmjene	-742	-1.172	-3.268	-3.690	-5.224	-4.161	-662	-955
Izvoz fob	3.904	4.260	4.633	4.546	4.210	4.613	984	1.041
Uvoz fob	-4.645	-5.432	-7.901	-8.236	-9.435	-8.773	-1.646	-1.996
Usluge i dohodak	1.019	1.469	1.013	1.510	2.010	1.910	-17	303
Transport	314	321	314	310	283	228	16	23
Putovanja	935	1.405	924	1.504	2.000	2.133	81	389
Ostale usluge	-112	-93	-197	-234	-251	-286	-50	-39
Naknade zaposlenima	17	35	39	39	56	70	16	14
Kamatni prihod	-137	-200	-67	-109	-76	-235	-79	-84
Tekući transferi	329	529	804	1.032	872	708	139	124
Kapitalne i financijske transakcije	-163	38	1.132	2.472	3.120	1.647	444	622
Kapitalne transakcije	0	0	0	16	21	19	5	0
Financijske transakcije	-163	38	1.132	2.456	3.099	1.628	438	622
Izravna ulaganja	78	106	96	509	302	775	75	122
Portfolio ulaganja	0	9	5	27	665	25	319	-12
Srednjoročni i dugoročni krediti	-190	-145	-142	454	1.205	1.058	-19	-34
Korišteno	154	184	315	844	1.792	1.775	133	91
Plan otplate	-343	-329	-457	-391	-587	-717	-152	-124
Valuta i depoziti 2/	-149	58	704	840	443	218	233	-394
Kratkoročni kapitalni priljevi (neto) 3/	97	10	470	199	248	36	31	289
Trgovinski krediti 4/	0	0	0	426	236	-484	-202	650
Neto pogreške i propusti	-226	-540	406	-422	-590	181	-258	68
Ukupno	217	324	87	903	188	285	-355	162
Financiranje	-217	-324	-87	-903	-188	-285	355	-162
Bruto međunarodne pričuve (= povećanje)	-451	-789	-490	-419	-225	-277	358	-152
MMF (neto kupnje)	-24	106	98	-4	37	-9	-2	-10
Izvanredno financiranje	258	360	306	-479	0	0	0	0
Dodatne informacije								
Tekući račun platne bilance (postotak BDP-a)	5,6	5,7	-7,7	-5,8	-11,6	-7,1	-11,0	-10,7
Tekući račun platne bilance (postotak u usklađenom BDP-u) 5/	4,4	4,5	-6,2	-4,6	-9,3	-5,7	-8,8	-8,6
Bruto međunarodne pričuve (u mil. USD)	616,2	1.405,0	1.895,0	2.314,0	2.539,0	2.815,6	2.458,0	2.610,2
Međunarodne pričuve u mjesecima uvoza robe i usluga	1,3	2,5	2,4	2,8	2,7	3,2	3,0	3,2
Neto međunarodne pričuve (u mil. USD)	573,8	1.285,6	1.673,9	2.104,6	2.305,7	2.581,2	2.234,0	2.399,2
u mjesecima uvoza robe i usluga		2,3	2,2	2,5	2,4	2,9	12,3	11,8
Bruto raspoložive međunarodne pričuve (u mil. USD) 6/	616,2	1.405,0	1.895,0	2.314,0	2.539,0	2.319,6	1.763,0	1.871,9
Bruto raspol. međ. pričuve u mjesecima uvoza robe i usluga 6/	1,3	2,5	2,4	2,8	2,7	2,6	2,2	2,3
Neto raspoložive međunarodne pričuve (u mil. USD)	573,8	1.285,6	1.673,9	2.104,6	2.305,7	2.085,2	1.539,0	1.660,9
u mjesecima uvoza robe i usluga		2,3	2,2	2,5	2,4	2,3	8,5	8,1
Stanje duga (u mil. USD) 7/	2.942,0	3.282,0	3.921,0	4.611,0	6.420,0	8.062,4	8.163,0	8.195,3
U tome: Kratkoročni dug 3/ 8/	50,0	37,0	208,0	355,0	441,0	366,4	356,8	582,4
Omjer duga prema BDP-u 7/	27,0	22,5	20,8	23,2	31,9	37,1	40,6	40,8
Kratkoročni dug kao postotak bruto raspoloživih međ. pričuva 3/ 8/ 9/	61,5	35,2	31,6	40,7	45,6	51,4		
Kratkoročni dug i deficit tekućeg računa platne bilance umanjeno za izravna strana ulaganja kao post. bruto raspol. međ. pričuva 3/ 8/ 9/	-89,8	131,7	65,3	128,9	75,9	55,8		
Servisiranje duga	-590,8	-641,6	-697,9	-712,8	-848,1	-1.110,2	-262,0	-179,9
Omjer servisiranja duga prema izvozu	9,5	9,0	9,9	9,1	10,3	12,9	16,7	9,6
BDP (u mil. USD)	10.904	14.583	18.811	19.871	20.109	21.752	4.902	4.918
BDP (u mil. HRK)	39.003	87.441	98.382	107.981	123.813	138.392	32.623	35.308
Tečaj								
Kuna prema američkom dolaru (prosjeck razdoblja)	3,6	6,0	5,2	5,4	6,2	6,4	6,7	7,2

Izvori: Hrvatska narodna banka, World Economic Outlook i procjene MMF-a

1/ Utemeljeno na platnoj bilanci HNB-a revidiranoj u ljeto 1999.

2/ Značajan omjer novčanih i depozitnih tokova u 1998. i 1999. predstavlja repatrijaciju kratkoročne devizne štednje redeponirane na računima HNB-a.

3/ Podaci o kratkoročnim kreditima poslovnih banaka prikupljeni od Direkcije za provođenje devizne politike HNB-a.

4/ Pokrivenost obuhvaća samo trgovinske kredite za potrebe uvoza s dospijanjem kraćim od tri mjeseca.

5/ Obuhvaća usklađenje naviše od 25% BDP-a za neformalni sektor. Iako točna veličina potrebnog usklađenja nije poznata do određenog usklađenja će sigurno doći, a procjene Ministarstva financija i Instituta za javne financije ukazuju da bi usklađenje od 25% BDP-a bilo realno.

6/ Bruto međunarodne pričuve usklađene naniže za kratkoročnu deviznu štednju redeponiranu na račune HNB-a i za iznos nedospjelih blagajničkih zapisa denominiranih u stranoj valuti.

7/ Ne obuhvaća dug koji je isključen iz sporazuma s Londonskim klubom.

8/ Obuhvat je ograničen na kreditna zaduženja registrirana kod HNB-a.

9/ Kratkoročni dug prikazan je na osnovi preostalog dospijeca.

Tablica 58. Hrvatska: Uvoz i izvoz robe, 1997-1999. 1/
(u mil. USD)

	Ukupno		Svijet bez bivših republika SFRJ		Bivše republike SFRJ	
	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz
1997.	4.171	9.104	2.919	8.163	1.252	941
siječanj	484	652	331	586	153	66
veljača	356	719	254	653	102	66
ožujak	339	669	248	595	91	74
travanj	321	635	232	565	89	70
svibanj	330	758	232	675	98	83
lipanj	344	782	251	699	93	83
srpanj	310	743	222	668	88	75
kolovoz	296	630	184	554	112	76
rujan	360	785	249	707	111	78
listopad	341	776	230	685	111	91
studen	366	856	252	761	114	95
prosinac	323	1.100	235	1.015	88	85
1998.	4.541	8.383	3.374	7.430	1.167	953
siječanj	316	606	230	551	86	55
veljača	334	581	249	514	85	67
ožujak	431	743	327	656	104	87
travanj	323	613	239	543	84	70
svibanj	420	810	312	716	108	94
lipanj	353	765	262	684	91	81
srpanj	349	781	252	690	97	91
kolovoz	369	595	278	520	91	75
rujan	453	750	342	651	111	99
listopad	464	770	353	677	111	93
studen	378	765	266	686	108	79
prosinac	350	603	259	542	91	61
1999.						
siječanj	349	575	267	511	82	64
veljača	278	543	202	489	76	54
ožujak	334	548	252	487	82	61
travanj	321	633	227	567	94	66
svibanj	384	681	276	607	108	74
lipanj	313	718	234	651	79	67
srpanj	417	750	330	674	87	76
kolovoz	363	539	282	478	81	61
rujan	399	653	295	571	104	82

Izvor: Državni zavod za statistiku

1/ Podaci nisu revidirani u skladu s metodologijom za sastavljanje platne bilance iz 1998. Uključuje trgovinu sa zemljama bivše SFRJ.

Tablica 59. Hrvatska: Struktura izvoza (SMTK), 1993-1998. 1/
(u mil. USD)

	Ukupno					
	1993.	1994.	1995.	1996.	1997.	1998.
Ukupno	3.904	4.232	4.633	4.512	4.171	4.541
Prehrambeni proizvodi	367	369	395	411	385	385
Žive životinje	22	5	6	7	5	3
Meso i mesni proizvodi	49	60	50	47	54	50
Ribe i riblji proizvodi	49	50	45	49	60	43
Žitarice i proizvodi od žitarica	74	64	75	64	36	54
Voće i povrće	40	40	42	40	28	24
Kava, čaj, kakao i začini	25	1	34	31	31	30
Stočna hrana	10	21	15	15	21	23
Ostali prehrambeni proizvodi	98	128	128	158	149	158
Pića i duhan	101	67	90	92	121	111
Sirovine, izuzevši goriva	237	214	251	247	261	231
Uljano sjemenje, za sjetvu i potrošnju	1	2	4	2	4	5
Sirova guma	0	0	0	0	0	0
Drvo, drvna građa i pluto	168	144	161	166	168	157
Tekstilna vlakna i otpadni materijal	6	6	7	3	2	3
Sirova gnojiva i minerali	12	13	13	13	19	14
Metalne rude i lomljeni metal	10	20	22	20	31	23
Ostale sirovine	40	29	44	43	37	29
Mineralna goriva i maziva	377	386	391	416	426	264
Nafta i naftni derivati	322	344	366	371	385	232
Plin, prirodni i industrijski	18	16	22	28	40	30
Ostala goriva i maziva	37	26	3	17	1	1
Životinjska i biljna ulja i masti	4	7	9	10	14	16
Kemijski proizvodi	564	543	814	643	570	545
Organski kemijski proizvodi	61	43	53	44	36	31
Boje, materijali za štavljenje i bojenje	16	14	18	23	24	20
Medicinski i farmaceutski proizvodi	100	133	137	139	157	149
Sintetička goriva	77	86	112	118	87	76
Plastika, celuloza	145	177	361	209	171	176
Ostali kemijski proizvodi	166	90	133	110	96	93
Proizvodi klasificirani prema materijalu	526	654	670	594	589	584
Proizvodi od gume	11	13	9	9	8	9
Papir, karton i proizvodi od papira i kartona	80	98	107	62	72	63
Tekstilna pređa, tekstil i slično	95	129	124	110	91	89
Nemetalni mineralni proizvodi	102	126	126	135	133	131
Sirovo željezo i čelik	66	69	59	48	64	68
Obojeni metali	41	50	73	65	62	62
Ostali proizvodi od metala	131	168	172	165	160	162
Strojevi i prijevozna sredstva	552	732	778	964	752	1.380
Strojevi za posebne industrijske grane	32	47	45	51	42	52
Alati za obradu metala	17	15	28	24	31	38
Industrijski strojevi opće namjene	39	42	52	54	59	55
Električni strojevi, uređaji i alati	143	172	211	219	227	234
Ostali strojevi i prijevozna sredstva	321	456	442	616	393	1.001
Razni gotovi proizvodi	1.169	1.257	1.233	1.133	1.049	1.023
Pokućstvo	148	138	151	120	125	107
Odjeća	644	629	673	633	555	556
Obuća	225	279	234	235	226	199
Znanstvenički i mjerni instrumenti	13	17	28	22	23	26
Ostali gotovi proizvodi	139	194	147	123	120	135
Razne transakcije i roba	7	3	2	2	2	3

Izvor: Državni zavod za statistiku

1/ Podaci nisu revidirani u skladu s metodologijom za sastavljanje platne bilance iz 1998.

Uključuje trgovinu sa zemljama bivše SFRJ.

Tablica 60. Hrvatska: Struktura uvoza (SMTK), 1993-1998. 1/
(u mil. USD)

	Ukupno					
	1993.	1994.	1995.	1996.	1997.	1998.
Ukupno	4.666	5.229	7.510	7.788	9.104	8.383
Prehrambeni proizvodi	357	498	780	767	832	675
Žive životinje	69	18	27	46	66	40
Meso i mesni proizvodi	61	76	114	98	118	82
Ribe i riblji proizvodi	13	19	23	28	30	30
Žitarice i proizvodi od žitarica	19	39	45	57	86	62
Voće i povrće	92	131	222	194	178	151
Kava, čaj, kakao i začini	24	52	98	89	110	96
Stočna hrana	41	34	38	53	56	56
Ostali prehrambeni proizvodi	38	129	213	202	187	158
Pića i duhan	37	62	66	58	57	66
Sirovine, izuzevši goriva	176	151	198	220	274	223
Uljano sjemenje, za sjetvu i potrošnju	7	12	13	14	37	32
Sirova guma	4	4	8	6	6	4
Drvo, drvna građa i pluto	16	19	27	52	65	56
Tekstilna vlakna i otpadni materijal	36	28	32	30	35	21
Sirova gnojiva i minerali	45	38	51	56	56	53
Metalne rude i lomljeni metal	31	7	3	7	15	11
Ostale sirovine	36	43	64	55	60	45
Mineralna goriva i maziva	461	589	871	857	850	596
Nafta i naftni derivati	302	436	736	707	672	394
Plin, prirodni i industrijski	103	95	34	107	124	126
Ostala goriva i maziva	56	58	101	43	54	77
Životinjska i biljna ulja i masti	15	12	25	38	27	39
Kemijski proizvodi	575	541	810	848	965	981
Organski kemijski proizvodi	102	81	114	118	123	103
Boje, materijali za štavljenje i bojenje	47	46	68	71	74	70
Medicinski i farmaceutski proizvodi	98	99	177	188	185	200
Sintetička goriva	24	15	22	20	28	24
Plastika, celuloza	58	70	77	73	123	175
Ostali kemijski proizvodi	246	230	352	378	431	410
Proizvodi klasificirani prema materijalu	804	801	1.304	1.384	1.515	1.398
Proizvodi od gume	45	53	86	88	92	83
Papir, karton i proizvodi od papira i kartona	166	134	236	249	251	242
Tekstilna pređa, tekstil i slično	148	149	210	203	212	194
Nemetalni mineralni proizvodi	75	77	124	142	188	173
Sirovo željezo i čelik	159	142	243	257	285	247
Obojeni metali	64	81	137	133	140	124
Ostali proizvodi od metala	147	165	268	312	346	336
Strojevi i prijevozna sredstva	1.123	1.367	2.009	2.129	3.062	2.952
Strojevi za posebne industrijske grane	147	176	281	318	381	324
Alati za obradu metala	24	24	28	31	44	30
Industrijski strojevi opće namjene	169	217	330	370	455	393
Električni strojevi, uređaji i alati	159	241	376	399	427	380
Ostali strojevi i prijevozna sredstva	625	709	994	1.011	1.755	1.825
Razni gotovi proizvodi	780	776	1.013	1.117	1.178	1.068
Pokućstvo	32	54	93	92	121	126
Odjeća	173	231	271	286	270	257
Obuća	358	202	214	240	246	208
Znanstvenički i mjerni instrumenti	58	79	113	132	141	107
Ostali gotovi proizvodi	159	210	322	367	399	370
Razne transakcije i roba	339	431	433	370	345	385

Izvor: Državni zavod za statistiku

1/ Podaci nisu revidirani u skladu s metodologijom za sastavljanje platne bilance iz 1998.

Uključuje trgovinu sa zemljama bivše SFRJ.

Tablica 61. Hrvatska: Izvoz po zemljama namjene, 1993-1998. 1/
(u mil. USD)

	1993.	1994.	1995.	1996.	1997.	1998.
Ukupno	3.904	4.260	4.633	4.512	4.171	4.541
Razvijene zemlje	2.419	2.729	2.862	2.478	2.272	2.381
Zemlje EU-a	2.245	2.531	2.672	2.303	2.074	2.161
Austrija	130	149	200	198	223	247
Belgija	29	38	43	41	38	40
Danska	7	10	7	4	6	5
Francuska	133	111	110	84	80	102
Italija	828	910	1.098	949	787	802
Nizozemska	92	94	80	69	62	53
Njemačka	895	941	997	839	746	767
Švedska	25	164	14	13	16	19
Velika Britanija	73	68	57	70	67	71
Ostale	33	46	65	35	49	54
Zemlje EFTA-e	45	65	59	41	49	80
Norveška	3	4	5	3	4	36
Švicarska	40	60	52	37	41	41
Ostale	2	1	2	1	4	3
Ostale razvijene zemlje	129	133	131	135	149	140
Australija	6	5	6	4	5	7
Japan	1	1	1	2	6	7
Kanada	5	5	7	8	9	8
SAD	82	88	83	89	97	89
Turska	20	14	5	13	9	8
Ostale	15	20	30	19	23	21
Zemlje u razvoju	1.484	1.531	1.770	2.034	1.899	2.160
Zemlje bivše SFRJ	966	967	1.061	1.219	1.253	1.167
Bosna i Hercegovina	189	338	383	549	649	654
Makedonija	63	73	70	59	77	64
Slovenija	712	556	608	611	506	432
Ostale zemlje i neklasificirano	2	0	21	17
Države bivšeg SSSR-a	173	176	185	172	198	201
Ostale europske zemlje u razvoju	158	192	229	191	223	247
Čehoslovačka	11
Češka	13	34	36	40	46	39
Mađarska	54	68	71	55	49	52
Poljska	37	45	49	56	47	46
Slovačka	8	16	21	22	22	22
Ostale	35	29	52	17	59	88
Srednjoistočne zemlje u razvoju	19	14	39	64	11	79
Azijske zemlje u razvoju	59	28	60	54	30	21
Sjevernoafričke zemlje u razvoju	22	22	33	39	29	50
Ostale afričke zemlje u razvoju	55	71	115	270	130	343
Zemlje u razvoju američkih kontinenata	33	61	48	24	24	51
Oceanijske zemlje u razvoju	0	0	0	0	0	0

Izvor: Državni zavod za statistiku

1/ Podaci nisu revidirani u skladu s metodologijom za sastavljanje platne bilance iz 1998.

Uključuje trgovinu sa zemljama bivše SFRJ.

Tablica 62. Hrvatska: Uvoz po zemljama podrijetla, 1993-1998. 1/
(u mil. USD)

	1993.	1994.	1995.	1996.	1997.	1998.
Ukupno	4.666	5.229	7.510	7.788	9.104	8.383
Razvijene zemlje	2.952	3.525	5.300	5.262	6.261	5.823
Zemlje EU-a	2.630	3.096	4.664	4.625	5.412	4.980
Austrija	311	353	575	597	709	612
Belgija		55	85	100	96	110
Danska	16	31	51	48	62	61
Francuska	97	116	188	199	293	401
Italija	882	994	1.366	1.421	1.705	1.500
Nizozemska	92	115	174	176	170	161
Njemačka	991	1.110	1.509	1.602	1.841	1.616
Švedska	60	81	148	117	147	109
Velika Britanija	90	179	455	225	189	176
Ostale	44	62	113	139	200	234
Zemlje EFTA-e	86	112	219	179	244	231
Norveška	5	8	44	27	21	39
Švicarska	79	101	169	144	213	181
Ostale	2	3	6	8	10	11
Ostale razvijene zemlje	235	317	417	457	605	612
Australija	5	5	9	17	12	11
Japan	42	54	80	104	139	146
Kanada	10	19	12	17	49	18
SAD	124	172	201	213	266	278
Turska	9	16	28	27	31	26
Ostale	45	50	88	79	108	133
Zemlje u razvoju	1.714	1.705	2.210	2.526	2.844	2.560
Zemlje bivše SFRJ	773	572	850	866	942	953
Bosna i Hercegovina	14	4	8	63	137	156
Makedonija	46	27	36	34	42	56
Slovenija	712	541	805	769	756	722
Ostale zemlje i neklasificirano	1	7	19
Države bivšeg SSSR-a	261	254	224	253	498	407
Ostale europske zemlje u razvoju	235	210	473	571	640	572
Čehoslovačka	52
Češka	42	92	147	207	208	181
Mađarska	78	100	158	193	239	212
Poljska	25	38	45	50	59	63
Slovačka	24	53	78	84	81	65
Ostale	14	27	45	38	53	50
Srednjoistočne zemlje u razvoju	3	16	44	106	186	85
Azijske zemlje u razvoju	284	364	213	301	213	217
Sjevernoafričke zemlje u razvoju	64	91	236	269	169	106
Ostale afričke zemlje u razvoju	37	15	24	17	21	64
Zemlje u razvoju američkih kontinenata	57	81	145	143	174	155
Oceanijske zemlje u razvoju	0	0	0	0	0	0

Izvor: Državni zavod za statistiku

1/ Podaci nisu revidirani u skladu s metodologijom za sastavljanje platne bilance iz 1998.

Uključuje trgovinu sa zemljama bivše SFRJ.

Tablica 63. Hrvatska: Tečaj i međunarodne pričuve HNB-a, 1996-1999.

	HRK/USD		HRK/100DEM		Realni efektivni tečaj (sij.1994.=100) 1/	Međunarodne pričuve HNB-a (u mil. USD)
	kraj razdoblja	prosjeak razd.	kraj razdoblja	prosjeak razd.		
1996. siječanj	5,5	5,4	370,8	370,5	98,8	1.845,2
veljača	5,4	5,4	369,1	370,1	98,8	1.883,6
ožujak	5,5	5,5	370,0	369,6	98,1	1.890,8
travanj	5,6	5,5	365,5	368,8	97,1	1.876,3
svibanj	5,6	5,6	360,9	363,6	98,5	1.919,2
lipanj	5,4	5,5	357,6	359,1	99,7	2.019,1
srpanj	5,3	5,4	355,7	356,1	100,6	2.216,3
kolovoz	5,3	5,3	355,1	354,7	101,3	2.331,1
rujan	5,4	5,3	356,2	355,6	100,5	2.295,1
listopad	5,4	5,4	356,6	356,3	101,5	2.312,5
studen	5,5	5,4	356,2	356,5	99,3	2.292,5
prosinac	5,5	5,5	356,2	356,0	100,1	2.314,0
1997. siječanj	5,85	5,68	356,3	356,2	100,6	2.173,1
veljača	6,04	5,96	357,3	356,7	100,0	2.177,8
ožujak	5,99	6,06	357,5	357,3	99,9	2.252,4
travanj	6,20	6,11	358,0	357,5	99,5	2.208,1
svibanj	6,08	6,09	356,8	357,3	99,3	2.271,9
lipanj	6,17	6,16	357,0	356,8	99,3	2.326,5
srpanj	6,56	6,37	356,6	356,9	98,5	2.326,2
kolovoz	6,38	6,55	355,1	355,9	99,3	2.442,4
rujan	6,24	6,34	354,5	354,7	100,1	2.487,8
listopad	6,06	6,22	352,6	353,4	100,1	2.527,1
studen	6,23	6,10	352,7	352,4	101,1	2.515,6
prosinac	6,30	6,25	351,1	352,1	101,7	2.539,0
1998. siječanj	6,42	6,37	351,7	351,5	103,2	2.404,1
veljača	6,38	6,38	352,8	351,9	104,2	2.424,6
ožujak	6,49	6,44	352,2	352,9	104,6	2.457,6
travanj	6,43	6,47	357,6	355,8	102,4	2.481,2
svibanj	6,47	6,39	363,0	360,1	101,5	2.538,6
lipanj	6,60	6,51	364,1	363,4	100,6	2.550,0
srpanj	6,41	6,54	362,6	363,6	100,1	2.597,5
kolovoz	6,44	6,44	360,2	360,3	101,4	2.745,2
rujan	6,17	6,22	368,4	364,7	102,1	2.757,3
listopad	6,17	6,08	373,6	371,5	99,9	2.696,9
studen	6,36	6,27	373,6	373,4	99,4	2.674,7
prosinac	6,25	6,24	374,0	373,9	99,5	2.815,6
1999. siječanj	6,48	6,32	377,7	375,3	99,7	2.610,1
veljača	6,87	6,67	386,9	382,6	98,0	2.396,3
ožujak	7,09	6,98	388,4	388,6	96,6	2.450,8
travanj	7,16	7,09	388,1	388,5	96,9	2.413,1
svibanj	7,26	7,14	388,2	388,1	95,9	2.583,9
lipanj	7,34	7,31	388,4	388,3	97,4	2.610,1
srpanj	7,10	7,35	388,1	388,3	97,8	2.755,0
kolovoz	7,26	7,14	388,0	387,9	98,0	2.847,4
rujan	7,25	7,25	390,2	389,4	99,1	2.815,8
listopad	7,32	7,13	390,7	390,5	...	2.993,2
studen	7,57	7,39	391,6	390,8	...	2.826,0
prosinac						

Izvor: Hrvatska narodna banka

1/ Realni efektivni tečaj se izračunava u odnosu na sedam valuta uz korištenje cijena na malo. Rast tečaja označava realnu aprecijaciju.

Tablica 64. Hrvatska: Vanjski dug, 1993-1998. 1/
(u mil. USD, ako nije navedeno drugačije)

	1993.	1994.	1995.	1996.	1997.	1998.
Ukupno stanje duga, uključujući kratkoročne kredite	2.942	3.282	3.921	4.615	6.427	8.062
Ukupno stanje duga bez kratkoročnih kredita	2.942	3.282	3.919	4.611	6.420	8.062
Srednjoročni i dugoročni krediti	2.332	2.655	3.018	4.256	5.979	7.051
Javni sektor	1.142	1.292	1.423	1.866	1.855	1.970
Međunarodne organizacije	315	399	487	672	851	975
Sektor države	827	893	936	1.194	1.005	996
Pariški klub	772	821	864	993	843	886
Ostalo	56	72	72	201	162	110
Privatni sektor	1.191	1.363	1.595	2.390	4.123	5.081
Londonski klub	941	993	1.000	1.462	1.428	1.405
Ostale poslovne banke	152	223	353	671	2.283	3.031
Dobavljači	98	148	242	256	412	646
Neraspoređeni dug 2/	433	368	391
Dospjela plaćanja po kamatama 3/	127	222	302
Londonski klub	36	51	55
Pariški klub	91	170	247
Obveznice 4/	645
Kratkoročni dug 5/	50	37	208	355	441	366
Kratkoročni krediti	0	1	2	5	8	0
Dodatne informacije:						
Omjer vanjskog duga prema BDP-u 6/	26	23	22	23	32	37
Postotak kratk. duga u bruto međun. pričuvama	8	3	11	15	17	13
Omjer duga javnim kreditorima prema BDP-u	10	9	8	9	9	9
Omjer duga privatnom sektoru prema BDP-u	11	10	9	12	21	23
Omjer kratkoročnog duga prema BDP-u	0	0	1	2	2	2
BDP u dolarima	11.116	14.235	18.081	19.871	20.109	21.752
Bruto međunarodne pričuve	616	1.405	1.895	2.314	2.539	2.816

Izvori: HNB i procjene MMF-a

1/ Ne obuhvaća neevidentirane otplate glavnice.

2/ Dug koji je ugovorila bivša Jugoslavija, a za koji je odgovornost preuzela Hrvatska, u skladu sa sporazumima iz 1995-1996. o restrukturiranju duga sklopljenima s Londonskim i Pariškim klubom.

3/ Ta su dospjela plaćanja kasnije restrukturirana u glavnice kao dio Londonskih i Pariških sporazuma o restrukturiranju duga, sklopljenima 1995-1996.

4/ Podaci o obveznicama su prije studenog 1998. bili zabilježeni kao srednjoročni i dugoročni krediti.

5/ Ne obuhvaća kratkoročni dug povezan s trgovinom čiji je rok dospijeća kraći od tri mjeseca.

6/ Ne obuhvaća kratkoročne kredite.